

ምስጋና ነቲ ተጋዲሉን ኣጋዲሉን ናብ ዓወት ዘብፀሐና ህዝቢ ትግራይ!

ብ ኣበበ ተክለሃይማኖት (ጀቤ¹)

መእተዊ

ህዝቢ ትግራይ ዕጥቃዊ ቃልሲ ካብ ዝጅመር እንሆ 40 ዓመታት ሓሊፉ። እዚ ጉዕዞ እዚ ኣብ ክልተ መሰረታዊ ምዕራፋት ከፋፊልካ ምርኣይ ነቲ መድረኻት ብዓወዲ (context) ንምረኣይ ይሕገዝ እዩ። ካብ 1967-1987 ዘሎ ምዕራፍ ወተሃደራዊ ምልኪ ዝተደምሰሰሉን ብሕገ-መንግስትና ዝተዓጀበ ምብቃዕ ስግግርን ከም ቀዳማይ፣ ነቲ ህገ-መንግስቲ መሰረት ገይሩ ናይ ሃገር ህንፀት ንምክያድ እጃሙ ዘበርክተሉ ከም ካልኣይ ምዕራፍ ገይርካ ክውሰድ ይከኣል። እቲ ቀዳማይ ምዕራፍ ነቲ ቁንጮ ናይቲ ዱሑር ስርዓት ሓይሊ ብምውጋድን ዝድንቅ ህገ- መንግስቲ ብምፅዳቕ ብመስተንከራዊ ዓወት ተዛዚሙ እዩ። ብናተይ ኣራኣኢያ ናህና ህገ-መንግስቲ ብዋናነት ካብ ባዕልና ዝፈለፈለ፣ ናይ ዓድና ኩነታት ገምጊሙ ናይ ህዝብታት ድልየት መሰረት ገይሩ ንህንጻት መንግስቲ ጭቡጥ መፍትሒታት ዘቐመጠ እዩ። እዚ ህነጻ (ሕገ መንግስቲ) እዚ ንኣፍሪካ ጥራሕ ዘይኮነ ነተን ኣብ ህገመንግስታዊ ቅልውላው ዝርክባ ከም እኒ እስፔን ዝበላ ናይ ኣውሮፓ ሃገራት እውን ከም መበገሲ ሞዴል ኮይኑ ከገልግል ዝክእል ብቅዓት ዘለዎ እዩ። ኣብ ምትግባሩ ዘሎ ሰንክልክል እናሃለው እውን ህገ-መንግስትና ብዝተወሰነ ደረጃ እንተኮነውን ኣብ ተግባር ምውዓል ስለተጀምረ ክሳብ ህዚ ናይ ሃገርና ርግዓት ኣረጋጊፁ እዩ። ታሪኽ ነዚ ዓወት ንምምጻእ ንህውሓት/ኢህወደግ መሪጹ ንቡዙሓት ሓይልታት ኣራጊፉ ኣብ 1987 ኣብጊሑና።

እቲ ካልኣይ ምዕራፍ ብዕማሙ ካብቲ ቀደመዋይ ብምሰራቲ ዝተፈለይን ዝተሓላለኸን ናይ ዴሞክራሲን ልምዓትን መድረኽ እዩ። ብታሪኽ ተዓዲሎም ኣብ እዚ መድረኽ ዝሳተፉ ህዝብታትን ንዕኡም ዝመርሑ ፓርቲታትን ካብቲ ቀደማይ ምዕራፍ ዘለዎ መሰረታዊ ኣፈላላይ ተገንዚቦም ዕላምኦም ክንጽሩን ከዝረዙሩን፣ ንባዕሎም ብኣረኣኢያን፣ ወዳቦን ኣሰራርሓን ከመዓራሩዩ ይግባእ። ትርጉም ዘለዎ ማሕበራዊን ኢኮኖሚያዊ ለውጥታት ዝረከ እኳ እንተኮነ፣ ኣብ ዴሞክራሲያዊ ህንጻት ዘለዉ ድክመታትን ዝረከ ዘሎ ዕንይንይን ፓርቲታት ነቲ ሓዱሽ ዕማም ብዝምጥን መንገዲ ስለዘይተመዓራረዩ ክኸውን ስለዝክእል ምፍታሹ ኣድላይ እዩ። ክልቲኦም ምዕራፋት ዝተፈላለዩ ግን ዝተኣሳሰሩ እዮም። ናይዚ ዘለናዮ መድረኽ ዓወታትን ድክመታትን ብዝግባእ ንምፅናዕ እቲ ቀዳማይ ምዕራፍ ምግምጋሙ ኣድላይ እዩ። ኮይኑ ግና ኩሉ ዓወትን ድክመታትን ካብኡ ከምዝበገሰ ገይርካ ምርኣይ ነቲ ናይ ካልኣይ መድረኽ መሰረታዊ ባህሪያት

¹ ኣበበ ተክለሃይማኖት/ጀቤ: (LLB, LLM and PhD Candidate) ኣብ መጀምርያታት 1968ን ተጋዲሉ ካብ ተራ ተጋዳላይ ክሳብ ኮር ኮማንድን ማእኸላይ ኮሚቴ ኮይኑ ኣንትቓለስ፣ድሕሪ 1987 ዓ.ም ዋና ኣዛዚ ሓይሊ ኣየርን ኣብ ኢትዮ ኤርትራ ኩናት ጊዜ ድማ ኣባል ማእኸላይ ኮማንድ ነይሩ። ብ 1993 ዓ.ም ብጡርታ ክሰናበት ከሎ ናይ ሜጀር ጄኔራል ማዕርግ በጊሑ ነይሩ።

ንምርዳእ ዝኸለኸለ ብምዃኑ ንቅድሚት ዝስጉም መፍቲሒታት ንምምፃእ ኣሸጋሪ ክገብሮ ይክእል እዩ። ኣብ ዝሓለፈ ዓወት ምንባር ወይም ብናይ ዝሓለፈ ድክምታት እናተጎልበብካ፣ ንፀገማትኻ ግዳማዊ ምኽኒት እንዳፈጠርካ (externalization) ነቲ ዕንይንይ ብምግዳድን ቐፃሊ ብምግባር ነቲ ከሳብ ሓዚ ዝትረክቡ ዓወታት ዝሸርሸር እዩ ዘኸውን።

ናይ ህዝቢ ትግራይን ህወሓት ናይ ቃልሲ ታሪክ መስረት ገይሮም ካብ ዝጸሓፉ ዘለዉ መጽሓፍቲ ንገሊኦም ኣንቢቢ ነይረ። ኣጋጣሚ ኮይኑስ ይኸውን መብዛሕቶም ንውለቀ ሰባት ከሞግሱ ወይም ከናሸው ማእኸል ገይሮም ዝጸሓፉ እዮም። ግደ ህዝቢ ትግራይን ተጋደልቲን ግን ናብ ካልኣዊ ደረጃ የውሩድዎ። እናኮረኮሐካ ግዜ ምፅባይ ነይሩ። ነታ “ለዓላዊነትና ዲሞክራሲ በኢትዮጵያ” እትብል መጽሓፍ ቀዲሞም ዘንበቡ ላዕለዎት መራሐቲ ህወሓት ዝነበሩ ሪኢቶ ምስሰማዕኹ ግን ብጣዕሚ ገሪሙኒ። ናይ ኩሎም መንፈስ እታ መጽሓፍ ጥፍአት (disaster) እያ “እናተናደድና ኢና ኣምቢብናያ” ይብሉ። ገሊኦም “ገብሩ ኮሪዩስ ቃለሲ ህዝቢ ትግራይ የናሸው” እንትብሉ ገሊኦም ደማይ “ብድሕረይ ዳንዴር ኣይትብቆላ” እያ ወዘተ ይብሉ። ኩሎም ግን ብብረታዊ ቅልሲ ህዝቢ ትግራይ ክም ዝሕበኑ ይገልጹ። እታ ናይ ገብሩ መጽሓፍ ካብተን ቅድም ኢለን ብሸም ገድሊ ዝተጽሓፉ መጽሓፍቲ ንላዕሊ ከይዳ ቀይሕ መስመር ዝተሻገረት ኹይና እውን ተሰሚግትኒ። ምናልባት/ውን ክም ገሊኡ ተጋደላይ ነበር (ተጋዳላይ ዝበል ኣምር ዋላ ንቶም ከዚ ኣባላት ውድብ ዘለዉ ዝገልጽ መሲሉ ስለዘይስመዓኒ) ኣዕሪዩ እናኮረኮሐኒ ቀጸሉ።

ካብ ብርክት ዝበሉ ተጋሩ ብዙሕ ሕቶታትን ሰኽፊታትን ይለዓል ነይሩ። እቶም ሰባት ብሓፈሻ ፈተውቲ ህወሓት እንተኾነውን ድንግርግር ኢሉዎም ። እንታይ ኢዩ ጉዳ? ዝብል ነይርዎም። ገሊኡ ዘይግምቶ ሕቶታት ኢዩ ነይሩ። “ህወሓት ኩርኩር ሻዕብያ ማለት ድያ?” “ህወሓት ረብሓ ሃገር ኣሕሊፋ ሂባ ዲያ?” “ዲሞክራሲን ህወሓትን ጸላእቲ ማለት ዲያ?” “መለስን ስብሓትን ዘሸከርክሩኹም ንባዕሉ ገብሩ ሓዊስካ ደደባት ነይሩኩም ማለት ድያ?” “ህዝቢ ትግራይ ከም በጊዕ ይክተለኩም ነይሩ ማለት ድያ?” “ገብሩ ኣስራት ፖለቲካዊ መራሒ ጥራይ ይመስለና ነይሩ ለካ ዓቢይ ወታሃደራዊ መራሒ ኢዩ ነይሩ” ወዘተ ዝብሉ መሰረታዊ መንነት ታሪኽ ቅልሲ ህዝቢ ትግራይ ኣብ ጥርጣረ ዘእትዉ ሕቶታት ይላዓሉ ኢዮም። ገሊኦም ገብሩ ሚስጢር ኣውጺኡ ብዝብል እናተናደዱ ይገልጹ። ሓደ ተጋዳላይ ነበር “ህወሓት ከምኡ ምዃና ተዝፈለጥ ኣይምተጋደለኩን” እንትብል ካልእ ድማ “እንኳዕ ዘይተጋደለኩ” ይብል።

ብሕታዊት ናይ ግሊ መጽሓፍ ትግርኛ ዝኾነት ወራይና ይክታተል ኢዩ። ብሓፈሻ ጽብቕቲ መፅሓፍት እያ ትመስለኒ። እቶም መናእሰይ ብናይ ባዕሎም ተበግሶ ከምኡ ምግባርም ብጣዕሚ ኢዩ ደስ ዝብለኒ። ኣብዚ ምክትታል እዚ መጽሓፍ “ለዓላውነትን ዲሞክራሲን ኣብ ኢትዮጵያ”

ዝምልከት መምህር ሙሉ-ወረቅ ኪዳነማርያም ዝጸሓፎ ሪኪቶታት በጣዕሚ ቡሱልን ኮርኻሪን ኮይኑ ረኪበዮ። መጽሓፍ “ገብሩ አስራት” ከመይ ነንብባ? ዝብል ናሁሰናይ በላይ ዘውፀኦም መለክዕታት ርእየዮም። ዝገርም መለክዕታት ኢዩ አቐሚጡ። በቶም መለክዕታት መሰረት እንታይ ኸግበር ይክኣል ዝብል ነገር ይሓስብ ነይረ። ጠቅላይ ሚኒስትር ህይለማርያም ደሳለኝ ኣብ ድሮ መበል 40 ዓመት ዝተዛረቡዎ ነገር ብጣዕሚ እዩ መሲጡ። ንኣይተ ሃይለማርያም እናመሰገንኹ ኣቲ ጽዋ ናይ መራሒ መንግስትና መሰረት ገይረ ናይ ተጋዳላይ ነበር ገበሩ ኣስራት መፅሓፍ ሪኪቶ ክፅሕፍ ወሲነ።

ምእንቲ ሪኪቶይ ንመንበቢ ግልጺ ክኸውን መጀመሪያ ኣብ ኣምራት ዴሞክራሲን ልዑላውነትን ክድህስስ እዩ። ዴሞክራሲ፣ ዴሞክራሲን ኣፍሪካን፣ ባህርያት ዴሞክራሲ ኣብ ዕጥቂ ቻልሲ፣ ዴሞክራሲን ህወሓትን ኣብ ዕጥቂ ቻልሲ፣ ሕገ መንግስቲ ገይርካ ህንፀት ሃገርን ክዝርዝር እዩ። ድሕሪ ሉዑላውነት፤ ናይ ኢትዮ ኤርትራ ኩናት (1990-1992) ብሰፊሑ ክገልጽ እዩ። ተፈጥሮ፣ ዕላማን ኣካይዳን ናይቲ ኩናት ምስ ራእኹ ንምንታይ ብድንገት ተወሪርና ዝብል ሕቶ ክምልስ ክፍትን እዩ። ብተዛማዲ ናይ ኤርትራ ሕቶ፣ ጉዳይ በሪ ባሕሪን ንምንታይ ሕቶ ኤርትራ ተኻሳሓይ ኮይኑ ዝብል እዉን ክግለፅ እዩ። ቐረባ ዴሞክራሲ ብኣንደበት “ሉዓላዊነትና ዴሞክራሲ በኢትዮጵያ” ገምጋም ናይቲ መፅሓፍ ክጅምር እዩ። ናይ ዴሞክራሲ ኣምር በቲ መፅሓፍ፤ ሰብኣዊ ክብሪን ምክእኣልን ሓቕኛ ናይ ዴሞክራሲ መሰረት እዩ ብዝብል እዩ ክሪኦ። ምህሳስ ሓቂ ብግላዊን (Comission)ነቲ ዓዉዲ ብምሕባእን (Ommission)በለካ ለኸዐካን (Hearsay) ዘይፍትሓዊ መምዝናት (Double Standard) ሪኡ ክዛዘም እዩ። እቲ ፀሓፍ ብዋናነት ንመናእሰይ ተባሂሉ ከም ምፅሓፍ መጠን ኣብ መጠቓለሊ እቲ ሓዱሽ ትውልዲ ካባና እንታይ ይመሃር ዝብል እዩ ክኸውን። እቲ ፀሓፍ በቲ ልሙድ ስልቲ ኣፀሓሕፋ መደምደምታ ገይረ ኣቐሪቦዩ ኣለኹ ሰናይ ንባብ።

ዴሞክራሲ

ሮበርት ዳል (2013: 05-09) ዝበህል ሙሁር Preface to Democratic Theory ኣብ ዝብል መፅሓፍ ዴሞክራሲ ክንደይ ዝኣክል ኣፀጋሚ ንድፈ ሓሳብ ምኻኑ ብምግላፅ “ድሕሪ ብዙሕ ምእተ ዓመታት ፖሊቲካዊ ትንበያታት ንድፈ ሓሳብ ዴሞክራሲ ዘየዕግብን፤ ዴሞክራሲ ዝበሃል ሓሳብ ስነምግባራዊ ባህሪ ድዩ ወይስ ነባራዊ ሓቂ ዓለምና ንምግላፅ ዝግበር ሙከራ እዩ ዝብል ሕቶ ዘይተመለሰ ምኻኑ ስነ ሓሳብ ዴሞክራሲ ዘይልሙድ ይገብሮ” ይብል። እዚ ማለት ዴሞክራሲ ኣብ ስነ-ሓሳብን ተግባርን ዘሎ ቐጻሊ ክፈተት ከም ዝኾነ ናይ ፖሊቲካዊ ሳይንስ ኣምር መከራኸሪ (contested) ምኽኡን ንምምልካት እዩ። ኩሎም ግና ዴሞክራሲ ሓደ መልክዕ ናይ ኣመሓዳድራ ኢዩ ኢሎም ይሰማምዕሉ። ሀርኔከር (Harnecker 1992) መሰረታዊ ዝኾነ ኣካል ዴሞክራሲ ሰለስተ ኢዮን ትብል፤ ውክልና (representation)፣ ማዕርነትን(equality)

ተሳትፎን(participaation)። ብካሊእ ኣገላልፃ 'of the people, for the people, by the people' ከም ዝባሃል እዩ። መሰል ሓደ ሕዝቢ ሓሳብ ምግላጽ ይኹን ዝተፈላለዩ ሓበሬታ ናይ ምርካብ መሰል ምውዳብ ካልኦት ልሙዳት መሰላትን ምእንቲ ክመርጽን ክምረጽን፣ ምእንቲ ማዕርነት ከረጋግጽን ምእንቲ ተሳትፎ ክገብር ኢዩ። ክም ኩሉ ፖለቲካ፣ ዲሞክራሲ ኣውን ብኸብሪታት ዝተዓጀበን ወገንተኛን እዩ። ዝተፈላለዩ ናይ ሕብረተሰባዊ ክፈልታት ብኸብሪታትን ረብሓታትን ዝሓዘለ ስለዝኮን። ነዛ ፅሕፍቲ እዚኣ ክበሃል ዲሞክራሲ ኣብ ክልተ መሰረታዊ ክፍልታት ከፊለ ክሪኦ እዩ። ሊበራልን ነን ሊበራል (non-liberal)ን እዩም። ወያኔ ዲሞክራሲ ዝበሃል ቃል ክጥቀም ኣይደለኹን፤ ምክንያቱ ድማ ኣብዚ እዋን እዚ ወያኔ ዲሞክራሲ እዙይ እዩ ኢልካ ዘይልለ ሓሳብ ኹይኑ እዩ ኢሊ ስለዝሓሰብን ኣብ ክሊ እቲ ካልኣዊ ክጠቓልል ስለ ዝክእልን እዩ። ኮይኑ ግን እቲ ሓደ ምስቲ ሓደ ፍፁም ዘይራኽቡ (mutually exclusive) ኣረዳዳኣታት ኣይኮኑን፤ ግዳስ ገለገሊኦም ዝኾነ ነገር ይወስኹ ገለገሊኦም ድማ መለሲ ነጥብታት ይወስኹሉ። ወፅኢቱ ግና ዓብይ ክኾን ይክእል እዩ።

	ፖለቲካዊ ዲሞክራሲ	ማዕርነት	ተሳትፎ
ሊበራል ዲሞክራሲ	ኣብ ወልቀ-ሰብ መሰረት ይገብር	ፖለቲካዊ ማዕርነት	ፖለቲካዊ ተሳትፎ
ነን ሊበራል ዲሞክራሲ	ኣብ ወልቀ ሰብን ጉጅለ መሰረት ይገብር	ፖለቲካዊ ን ማሕበራዊን ማዕርነት	ፖለቲካዊ ን ማሕበራዊን ተሳትፎ

ሊበራል ይኹን ናን-ሊበራል (non-Liberal) ዲሞክራሲ ዝኾኑ ኣተሓሳስባታት እውን ነዘን ሰለስተ ነገራት መሰረት ገይሮም ኣዮም ዝብገሱ። ከምቲ ስኢሊ ዘርእዩ ኣብ ውክልና ዝምልከት፤ እቲ ሓደ ኣፈላላይ ዘሎ ሊበራል ዲሞክራሲ መሰል ውልቀ ሰብ ዝውክል ኢዩ፣ ናን-ሊበራል ዲሞክራሲ ድማ መሰል ጉጅለ ዝሓዘበ ኢዩ። ኣብ ማዕርነት ዝምልከት፤ ፣ ሊበራል ዲሞክራሲ ኣብ ፖለቲካዊ ማዕርነት ኢዩ ዝኣምን፣ ስለዚ ካልኦት ጉዳያት ማዕርነት ገዲፉ እቲ ከም ውልቕ መስርዕ ንምውዳብ፣ ንምምራጽን ንተሳትፎን ዘለዎ መሰል ኢዩ ዘድህብን ዝጭነቅን።

ናን-ሊበራል ዲሞክራሲ ኣብ ጉጅለ ዘትኩር ዲሞክራሲ ኢዩ፣ ካብ ኹሉ ንላዕሊ መፍለይታ ግና እቲ ማሕበራዊ ማዕርነት ኢዩ። ሊበራል ዲሞክራሲ ፖለቲካዊ ማዕርነት ይብል፤ ናን-ሊበራል ዲሞክራሲ ድማ ኢኮኖሚያዊን ካልኦት ማሕበራዊ ማዕርነት እውን ይሓዘብ። እዚ እቲ ዓቢ ኣፈላላዮም ኢዩ። ሀርኔከር “ማዕርነት ኣብ ትሕዝቶኣዊ (Substantial) ወይ ከዓ ኣብ ማሕበራዊ

ዴሞክራሲ እዩ ዝግለፅ፤ ወይ ድማ መሰረታዊ ዕላምኡ ብጭቡጥ ንዝረኣዩ መሰረታዊ ፍታሕ ዝጠልቡ ከም ናይ ምግብ፣ መሬት፣ ስራሕ፣ ዕድል ትምህርትን መንበሪ ገዛን ዝኣመሰሉ ሽግራት ሓፋሽ ብዝቆመ መንግስቲ እዩ” ትብል ብ1992 ዝተሓተመ Democracy and Revolutionary Movement ኣብ እትብል ፅሑፍ፡፡ብካሊእ ኣዘራርባ ዴሞክራሲ ክንብል እንተለና ብጥሙሩ ሽይዳዊን (Procedural) ትሕዝቶኣዊን (Substantial) ኢልና ኣብ ክልተ ምክፋል ይክኣል እዩ ይብሉ ክላደርን ሾድሾጃን ዝበህሉ ሙሁራት። ጠመተ ሽይዳዊ ዴሞክራሲ ኣብ ምርግጋፅ ሲቪልን ፖለቲካዊን መሰላት እንትኸውን ዕላማ ትሕዝቶኣዊ ዴሞክራሲ ግና ኣብ ምርግጋፅ ፖለቲካዊ ፣ማሕበራዊ፣ባህላዊን ኢኮኖምያዊን መሰላት እዩ። እዚ ኣብ ኣወጃኞታ መንግስቲ፣ ኣብ ክፍፍል ሃፍቲ፣ ኣብ ፍትሒን ግብርን ታክስን ካልኣትን ዓቢ ትርጉም ኢዩ ዘለዎ፤ ምክንያቱ ምዕሳል ማሕበራዊ ማዕርነት ንዑኡ ዝጥዕም ስርዓት ምሕደራ ዝጠልብ ብምዃኑ እዩ። ናን-ሊብራል ዴሞክራሲ ኣተሓሳስባ ማሕበራዊን ቛጠባዊን ፍትሒ ከምጽእ ዝክእል ኣተሓሳስባ ኢዩ። እዚ ክበሃል ከሎ ግና ኹሉ ብማሕበራዊን ቛጠባዊን ኹነታቱ ማዕሪ ይኸውን ማለት ኣይኮነን።

እዚ ክበሃል ከሎ ፍፁማዊ ማዕርነት ማለት ኣይኮነን። እንተነኣሰ መሰረታዊ ዝኾኑ ጠለባት ሕብረተሰብ ዝተማልኡ ምዃኖም ምርግጋጽ ኢዩ ቀንዲ ዕላምኡ። ንማዕርነት ምቕው ኩነታት ምፍጣር ኢዩ። ሊብራል ዴሞክራሲ ፖለቲካዊ ማዕርነት ኢዩ ዝውሰን ስለዝብል ማሕበራዊን ቛጠባዊን ፍትሒ ዘንግስ ኣይኮነን። እዚ ብዙሕ ሕቶታት ኢዩ ዘልዕል፣ እንታይ ዓይነት መንግስቲ ኢዩ ዝብል። ሊብራል ዴሞክራሲ ዝኾነ መንግስቲ ክንዲ ዝከኣል ኣብ ሓፈሻዊ ቛጠባዊ ዘርፊ ሓደ ሃገር ብዙሕ ዘይኣቲ፣ ኣብ ዝተወሰነ ነገራት ውሑድ ተራ ዝግወት ተገይሩ ኢዩ ዝዋቐር።

ዴሞክራሲ ኣብ ኣፍሪካ

ሊብራል ዴሞክራሲ ናይ ብዝግባእ ደረጃ ሙዕቡል ዝኮነ ስርዓት (Established Democracies) መልክዕ ምሕደራ እዩ። ዝጠንከረ ርእሰ-ማለዊ ኢኮኖሚያዊን ማሕበራዊ መሰረት ገዩሩ ባዕሉ ኪኡሉ ከመሓድር ዝክእል ማእኸላይ ደርቢ (Middle Class) ምስተፈጠረን መንግስታዊ መሐውራት ኣብ ዝላዓለ ደረጃ ኣብ ዝበፅሖ ኩነታት ዝተፈጠረ ኣታሓሳስባ እዩ። ፉኩያማ (2014:381) ንባሪንግተን ሙር ናብ ሓደ ጫፍ ዝኸደ ኣተሓሳስባ ጠቐሱ ከም ዝስዕብ ይብል “ብዘይ ቡርጂ ዴሞክራሲ የለን” “no bourgeoisie no democracy”። ቡርጂ ኣብ ዘለዎ ኩሉ ድሞክራሲ ክህልው እዩ ማለት እኛ እንተዘይኮነ ኣድላይነት ናይቲ ሓይሊ ኣብ ጠንካራ ዴሞክራሲ ግን ዘየማትእ እዩ።

እቶም ኣብ ላዕሊ ዝገለፁኩዎም ናይ ሙዕቡል ዝኮነ ስርዓት ባእታት ስለዘለዉ ጠንካራ መንግስቲ ኣየድልን ይብል ሊብራል ዴሞክራሲ። ነቶም ናይ ዕዳጋ ሓይልታት (Market forces) ቛፅፅር ዝገብር እምበር ባዕሉ ኣብ ልምዓት ኢዱ እናእተወ ነቶም ናይ ዕዳጋ ሓይልታት መዐንቀፊ

ክኸውን የብሉን ይብሉ። እዚ አስታት ሐደ ሺህ ዓመት አቢሉ ዝወሰደ ህንጻት መንግስትን ዴሞክራሲን ወጺኢት ኮይኑ ነቶም ገዛእቲ ደርቢታት ዝጠቅምን ነቶም ታሕተዎት ደርብታት ኣብ ሙዓሙቅ ብምእታው ነቲ ስርዓት ብጠቅላላ ኣብ ሓደጋ ዘውድቕን እዩ። ነዚ ኩነታት ተሸላማይ ክብሪ ኖቤልን ኣብ ሓደ እዋን ምክትል ፕሬዚደንትን ዋና ኢኮኖሚስት ባንኪ ዓለም ዝነበሩ ፕሮፌሰር ጆሴፍ ስቲግሊዝ (2011: 92) “ፖለቲካውን ኢኮኖሚያውን ስርዓት ኣሜሪካ ብመሰረቱ ዘይምዑሩይን እታ ‘ናይ ህዝቢ፣ ብ ህዝቢ፣ ነቲ ህዝቢ’ ዝብል ጭርሖ ቐስ ብቐስ ናብ ‘ናይ 1% ፣ ብ1% ፣ ነቲ1%” ምቕያሩ ይገልፁ። ወሲኹም ድማ እቲ “ሓደ ሰብ ሓደ ድምፂ ዝብል ዝነበረ ናብ ሓደ ዶላር ሓደ ድምፂ” ዝብል ምቕያሩ ይገልፁ።

ስቲግሊዝ ስለ መፅሓፍም ክምዚ ይብሉ “ዋላ እኳ እታ መፅሓፍ ናይዚ እዋን እዚ መግለፂ ኣሜሪካን ካልኦት ብ ኢንዱስትሪ ዝዓበያ ሀገራት ኣብ ዝኾነ ሕሉፍ ዘይማዕረንት ዘተኩር እንተኾነ፤ ሰለስቲኡ ብቐረባ ዝተኣሳሰሩ ነገራት ድማ ተብራህርህ እያ፤ እቲ ዘይምዑሩይነት ናይቲ ፖለቲካዊ ስርዓት ወድቀት ምክንያትን ወጺኢትን ምኻኑ፣ እዚ ድማ ንዘይምርግጋዕ ስርዓት ቐጠባ እጃም ክምዘበርክት፣ እዚ ድማ ብግዲኡ እናወሰኸ ንዝመፅእ ዘይማዕረንት ኣብርክቶ ይገብር”። ስቲግሊዝ ኣብ ዙርያ ማል ተፈጠሩ ዘሎ ዝተዛበዐ ዕንክሊልን (Vicious circle) መወጺኡ መንገዱን ድማ ዝተቐናጀዎ መስርሕ ፖሊሲ ምኻኑ ይሕብሩ፡፡

ኣብ ከይዲ ህንጻት ካፒታሊዝም እቶም ኣብዚ እዋን እዚ ልምዓታዊ መንግስቲ ኣየድልን ዝብሉ ዘለው ዝማዕበሉ ሃገራት ቦቲ ምስላል ኣቢሎም እዮም ሓሊፎም። ብዙህ ግዜ ናይ ልምዓታዊ መንግስቲ ጉዳይ ክለዓል ከሎ ጃፓን፣ ታይዋን ኮሪያን እዮም ዝጥቀሱ። ኮይኑ ግን እተ ጉዳይ ካብኡ ንላዕሊ ግዜ ዝወሰደን ነተን ናይ ኣወሮፓ ሃገራት ዘጠቓልል እዩ።

ፍሬዴሪክ ሊስት ዝተብሀለ ጀርመናዊ ናይ ኢኮኖሚክስ ሊቅ ኣብ The National System of Political Economy እትብል ስርሖ እንትገልጽ “ብኢንዱስትሪ ዝዓርጠማ ሀገራት ኣብ ዘለዋሉ ኹነታት ድሑራት ሀገራት ብዘይ ናይ መንግስቲ ኢድ ኣእታውነት ክዓብያ ክም ዘይክእላ” ይገልፅ፡፡ ቕድም ክብል ቕድሚ ካፒታሊስም ምጥጥዑ ግና ዳርጋ ኹሎም ሃገራት ምዕራብ ክም ሆላንድ፣ ምዕራብ ጀርመን፣ እንግሊዝ ቦቲ ልምዓታዊ መንግስቲ ኣቢሉ ኢዮም ኣብዚ ዘለዉሉ ኩነታት በጺሖም። ፍሬዴሪክ ሊስት “ናብ ዓብይ ደረጃ ዘደየበካ መሰላል ካልኦት ከማኻ ንክይድይቡላ ምእንቲ ነቲ መሰላል ረጊሕካ ምድርባይ መላዕታት ብዙሕ ግዜ ዝጥቀምሉ መስርሕ እዩ። ኢንግሊዝ ንናይ ዓዳ ወሽጢ መፍረይቲ ትካላት ካብ ናይ ደገ ሓይልታት እናተኸላኸለት ኣፍራይነታ ምስ ኣድንፊዓትን ማንም ሀገር ክምዘይወዳደራ ምስኣረጋገፀትን ነቲ ኣብ ሓይልነት ዘብፀሓ መደያየቢ መሰላል ካልኦት ክይጥቀምሉ ረብሓታት ነፃ ዕዳጋ ብምስባኽ ዝመፀትሉ መንገዲ

ጌጋ ከምዝነበረን ሕዚ ንመጀመርያ ግዜ ሐቂ ከምዝተገለፀላ ገይራ ኣወጀት” ይብል (ቻንግ, 2003: 4):: ሀ ጁን ቻንግ ሊብራሊዝም ምዕራባዊያን ንባዕሎም ዝተጠቐሙሉ መሰላል ዕብየት (ዓብይ ኢድ ኣኢታወነት መንግስቲ) ካልእ ንክይድይበሉ ዝጥቑሙሉ መርግሒ መደያየቢ ዕብየትና እዩ ይብል። “ንሶም ዝተጠቀሙሉ መሰላል ንህና ከየንጥቀመሉ ይኩለኩሉና ኣለዉ” እዉን ይብል ብኣቆፃዕራ ፈረንጂ ብ 2003 ኣብ ዝተሐተመት “Kicking Away The Ladder: Development Strategy in Historical Perspective” ኣብ እትብል መፅሐፍ ፡፡

ብተሓማዲ ባጋቺ ዝተብህለ ሙሁር “ኣብ መብዛሕቲኡ (ተዘይኮይኑ ኣብ ኩሎም) ትረኻታት ዓወት ኢንዱስትሪላይዜሽን ኢንግሊዝ እጃም ወልቀ ትካላትን ነፃ ዕዳጋን ጥራሕ እዩም ዘጉልህዎ። ኹይኑ ግና ንዓወት ወልቀ ትካላትን ዝሕግዝ መንግስቲ ምህናፅ ምክኣሎም እዩ እቲ ወሳኒ እጃም ዝተጫወተ። ኢንግሊዝ ብመዳይ ቐጠባ፣ ወታሀደራዊን ፖለቲካዊን ዘርፌ ናይ ዓለምና ሓያል ሀገር ቕድሚ ምኃና ኣይኮነን ነፃ ዕዳጋ ከም ፖሊሲ ምምፃእ ዝጀመረ” (2004:14) ይብል፡፡

መብዛሕቲኡን ናይ ኣፍሪቃ ሃገራት ኢትዮጵያ ሓዊስካ ኣብ ሽግግር እዩን ዘለዎ፤ ናብ ዘይፈልጠኦ ካፒታሊዝም ብኩሉ መልክዑ ይኣተዎ ኣለዎ። ካብ ንምንባር ዘድሉዩ መሰርታዊ ድልይታት ዘየማለኦ ካብ ኢድ ናብ ኣፍ (subsistence) ኢኮኖሚ ናብ ምዕቡል ካፒታሊስት ኢኮኖሚ፣ ካብ ባህላዊ ስርዓት ምሕደራ (traditional governance system) ናብ እቲ ምዕራባዊን ኣስታት ሽሕ ዓመታት ዝውሰድሎም weberian system ወዘተ ዝግበር ሽግግር እዩ። ኦቲ ሕብረተሰብ ናብ ዘይፈልጠ ስርዓት ይኣተው ስለዘሎ ላዕልን ታሕትን (upheavals) ይበዝሖ። ኣብ ኣፈሪካ ዝረኦ ዘይምርግጋዕ ብመሰረቱ ከብዚ ዝብገስ እዩ። ዝተሃነጸ ስርዓተ መንግስቲ ዘይብሉ፣ ድሑር ኢኮኖሚ ዝዓሰሎ ንቲ ዴሞክራሲ ክመርህ ዝክእል ማእኸላይ ደብሪ ድኩም ኣብ ዝኾነሉ ኩነታት ዝካየድ ናይ ዴሞክራሲያዊ ሽግግር ግዜ ኢና ዘለና። ብዛዕባ እዚ ስግግር እዚ ፕሮፌሰር ኦሳጌ (2004:01) “ጋሊህኻ እንተሪእኻኹም ፖለቲካዊ ሽግግራት ዝተሐላለኹ ኹይድታት እዩም። ከም ነዉን ሐቂ ብመጀመርያ ደረጃ ፈጠራታት እዋናዊ ሐቂ ዝኾኑ ከይድታት ይመፁ፤ እቲ ካልኣይ ነገር ድማ እዋናት ሽግግር ወጥረታትን ስግኣታትን ዝፈጥሩ ናይ ሁከትን ቐልውላውን ግዝያት እዩም። እዚ ዝኾነሉ ምክንያት ድማ እቲ ናይ ሽግግር ኩነታት ዝፈጥሮም ሐደሽቲ ናይ ፖለቲካ ዕድላት፣ መድረኽ ወድድራትን ዝልዓሉ ፍርሕታትን ቕርሕንትን ግዙፍን ፅዑቕን ፖለቲካዊ መልሲታት ስለዘድልዩ እዩ” ይብል ፡፡

እዚ ሽግግር እዚ ግሎባይላይዜሽን ዝፈጥረልና ሙቐው ኩነታት ተበሊጽና፤ ናይ ኒዩ-ኮሎኒያሊዝም ጸቕጢ ተከላኪልና ዘለና ወሑድ ካፒታልን ዝሰልጠነ ናይ ሰብ ሐይልን ሒዝካ፣ ማሕበራዊ ፍትሕን ዴሞክራሲን ንምንጋስ ሕብረተሰብ ኣንቀሳቂስካ (Mobilize) ዴሞክራሲን ልምዓትን

ብምስፋሕ እቲ ሽግግር በዝወሓደ ኪሳራን ብዝሓጸረ ግዜን ንምምጻእ ንምንጣቕ እንታይ ዓይነት መንግስቲ የድሊ? ዝብል ሕቶ ልምዳታዊ መንግስቲ ክምዝክወን ካብቲ ኣብ ልዑሊ ዝተገለጸ ምርዳእ ይክኣል። ኮይኑ ግን ኣብዚ መዋዕል እዚ ብፍላይ ከም ኣፍሪካ ዝበላ ብዙሃነተን ከተኣናግዳ ዘለዋን ሃገራት ዲሞክራሲን ልምዳትን ተነጻጺሉ ዘይከይድ ብሙካኑ ዲሞክራሲያዊ ልምዳታዊ መንግስቲ ክኾን ናይ ግድን ይገብሮ።

ኣብ ሃገርና ሊብራል ዲሞክራሲ ንክተል ኢና ዝብሉ ሓደሓደ ወድባት ንወለቀ-ሰብ መሰል እምበር ናይ ሓባር/ጉጅለ መሰል ኣየድልን ኢሎም ኣብኡ ኣንተለዉ ደማይ ብዘዕባ ዲሞክራሲ ዘጥሖን ዝምህሉን ኣለው። ኣብ ሓንቲ ሀገር ክዓስል ዝድለ ዓይነት ዲሞክራሲ ግን ከከም ጭቡጥ ድልየት እቲ ህዝብን ጎሊሁ ዝረኣ ዓብላላይ ሕቶን ይድረኽ። ናይ ገሊኦም ከምዘለዎ ቀዲሕካ ኣብ ዝተፈለየ ኩነታት ከም ፖለቲካ መምሪሒካ ገይርካ ምውሳድ ዕንወት እምበር ዓወት ኣየምጽእን። ኣሜሪካውያን ንምንታይ ናይ ሓባር መሰላት (Collective Rights) ከም ዋና ወራዩም ገይሮም ዘይወሰድዎ ምክንያት? እንተደኣ ኢልና ፣ እቲ ወራይ ተሓላቂ ናይ ሊብራል ዲሞክራሲ ዝኾነ ፉኩያማ (2006:17) በዝስዕብ ይገለጽ “ን ኣሜሪካ ዝህነፁ ኣቦታት ነፃነት ከም ናይ ወለቀ-ሰብ ነፃነት እንተዘይኮነስ ከም ናይ ባዕሎም መንነት ክሕልዉ ዝደልዩ ባህላዊ ጉጅለታት (ብሄራት) ዘይተርኣዩሉ ምክንያት እቶም ሓደሻቲ ስፈርቲ ሰሜን ኣሜሪካ ብተነፃፃሪነት ሓደ ዝኾነ ባህሊ ስለ ዝነበሮም እዩ” ይብል ብ 2003 ኣብ ዝተሓተመት “Identity, Immigration & Democracy” እትብል ፀሓፊ፡፡

በዚ መሰረት ኣብ ኢትዮጵያ ንኣስታት ሓደ ክፍለ ዘበን ዝነበሩ ሕቶታት እንታይ እዩም ክንብል ከለና ጉድያት ባዓል ዋንነት መሬትን መሰል ብሄር ብሄረሰባትን ምኃኖም ድማ ንርዳእ። ስለዚ ኣብ ኢትዮጵያ ብዛዕባ ዲሞክራሲ ክንዛረብ እንተደለና ብዛዕባ ኸይዳዊ (procedural) ዲሞክራሲ ጥራሕ ዘይኮነስ ብዛዕባ ትሕዝቶኣዊ (Substantial) ዲሞክራሲ እውን ከከውን ይግብኡ። እዞም መሰረታዊ ናይ ኢትዮጵያ ናይ ዲሞክራሲ ሕቶታት እውን መስርሕ ኸይዳዊ ዲሞክራሲ ብዝኾነ ሊብራልዝም ክሳኽዑ ከምዘይክእሉ ብቐሊሉ ምርዳእ ይክኣል።

ዲሞክራሲን ዕጥቃዊ ቃልስን

ዲሞክራሲን ዕጥቅን ዘይፈላለዩ ግን ድማ ኣብ ቀዋሚ ወጥረት (permanent tension) ዝነበሩ ባእታታት ናይ ሃደ ሕብረተሰብ እዮም። ዕጥቂ ናይ ሓይልን ምጭፍላቕን መሳሪሒ እንትከውን፤ ዲሞክራሲ ግን ናይ መሰላት ምክባርን ናይ ምክእኣል ኣምር እዩ። ዲሞክራሲ ንምምጻእን ንምዕቃብን ዕጡቕ ሓይሊ ዘድሊ እካ እነተኮነ ኩለግዜ ናይ ምጽራር ባህሪ ግና ኣለውም። በዚ ምክንያት ዲሞክራሲያዊ ሕገ-መንግስታት ነቲ ሕብረተሰብ ሙሉእ ዘይጎደሎ መሰላት እንተጋናጽፍዎ ስራዊት ግን ዝተገደበ ይከውን። ኣባል ሰራዊት ኣብ ሃገራዊ ፖለቲካዊ ምረጫታት

ክመረጽ እንተዘይኮይኑ እምበር አይምረጽን። ኣብ ከባቢያዊ ፖለቲካዊ ምርጫታት ብጭራሽ ዝምለክቶ ኣይኮንን። ስራዕ ስራዊት ኣብ ዕላዊ ፖለቲካዊ ጉዳያት ከንብብን ከሰምዕን ንባዕሉ ማስታወሻ ክህዝን ተዘይክይኑ ኣብ ዕላዊ መድረካት ከዛረብኻክፅህፍ፣ ሰለማዊ ሰለፊ ክሳተፍ፣ ኣብ ፖለቲካ ፓርቲታት ክውደብ ዘይፍቀደሉ ብድልየቱ ዝኣተወ “ናይ ፖለቲካ እሱር እዩ”። ኣብ ኩናት እዋን ገሊኡ መሰላት ናይ ሲቪል እውን ይግደቡ እዮም።

ዝተናወሐ ናይ ዕጥቂ ቃልሲ ንሓደ ስርዓት/መንግስቲ (ከከም ኩነታቱ) ሲዒርካ ካልእ መንግስቲ/ስርዓት ንምምጻእ ዝካየድ እዩ። ስርዓት ኣፍሪስካ ካለእ ስርዓት ንምትካል ዝግበር ምንቅስቃስ ዝበዝሐ ጊዜ ወያኔ (Revolutionary) እዩ። መንግስቲ ንምግልባጥ ዝግበር ምንቅስቃስ ወያኔ ከይከውን ይክእል እዩ። ብሰላማዊ መንገዲ ዲሞክራሲ ንምስፋሕን ልምዓት ንምምጻእን ዝግበር ዝተማለእ ምንቅስቃስ ኣውን ወያኔ እዩ።

ወያኔ ናይ ዕጥቂ ቃልሲ መጨረሻኡ ስልጣን ምሓዝ እኳ እንተኾነ ናይቲ ዝፈርስ ስርዓተ መሰረታዊ ባህርያት ተሸካሚ ኮይኑ እዩ ግን ንዑኡ ከፍርስ ዝቃለስ። ወያኔ ብምኻኑ ስርዓት ካብ መሰርቱ ንምለዋጥ ዝዕልም ስለዝኾነ ካብ ማንም ንላዓሊ ንዲሞክራሲ ዝጣብቅ እንተኮነ እውን ኣብ ፀረ-ዲሞክራሲ ሃዋህው ዝተፈጠረን ዝዓበየን ስለዝኮነ ካብቲ ፀረ- ዲሞክራሲያዊ ጭቃ ክወፅእ ብስነ-ሓሳብ ተዓጢቁ፣ ፕሮግራም ሒዙ ተንከርከር ዝብል ገይርካ ክውሰድ ይካኣል እዩ።

ነቲ ኩናት ንምሰዓር ህዝብን ሰራዊትን ዝጥዕም ኣወዳድባን ኣሰራርሓን ክክተሉ ይግድዱ። ኩናት ህይወትን ንብረትን ምስኣን ስለዝኮነ ነዚ ንምቅናስን ዓወት ንምምጻእን፣ ሚስጢር ምሕላው ተጠርኒፍካ ብዘይ ምድንግጋር ንምፍፃም ጥብቕ ዝብል ጥርናፊ ይሓትት። እቲ ቃልሲ ወያኔ እንተኮይኑ ዲሞክራሲያዊ ኣተሓሳስባታትን ኣሰራርሓታትን እናስፈሐ ኣብ ውሽጢ ዝህለው ዱሑር ኣረኣእያታት እናተቃለሰን ውክልና፣ማዕርነትን ተሳትፎን ክንዲ ዝካኣል እናረጋገጸ ይጎዓዝ፤በዚ ምክንያት እዚ ድማ ዲሞክራሲያዊ ልባስ ይህልዎ። ብጥሙሩ ዲሞክራሲያዊ ጥርናፊ (Democratic centralism) ተባሂሉ ሓደ ጊዜ እቲ ዲሞክራሲያዊ ባህረኡ እናጎለሀ ካልእ ጊዜ እቲ ጠርናፊ ባህረኡ እናፀብለለን እናተጎነፁን፣ እናተመጋገቡን ክሳብ ዓወት ይቅፅሉ።

ኣብ ወያኔ ውድብ ኣብ ሰላም ጊዜ ዲሞክራሲያ ጥርናፊ ዝህሉው እካ እንተኾነ ብመሰረቱ ይፍለ እዩ።ኣብ ሰላም ጊዜ ጥርናፊ ናብ ወተሃድረዊ ካመቦ ኣእቲኻ ኣቲ ካልእ ኣባል ውድብን ህዝብን ግን ሙሉእ ዲሞክራሲያ ህዋህው ተመቻቻዩ ብቃልሱ ዘስተማቅረሉ ልሕልሕ ዝበለ ጥርናፊ ዝህልው ኩነታት እዩ ። በቲ ናይ ኩናት ጥርናፊ ንምኻድ ምፍታን ዘይወያኔን ጸረ- ዲሞክራሲ እዩ ዝከውን።

ህወሓትን ዲሞክራሲን አብ ዕጥቂ ቻልሲ

"ፀረ- ዲሞክራሲያዊ አረአጳያታትን ተግባራትን አብ ወሽጢ ወድብ ህወሓትን ህዝብን ነይሩ ደ?" **መሊኡ**

"ህወሓት ካብቲ ሕብረተሰብን ካብ ካል ኦት ወድባትን ዝሓሸ ዲሞክራሲያዊ ደ ነይሩ?"

ብጣዕሚ

ምስ ህወሓት ተአሳሲሩ ብዙሕ ሰብ ክጥይቅይኒ እንከሎ በዚ መንገዲ እየ ክምልሶ ዝደለ። ከምቲ ፃድቃን ዝብሎ ናይ ህወሓት ተጋደልትን መራሕትን አብ ሰማይ ደው ዝበሉ መላእኽቲ አይኮኑን። አብቲ ሕብረተሰብ ዝነበሩ ጥንካረታት ናይ ባዕሎም ገይሮም፤ ካብቲ ሕብረተሰብ ዝሓሸ አተሓሳስባ ሒዞም ግን አካል ናይቲ ሕብረተሰብ ብምጃናም ፀረ ዲሞክራሲ አረአጳያታት አብ ባዕሎምን ህዝቦምን ዘሎ ንክቃለሱ ፕሮግራም አውጧም ዕጥቂ ዓጢቆም ምንቕቓስ ጀሚሮም።

ናይ ህወሓት ዝተፈላለዩ ፕሮግራማት (ደሓር ናይ ማሌሊት) ማእኸሎም ናይቲ ዝበዝሕ ህዝቢ (ልዕሊ 95 %) መሰላትን ፍትሕን ንምርግጋፅ ዝዓለሙ እዩም ነይሮም። ብመንገዲ ሶሻሊዝም እቲ ሸቃላይ ይኹን ሓረስታይ ካብ አርዑት ጭቆናን ሕፅረት ፍትሒን ክገላገል ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ብአንፃር እዞም ደርብታት ናይ ምምስራት ዕላማ እየ ነይርዎ። ናብ ሶሻሊዝም ንምእታው ናይ ሽግግር መድረኽ ከም ዘድልን አብዚ መስርሕ ድማ ናይቲ ቡርኻዮ መሰላት ከምዝረጋግፁን እየ ብአጠቓላሊ ክግለፅ ዝኽእል። አጠቓላሊ ባህሪ እዚ ኹይኑ ናይቲ ሽግግር ግዜን አብኡ ዝህልው ናይ ሓይልታት አሰላልፋን ድንግርግር ዝበዝሑን ፀረ ዲሞክራሲያዊ አረአጳያታት ዝግለፁሉን እዩ።ብ አንፃር መረፃ ማዕርነትን ተሳትፎን አብ ክለ ዕጥቃዊ ቻልሲ ኮይንካ ፅቡቕ ዝበህል ታሪኽ (Record) አለዎ እንተበልካ ምግናን አይከወንን።

ህዝቢ ባይቶታት መስራቱ ናይ ምምራፅን ተመራፅነቱ መሰላትን አብ እዋናዊ ሕቶታት ተሳትፎ ልዑል መራሕቱ ክግምግምን ከመርፅን ዘክእል ምቹው ሀዋህው ተፈጢሩ ነይሩ እዩ። ናይ ደቂ አንስትዮ ማዕርነት ንምርግጋፅ ምስ ኹሉ ጉድለታት ዘይንግቕ ኹነታት ተፈጢሩ እዩ። ማዕርነት ከየረጋገፅ ዝግግትዎ መሳፍንቲ ካብ ስልጣንን ካብ አብ ሕብረተሰብ ዝነበሮም ተሰማዕነትን ብምወጋድ ገባር ነፃ ኹይኑ ዝንቀሳቅሱሉ ኩነታት ተፈጢሩ እዩ። ህወሓት መሬት ብምምቃልን ዝግቕማ ማሕበራዊ አገልግሎት ብምሀብን ማሕበራዊ ፍትሒ ብምርግጋፅን ዝልለ ወድብ እየ ነይሩ።

ሰራዊት ህወሓት ካብቶም ኣብ ዕጥቂ ቻልሲ ዝነበሩ ወደባት ብዝተፈለየ ማዕርነት ዘረጋገፀ ሰራዊት ነይሩ። ኣብ ኩሉ ጉባኤታት ናይ ምምራፅን ናይ ከምረፅ መሰሉን ዝተረጋገፀ፤ ብዘይካ ሚስጢራዊ ዝኾኑ ነገራት ኣብ ዘድሊ ጉዳያት ኣብ ምርድዳእ ንምብጻሕ ሰፊሕ ናይ “ግምገማ” መስርሕ ዝነበሮን፤ ኣሚኒ ሙሉእ ብሙሉእ ንክቻለሰ ሰፊሕ ናይ ምእማን ምንቅስቃስ ዝገብረሉ ኩነታት እዩ ነይሩ። መራሕቲን ስራሕቶምን ዝግምግም፤ ከምረፁ እንከለዉ እዉን ሪኢቶ ዝህቡን ናይ ሓባር ኣመራርሓ (Collective Leadership) ብምትእትታው ነቲ ዲሞክራሲያዊ ሀዋህው ከሰፍን ዕድል ሂቡ እዩ።

ንፀረ-ዲሞክራሲ ከዳኽም ግን ባዕሉ ከዓ ናይ ፀረ-ዲሞክራሲ ኣረኣእያታት ተሸካሚ ብምዃን እቲ ፀረ-ዲሞክራሲያዊ ኣረኣእያታትን ተግባርን ነቲ ኣብ ላዕሊ ዝተገለፀ ምንቅስቃሳት ዝሸርሸርን ኣብ ገሊኡ እዋናት ዝፀብልለሉን ኩነታት እዩ ነይሩ። ሰኣን ፍልጠትን ሕፅረት ተሞክሮን ፀረ-ዲሞክራሲያዊ ኣረኣእያታትን ናብ “ህልዉናን” (survival) “ወድብ ጠፍኡት” ዝብል ስግኣታት እናምርሑ ብርክት ዝበሉ ጉድለታት ተፈጻሚ እዩም። ናይ 1969 ሕንፍሽፍሽ ዝበሉ ኣብ ኣተኣላልያ ዓበይቲ ጉድለታትን ጠባሳታትን ኣሕዲሮም እዩም። ነቲ ዲሞክራሲያዊ ሀዋህው እዉን ብቐጻልነት ይፃብኡ እዩም። ምስ ስለላን ፀረ ወድብነትን ተኣሳሲሩ ዝግበር ዝነበረ ስጉምቲ ንህልዉናና ኣድላይ ግን ሕልፊ (Excesses) ዝነበሮ ጌርኻ ኩወሰድ ይክኣል። ብደተኣን ምክንያት ኣብ ደቂ ኣንስትዮ ዝበፀሕ ዝነበረ ምሽምቻቕ ናይዚ መግለጺ ተገይሩ ኩወሰድ ይክኣል እዩ።

ምፋጣር ማሌሊት ነቲ ዲሞክራሲያዊ ባእታታት ህወሓት ብምስፋሕ ኣብ ኩሎም መሰረታዊ ሕቶታት ተራእዩ ብዘይፈልጥ መንገዲ በብደረጃኡ ምይይጥ ዝግበረሉን ናብ ሓደ ምርድዳእ ዝበፀሓሉን እዩ ነይሩ። ናይ ዉልቀ መሰላት ብዝበለፀ ተጠናኺሩ፤ ካልእ ይትረፍ ናይቲ ወድብ ምክትል ኣቦ ወንበርን ሓላፊ ወታደራዊ ኮሚቴን ኣፈላላይ ምስተፈጥረ ምስ ኩሉ ሚስጢራት ከሰናቡቱን ክኸዱን ተፈቂዱ እዩ። ካብኡ ንላዕሊ ግን እቲ ወድብ ጠጠው ኢሉ ኣብ ሓደጋ ከውድቕ ካብ ዝነበሮ ኸነታት ብሓዱሽን ብዝተማለኣን መንገዲ በቲ ፖለቲካዊን ወታደራዊን ጉዳያት ዓወት ንምሕፋስ እቲ ናይ እማን ምትኸኻእ እዩ ድማ ተፈጠሩ። ማሌሊት ምትኸኻእ ኢልካ ጫውጫው እንተይበልካ ብሓዱሽ ኣተኣሳስባታትን መድረኽ ብዝፈጥሮም ሰባትን እናተመርሐ ሓበራዊ ኣመራርሓ እናረጋገፀን ንዓወት ኣብዒሑ።

ዲሞክራሲን ሕገ-መንግስቲን መሰረት ገይርካ ህንፀት ሃገር

ከምቲ ተደጋጊሙ ዝበሃል ንደርጊ ምድምሳስ ናብ ናይ ዲሞክራሲን ልምዓትን ህንፀት እንገብሮ ጉዕዞና ብቕንዱ ዝኸልኸለና ዋርድያ ምግላስ እዩ። ነቲ መፅሓፍ ናይ ምግምጋም ዕላማ ነቲ ቅድሚ 1987 ዝነበረ መስርሕ እንተኾነ ኣብ እግረ መንገደይ ነዚ ዝምልከት ዘለኒ ሪኢቶ ሸው እንተበልኩ

አይኸኛኝን ኢሊ እየ። እዚ ካልአይ ምዕራፍ ናይ ዴሞክራሲን ልምዓትን ህንፃት ጉዕዞ እየ። ናይ ኩሉ ኢትዮጵያዊ ድልየት ዓቕሚ፣ጉልበት፣ ፍልጠት፣ሃብቲ ወዘተ ንመትእክካብ (Mobilization) ዝሓትት ምዕራፍ እየ። እዚ ምንቅስቃስ ካብ ደገን ካብ ወሽጥን ንዝመፅኡ ፀላእቲ ንምቁፅፃር ይሕግዝ እየ። ተፈጥሮ ብዝበለፀ ንምቁፅፃርን ኣብ ሕብረተሰብ ዘለዉ ድሕረታት ኣብ መስርሕ ብቐፃልነት ንምውጋድ ፓርቲታት ንባዕለን ክመዓራረያ ኣለወን። ናይቲ ዝህነፅ ስርዓት እንታይነትን ዕላምኡን ብኡ መሰረት እዉን ኣረኣእያን ኣወዳድባ፣ ፖሊሲታትን፣ ስትራቴጂን ክስተኻኸላ ኣለዎ።

ካብ ናህና ትውልዲ ብጠቕላላ ኣብ ህወሓት/ኢህወዴግ ብዓወት ዝተራጎደ መሰረታዊ ናይ ኣረኣእያ ሽግራት ምፍታሾም ኣድላይ እየ። “ብዘይካ መንገዲ ህወሓት ኩሉ መስመር መንገዲ ዕንወት እየ” ዝብል ንኣብነት ንርእ። ብርግፅ ሓደ ዉድብ ኣብ ናይ መድብለ ፓርቲ ስርዓት ክሳተፍ ከሎ “ናተይ ፕሮግራም ዝሓሸ እየ” ብዝብል እየ ዝነሓናሕ። እዚ ጥዕና ዘለዎ ዉድድር ይፈጥር፤ ህዝብታት ድማይ መማረጊ ሓሳባት ናይ ምርካብ መሰሎም ይረጋገፅ። “ካልእ ኩሉ መንገዲ ጥፍኣት እየ” እትብል እንተኸይንካ ንጥፍኣት ፖለቲካዊ ሀዋህዉ ስለዘይትፈጥር ፀረ ዴሞክራሲያዊ ሀዋህዉ ኢኻ ቐፃልነት ክህልዎ ትገብር። ንባዕልካ ቕዱስ ጌርካ ንካልኣት እኩይ ገይርካ ምቐፃር ናይ ህዝብታት መማረጊ ሓሳባት ናይ ምርግጋፅ መሰል ምጥሓስን ሓይሊ ምብታትንን እየ ዘኸትል። ኣብ ህንፃት ሃገር ዝተፈላለዩ ርእዮተ-ዓለምን ኣተሓሳስባን ኣወዳድባን ዝሓዙ ብዝተወሰነ እንተኸነ እዉን ናይ ሕብረተሰብ ባይታ ዘለዎም ኣብቲ ህንፃት ክይሳተፉ ዝግግት ዕንቅፋት እየ ዘኸዉን። ብርግፅ ኣብ ሓደ ዓዲ ናይ ወሽጥን ናይ ደገን ፀላእቲ ክህልዉ ይኸእሉ እየም፤ ክርገፁ እዉን ኣለዎም። ፀላእቲ እትብለሉ ግልጺ ዝኾነ መዓቀኒ ገይርካ ዝፍረጁ እየም። “ካልእ ኩሉ መንገዲ ጥፍኣት እየ” ዝብል ግን ሊበራል ዴሞክራሲ ሶሻል ዴሞክራሲ ካልኣት ወይ ብሰላም ክሳብ ዝተቐለሱ ነቲ ፖለቲካዊ ምህዳር ዘፅብቦ እየ። እዚ ሃገርና ኣብ ኩሉ መዳይ ክመፁ ዝግበኦም ሓሳባት ክትስእን እየ ዝገብራ። ምስ እዚ ዝተኣሳሰረ ከዓ “መለለይ መስመርና” ዝብል ኣመር ኣጠቓቕማ እየ። ዝኾነ ፓርቲ መለለይ መስመር ክህልዎ ንቡር እየ። ነዚኦም እዉን ዓቂቡ እናማዕበለ እየ ዝቐለስ። ብናተይ ትዕዝብቲ ኣብ ህወሓት ዝተለመደ ኣከያይዳ ነይሩ። ምስቶም ካልኣት ፓርቲታት፣ ሓይልታት እንታይ ናይ ሓባር ዕላማ ኣለና ከመይ ንኣብር እንተይበልካ “መለለይ” ንምርኣይ ምፍታን ኸፋፋይ እየ።

ነቲ ካልእ ኩሉ “መንገዲ ጥፍኣት እየ”ን “መለለይ መስመርና” መሰረት ገይሩ ምስ ናይ ሰላማዊ ፖለቲካዊ ቅልሲ ዘይኸይድ ኣብ ዕጥቂ ቅልሲ ዓይነተኛ መሳርሒ ዝነበረ ድማ ዴሞክራሲያዊ ጥርናፊ እየ። ኣብ ላዕሊ ብዝርዝር ከምተገልፀ ከምኡ ዓይነት ጥርናፊ ኣብ ዕጥቂ ቅልሲ የድሊ ነይሩ እየ። ኣብዚ ዘለናዩ መድረኽ እቲ ናይ ግዘ ዕጥቃዊ ቅልሲ ዴሞክራሲያዊ ጥርናፊ ከምዘለዎ

ተግባራዊ ንምግባር ምሙካር ካልእ ጥፍኣት እዩ። ዴሞክራሲያዊ ጥርናፊ ኣየድልን ማለት ኣይኮነን፤ ቦቲ ናይ እዋን ዕጥቂ ቻልሲ ደረጃ እንተኸይዱ ግን ኣብዚ ሰላማዊ ቻልሲ ንህሊኒኦም ዘይግዝኡ ኣባላት ሕብረተሰብ ይፍጥር፤ ወ.ሓዳት መራሕቲ ነቲ መንግስታዊ ስርዓት ይቆግሮዎ እዎ እቶም ዝተፈላለዩ ኣካላት ናይ መንግስቲ ናፊቶም ይስእኑ ። ኩሉ ነገር እቲ ፈፃሚ ኣካል ይቆግሮ። እቲ ፓርላም ወቓዒ ማህተም (Rubber Stamp) ይኸውን። ከምዚ ዝበለ ፓርላማ ዝሾሞ ፍርድቤት እዉን ነፃ ክኸውን ኣይኸእልን። ነቲ ፌዴራላዊ ስርዓት እዉን ኣብ ሓደጋ የውድቆን ነትን ኣባል እቲ ፌዴሬሽን ድማ ሸባ (Crippled) ይገብረን። እቲ ንባዕልካ ምምሕዳር (Self Rule) ዝበህል ነገር ይሸርሽሮ። ካብ ላዕሊ ካብ ኢህወዴግ ዝመፅእ ፖሊሲ፣ ኣወዳድባ፣ ኣሰራርሓን ፕላንን ብምኸንያት ዴሞክራሲያዊ ጥርናፊ ዳርጋ ኩሉ ንምትግባር ዝግበር ሙከራ ስለዝኾነ ኣብ መንግስትን ፓርትን ዝረእ ሕወስወስ መሰረቱ እዚ እዩ። ገዛኢ ፓርቲ ይኹን ኣይኹን መንግስቲ ኣንፃራዊ ነፃነት ኣለዎ። ንማንም ዘይሰምዕ (ፀማም) ዝኾነ ዴሞክራሲያዊ ጥርናፊ እንተህልዩ ግን እቲ ፓርትን መንግስትን ዳርጋ ሓደ ይኹን። ከም መራኹብቲ ሓፋሽ ዝበሉ ናይ ህዝብን መንግስትን ዝኾኑ ነገራት ዳርጋ ናይ ሓደ ፓርቲ ይኹኑ።

ህወሓት ማሌሊት ዝገርም ምትኸኻእ ብምግባር መስተንክራዊ ዓወታት ኣምፂኦ። ድሕሪ 1987 ግን እዙይ ዝበሃል ምትኸኻእ እንተተይገበረ እዩ ከም ሸንቲ ግመል መንገዲ ዝቅጽል ዘሎ። ብናተይ ኣረኣኢያ እቲ ናትና ትውልዲ ንደርጊ ደምሲሱ ሕገ መንግስቲ ምስ ኣፅደቐ ዕማሙ ዳርጋ ወዲኡ እዩ። ዝተረፎ ስራሕ ነቲ ሓዱሽ ዕማም ተቐቢሉ ምስኡ ዝኸይድ ኣተሓሳስባ፣ ተበግሶን ጉልበትን ናብ ዘለዎ ሓዱሽ ትውልዲ ንምስግጋር ምቹው ባይታ ምፍጣር እዩ። ዓሰርተ ወይም ዲስራ ዓመት ክወስድ ይኸእል፤ እቲ መስርሕ ግን ሪኡይ ብዝኾነ መንገዲ ክጅመርን ፍርያቱ ብጉልህ እንሪኦ ክኸውን ነይርዎ።

ወያኔይን (Revolutionary) ፣ ሙሁርን መንእሰይን ነተን ፓርቲታት ንምምራሕ እንተዘይኪኢሉ ቦቲ ዘለዎ ተክእሎ ዝወደብ ኣተሓሳስብኡ ቦቲ ናይ ቐደም ዝተቐረፀ ኣብ ዕጥቂ ቻልሲ ብዝነበረ ኩነታት ናይ ነዊሕ እዋን ፅንዓታት ክኸይድ ዕድል ዘይረኸበ ግን “ገምጋም” ኩሉ ነገር ክስራሕ ዝመስሎ ወያኔይ እንተሃለወ እዉን የቐንየለይ እንዳበልካ “ብኹብሪ እንዳሰናበትካ” ግን ተሞክሮ ብቐፃልነት ዘሕልፈሉ ኣሰራርሓታት እናቀረፀካ ነቲ መንእሰይ ምርካብ ይግባእ።

ዝኮነ ትካል/ወድብ ንዝተወሰነ ዕማም እዩ ዝፍጠር። ሕብረተሰብ ኣብ ቐፃሊ ለውጥታት እዩ ዝርከብ። ብኡ መሰረት እዉን ነቲ ለውጥታት ከማዓራርን ን ባዕሉ ብዚ መሰረት ክቕይር(Transform)ኣለዎ። ተዘይኮይኑ ግና ይምርት (Decay)እዎ ጎታቲ ሕብረተሰባዊ ለውጢ ትኸውን። ነዚ ዝምልከት ፉኩያማ (2014: 439) ዝብሎ ምስትንታን ኣገዳሲ እዩ “Political

institutions develop over time, but they are also universally subject to decay. This problem is not saved once society becomes rich and democratic. Indeed, democracy itself can be the source of decay."

ዝተፈላለዩ ዓይነት ዲሞክራሲን አብ አፍሪካ ዝነበረ ኩነታትን ናይ ህወሓት ጉዕዞን ሪጅና ንምጥቕላል፤ ሊበራል ዲሞክራሲን ነን ሊበራል ዲሞክራሲ ዝበሃሉ ሓሳባት ዝመጋገቡን ግን ድማ ዝተፈላለዩ ምዃኖም ሪጅና ኢና። ሊበራል ዲሞክራሲ ናይ ምዕቡል (Established) ዝኾነ ግን ድማ አብ ምውዳቕ (decline) ዘለዉ ስርዓታት ስርዓት ምሕደራ ምዃኑ ሪጅና ኢና። ን አፍሪካ/ኢትዮጵያ ክህልው ዝግባእ ዓይነት ዲሞክራሲ ነቲ ጭቡጥ ኩነታት መሰረት ገይሩ ሕቶታት ህዝቢ ዝምልስ ክኸውን ከም ዘለዎ'ውን ሪጅና ኢና። መሰል ወልቀ ሰብ ጥራይ ዘይኮነ ሓባራዊ መሰላት ዘኸብር፤ ኸይዳዊ ጥራሕ ዘይኮነ ማእኸሉ ትሕዝቶአዊ ዝኾነ ዓይነት ዲሞክራሲ ክህልው ከምዘለዎን እዚ ማለት ድማ ማሕበራዊን ኢኮኖሚያዊን ፍትሒ ክንግስ ዝኸለል ስርዓት ማለት ምዃኑ ተገንዚብና ኣለና።

ሊበራል ዲሞክራሲ ናይዚ ኣምር የብሉን፤ ምክንያቱ ማሕበራዊ ፍትሕን ሓባራዊ መሰላትን ብናይ ዕዳጋ ሓይልታት ክረጋገፅ ስለዘይከኣል እዩ። እቲ ካብ 85% ንላዕሊ ተብቲኑ ዝነበር ገባርን እቲ ገና አብ ዕሽል ዘሎ ካፒታሊስትን ፍሉይ ድጋፍ የድልዮም እዩ። ቦቲ ሓደ ገፅ ግሎባላይዜሽን ዘምፀኦም ረብሓታት ቐሚሩ ሓይሉ ኣደልዲሉ ረብሓታቱ ዘዕቢ መንግስቲ የድሊ። ቦቲ ካሊእ ገፅ ድማ ሃገራዊ ባዓል ሃፍቲ፣ እቲ ማእኸላይ ደርቢን ካልኦት ህዝብታትን ቦቲ ናይ ግሎባላይዜሽን ኣሉታዊ ፀቕጥታት ከይስኮኑ ዝከላኸል መንግስቲ የድልዮም። መንግስቲ አብ እቲ ገና ዝሰቕል ዘሎ ባዓል ሃፍቲ አብ ዘይክእሎ ኢኮኖሚያዊ ስራሕቲ እናኣተወ ቀስብቀስ ክስዕብ እናገበረ ቦቲ ካሊእ ገፅ ናይ ካፒታሊዝም ገርፈጣት እናተኸላኸለ ናይ ሃፍቲ ምክፍፋል ካብ ዕቕን ንላዕሊ ከይኸይድ ዝከላኸል ምዃኑ የድሊ እዩ ። እቶም ናይ ዕዳጋ ሓይልታት አብ ዘይማዕበለሉ እዋን መንግስቲ ከም ትካል ደው ኢሉ ነቲ ገባር ዘድልዮ ድኩዒ፣ ምሩፅ ዘርኢን ካልኦት እታወታት ቴክኖሎጂን ተገዲሱ ክቕርብ ይግባእ።

እቲ ገብሩ ዓይነተኛ ዲሞክራሲ ዝብሎ (ሊበራል ዲሞክራሲ) ነዚ ኣየማልእን። ቦቲ ሓደ ገፅ ናይ ብሄር ብሄረሰባት መሰል ክኸበር እዩ እናበልካ ቦቲ ካሊእ ገፅ ድማ ኢኮኖሚያዊን ማሕበራዊን ፍትሒ ክንግስ እየ እናበልካ እዉን ኣብኡ እንተለኻ እዉን ሊበራል ዲሞክራሲ እየ ዝኸተል ምባል ወይ ዘይምፍላጥ እዩ ወይ ድማ "መለለይ መስመር" ዝ ተፈለዩ ንምምፃእ ዝገበር ከንቱ ፃዕሪ እዩ። ዘይሩ ዘይሩ መበገሲ ፅልኣትን ርእዮተ ዓለማዊ ምግርጫዉን (Ideological Confusion) እዩ፤ ክሳብ ፖለቲካ፣ ዲሞክራሲ ወገንተኛ ኣይኮነን ኢሉ ድማ ይኸይድ።

ሉዑላዊነት

ልኡላዊነት እንታይ ኢዩ ዝብል ጉዳይ ናሁሰናይ በላይ ኣብ ዝሓለፈ ጽሑፍ ብደንቢ ኣቐሚጡዎ ኢዩ። ተነቢቡ እዩ በዝብል ኣብዚ ኣይደግሞን። ህዚ ዝለናዮ ዓለም ዝምልክት ግን ከምመንደርደሪ ሓደ ሓደ ነገራት ክውከስ፡፡ (smith et al 1999:01) 'The unprecedented volume and velocity of international flows of trade, investment, information, cultural exchanges, and human migrations are creating a new, more tightly integrated, world and one that seems to be in the throes of some fundamental restructuring' “ተሪኡ ብዘይፈልጥ ዓቀንን ናህሪን ዝረኣ ዓለም ለኻዊ ፍስት ንግዲ፣ ኢንቨስትመንት፣ ሓበሬታ፣ ልዑዊ ለህሊን ስደት ደቂ ሰባትን ሓዳሽን ብጥቡቕ ዝተኣሳሰረትን ኣብ ኸቢድ ጭንቂ ሱር በተኽ ምምዕርራያት ዘላ ዓለም ይፍጥሩ ኣለዉ” ይብል ጉድማን (1993:15)::

ቅድመ-ኢንዱስትሪል ወያነ ዝነበረ ልኡላዊነት ዌስትፊላ (Westphalia Sovereignty) ኣብ ኣስታት 360 ዓመታት ጉዕዝኡ ብኢንዱስትሪል ወያነን፣ ኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂን ከይድታት ግሎባላይዜሽንን ከም ኩሎም ኣተሓሳስባታት ብመሰረቱ ተቀየሩ እዩ። ግሎባላይዜሽን ዘምጽኦ ስፊሕ ዓለምለካዊ ንግድን ኢንቨስትመንትን ብኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ዘተደገፈ ናይ ህዝቦታት ርክባትን፣ ብምክኒያት ድሕንነት፣ ትራንስፖርት፣ ሓይሊ ሚዛን ለወጢ ዝመጸ ምዕባላ ዓለምለክ ርክባትን ቅዋማትን (institutions) ነቲ ኣብ መሬት፣ ዶብ፣ ሓይሊ ሠራዊት ዝተመስረተ ልዑላዊነት ብዘይንሕሰያ ቦሮቕሮቕ ኣቢሉዎ እዩ። ከምቲ ሶላና (1998:03) ናይ ኔቶ (NATO) ሓለፊ ዝበሎ “It is my general contention that humanity and democracy - two principles essentially irrelevant to the original Westphalian order - can serve as guideposts in crafting a new international order, better adapted to the security realities, and challenges, of today's Europe.” “ንስርዓት ዌስትፊላ ዘይረብሑ ዝነበሩ መትከላት ዴሞክራሲን ሰባዊነትን ምስቲ ሕዚ ኣብ ኣውሮፓ ዘለዉ ወድዓዊ ኩነታት ድሕንነትን ፀገማትን ኣስማዕሚዕና ንህንፀት ሓዱሽ ዓለምለኻዊ ስርዓት ከም መምርሒ ኽይኖም ክ ኣገልግሉ ይኸእሉ እዩም ይብል”::

ዘመኑ ናይ ምርግጋጽ ሰብኣዊ መሰላትን ዴሞክራሲን ስለዝኮነውን እቲ ናይ ዌስትፊላ ልኡላዊነት ኣተሓሳስባ ናይ ብጣዕሚ ዱሑራትን ኣብ ዘበን እኒ እኒ ዝነበሩ ፖለቲከኛታት ኣታሓሳስባን ንድሒሪት እመበር ንቅድሚት ዘይምርሽ ናይ የመና የማን (extreme right wing) መሳሪሒ ኮይኑ ንረኽቦ። ካብ መሬት፣ ዶብ፣ “ታረካዊ ጸላእቲ” ዝማእከሉ ናይ “ኢትዮጵያ ሓድነት ፍጽሙነት” ዝግየነቱ ሉዑላዊነት ናብ ህዝቢ፣ ሰብኣዊነትን ዴሞክራሲን ዝማእከሉ ልዑላዊነት

ተሸጋገሩ እዩ። መሬት፣ ደብዳቤ፣ “ታሪካዊ ጸላእቲ” ዝባሃሉ ኣምራት ኣገደስቲ እካ እንተኮኑ፣ ብባዕሎም ደው ዝብሉሉ ኩነታት ኣቃሪጹ ብናይ ህዝቢ ሰብኣዊን ዲሞክራሲያዊን መሰላትን ኣጠቓላሊ ረብሓታት ዝምዘኑ ኮይኖም።

ዘበኑ ናይ ሰብኣዊን ዲሞክራሲያዊን መሰላትን ልምዓትን ብመካኑ፣ ብኡ መጠን ናይ ሃገራዊ ረብሓ (national interest) ትርጉም እውን ተመዓራሪዩ እዩ። እቲ ካብ ደገ ናብ ውሽጢ (Outside-in) ዝቐንፅ ናይ ሃገራዊ ረብሓ ኣተናትና እናተረፈ ናብ ካብ ውሽጢ ናብ ደገ (inside-out) ዝቐንፅ ኣንፈት ተቀይሩ እዩ። ናይ ህዝብታትካ ክብርታተን ረብሓታት ብምልላይን ብኡ መሰርት ገይርካ ሃገራዊ ረብሓ ምንዳይ ማለት እዩ። ነዚ ሃገራዊ ረብሓ ኣብ ምርግጻጽ እዩ ሉዑላዊነት ዝላዓል።

ብተጻራሪ ምሳሌ ንምጅማር፣ ናይ ኢትዮጵያ ዘውዳዊ ኣገዛዝ ንውሰድ፣ ንጉሠ ነገስት ሃይለስላሴ ብተጻመር ሊብራል ዲሞክራሲ ተጠሚቆም ናይ ህዝብና ረብሓታት ኣብ ግዜኡም ከረጋገጹ ሓሊሞም ንበል። ኩሉ ከምዝፈልጦ ኣብቲ ግዜ እቲ ናይ መሬት፣ ናይ ሀይማኖትን ብሔራት ማዕርነት፣ ኣጠቓላሊ ናይ ዲሞክራሲ ሕቶታት እዩም ኔሮም። መሬት ብተወሰነ ነሻጋሽግ፣ ናይ ብሔር ማዕርነት ኣሜሪካ እኳ ኣይገበሮን እንተ ካልእ ዲሞክራሲ ከም ነገሩ ንግበሮ እናበሉ እንሃለው ካብቲ ዓጀውጀው ይነቅሑሎ እዞም ዝተፈላለዩ ሕቶታት ዘልዕሉ ዘለው “ጸረ ኢትዮጵያ፣ ጸረ ሃይማኖት፣ ብናይ ታሪኽ ጸላእትና ዝተልኣኩ እዮም እሞ ደምስስዎም ኢልኩም ኣውጁ” ይብሉ፣ ደርጊ ኣውን ኣብ ናይ መሬትን ሃይማኖትን ይፍለ እዩ እኳ እንተበለ ኣብተን ካልኦት ሕቶታት ግን “ናይ ገንጸልቲ ብፔትሮ-ዶላር እናተገዘኡ ዘልዕልዎ ሕቶ እዩ ንደምስሶም” ብዕሊ ኣናበለ ብውሽጣ ውሽጢ ደማይ “ኣእዛኖም ዝንጸፉ ኣራዊት” ኣዮም ኢሉ ይነዝሑ። ግንቦት 7 ደማይ ናይ ኢ.ፌ.ዴ.ሪ መንግስቲ ጸረ- ዲሞክራሲን ሉዑላውነት ዘየክብር እናበሉ እናከሰሱ ምስ ሻዕቢያ ተጸጊያም ዲሞክራሲን ሉዑላዊነትን ኢትዮጵያ ‘ብርእሰ-ዲሞክራሲ’ ኢሳይስ ቡራኬ ከምጽእልና ይነቀሳቀሱ ኣለው። እዞን ዝተጠቐሳ ምሳሌታት ናይ ህዝቢ ረብሓታት ማእከል ዘይግብር ብሽም ሉዑላውነት ዝፈጸም ወንጀል ዘለዎ ሓደጋ ንምምልካት እዩ።

ጆሴፍ ኒ (1999: 1) ዝተብህለ ፖለቲካዊ ሳይንቲስት መንቀሊ ብሄራዊ ጥቅምካ ድልዩት ህዝቢ ጌርካ ዘይምልዓል ዘለዎ ሓደጋ እንትገልፅ “ብሰንኪ ስእነት ርጉፅ ስምዒት ብሄራዊ ማንነት ኣሜሪካውያን ብሄራዊ ጥቅምም እንታይ ምጃኑ ክፈልጡ ኣይከኣሉን፤ ናይዚ ወፅኢት ድማ ናይ ኣሜሪካ ፖሊሲ ጉዳያት ወፃኢ ብጥቅሚ ሀገራዊ ነጋዴታት፣ ዶብ-ሰገርን ሀገራዊ ዘይኮኑ ዓሊታዊ ድልዩታትን ምዕብላሉ እዩ” ይብል። እዚ ሓሳብ ሳሙኤል ሀንቲንግተን ወግንና ፖሊሲ ጉዳያት ወፃኢ ንረብሓ ወሑዳት ጥራሕ ከይወዕል ንዝብሎ ሓሳብ ዘራገድ እዩ።

ናይ ሳልሳይ ዓለም ሃገራት ለዑላውነት ብቀንዱ መን ይደፍሮ? ከከም ኩነታቱ ክቐያየር ዝክእል ነገር ኮይኑ ዋላ ሓደ ውልቕ ሰብ ክደፍሮ ይኸእል፣ ድኸምቲ ጎረቤት ሃገር እውን ክትደፍሮ ትኸእል እያ፣ ሓያላት መንግስታትን እሶም ዝሕብሕብዎ ዘይፈትሓዊ ዓለምለክ ርክባትን ክከውን ይክእል። ከም ኢትዮጵያ ዝበላ ኣብ ከባበኢን ጠንካራ ዝኮና ሃገራት ግን ከምቲ ካብ ግሎባላይዜሽን ተጠቀምቲ ዝኮናሉ ቀጻላይነትን ሓደገኛ ጥሕሰት ለዑላዊነት ዝመጽእ ካብ ሓያላት መንግስታትን እሶም ዝሕብሕብዎ ዘይፈትሓዊ ዓለምለክ ርክባትን ትካላትን እዩ። ኤርትራ ንኢትዮጵያ ምወራራ ብጣዕሚ ሓደገኛ ጥሕሰት ናይ ለዑላዊነት ኮይኑ ካብ ከዚ ንዳሓረ ከየጋጥም ክንጥንቀቀሉን ዝግባእ ኮይኑ ብቐጻልነት እናባህረርና ካብ ቀነዲ ዋኒንና ከዛብዐና የብሉን። ኤርትራ ንኢትዮጵያ ምወራር ዘይንቡር (aberration) እዩ። ምስ ኩሎም ጎረቤት ሃገራት ዘራኩቡና ህዝብታት ኣለው፣ ዶባትና ብናይ በርሊን ምል ክንሓጽሮ ኣይንክእልን፤ ኣይግባእን እውን። ናይ ልምዓትን ሰላምን ዶባት ከንገብሮም ኣለና። ቁሩቁስ ክነወግድ ኣልና።

እቲ ሓደ ህዝቢ ካብቲ ሓደ ህዝቢ ንምፍላይ ኣብ ዘሸግር እዋን “ጫት ናብ ጂቡቲ ከይዱ፣ ኣግማል ናብ ሶማሊያ ሰጊረን፣ ሸኮር ንደቡብ ሱዳን ተጋዲዙ፣ ቡና ን ኤርትራ ከይዱ” ዝበሉ ነገራት መጠኑ ክስተካክል፣ ኣገባብ ከሕዙን ዝግባእ ኮይኑ ከምዚ ዝመሰሉ ተርእዮታት ቀንዲ ምጥሓስ ልዑላዊነት ሃገር ገይርካ ምወሳድ ግን ንኢትዮጵያ ምንኣስን ቀንዲ ኣጀንዳና ምስሓትን ከምጽኣ ይክእል ኣዩ። ናይ ሻዕብያ ቀጠፍጠፍን ዘይተዳለናሉ ወራር ዝነበረ ዓቢዪ ስሕተትን ንበይኑ ክምለሶ እዩ።

ምስ ምክታም ባዕዳዊ መግዛእቲ (colonialism) ተተሓሔዙ ዝመፀ ካሊእ ጂኦፖሊቲካዊ ኩነታት ድማ ኒዩኮሎንያሊዝም (neocolonialism) እዩ። ኒዩ ኮሎንያሊዝም ሓዱሽ ዓይነት መስርሕ ባዕዳዊ መግዛእቲ ኮይኑ ብመሰረታዊነት ግና ፖለቲካዊን ኢኮኖሚያዊን ብዝበዛ ሓያላት ሀገራት ዝገልፅ ሓሳብ እዩ። እዚ ሓዱሽ ዓይነት ባዕዳዊ መግዛእቲ ወታደራዊን ምምሕዳራዊን መሓወር ኣብታ ትብዝበዝ ሀገር ከይዘርጋሕኻ ብ ሓይሊ ካፒታል፣ ዓበይቲ ኩባንያታትን፣ ባህላዊ ፅዕንቶታትን ተጠቐምኻ ልዑላዊነት ድኻ ሀገራት ብ ሊበራል/ኒኦሊበራል መስርሕ ተጋላግይ ጌርካ ዝፍፅሞ ብዝበዛን ጭቆናን እዩ። ኒኦሊበራሊዝም ብዝተፈላለዩ ደረጃታትን ዓይነታትን ዝረኣ ዘይምዑሩይ ርክባት ምእንቲ ጥቕሚ ሓያላት ሀገራት ክረጋገፅ ዝገብር ኣተሓሳስባ ብምጃኑ እዩ ድማ መብዛሕቲኦም ሙሁራት ኒኦሊበራሊዝም ናይ ኒኦኮሎንያሊዝም መሕብኢት ቆቢዕ እያ ዝብልዎ። Neo-liberalism is neo-colonialism in disguise!

ኒዩኮሎንያሊዝም ብሓፂሩ ሓያላት ሀገራት ዝኸተለኦ ቐጠባዊን ፖለቲካዊን ፖሊስታት ኮይኖም ናይ መወዳእታ ዕላመኦም ድማ ለዑል ተጠቓሚነቶም ምርግጋፅን ኣብ ልዕሊ ካልኦት ሀገራት

ዝደልይዎ ቁፅፅር ንምስጣምን እዩ። ናይዚ ንድፈሓሳባዊ መንቀሳቐሲ ድማ እቲ ብዓበይቲ ሀገራትን ትካላትን ኣብ ዓለም ክሰፍን ዝድለ ናይ ኒዩሊብራል ፍልስፍና እዩ። ገብሩ ብጸበል ሊብራል ዲሞክራሲ ቅድሚኒ ምጥማቁ ኣብቲ እዋን ምክፍፋል ኣብ ዘቕረቦ ፀሓፍ ከምዚ ኢሉ ነይሩ።

“ብቶም ዓለማዊ ገንዘባዊ ትካላት ኣቢሎም ገንዘባዊን፣ ንግዳዊን እንድስትሪያዊን ፖሊሲታት ንምቁፅፃር ይንቀሳቐሱ ኣለዉ። ባጀትና፣ መጠን ገንዘብና፣ ናይ ወፃኢ ሸርፊ መጠን ንሕና ዝንወስነሉ ኩነታት የለን። እንተወሰንናዉን ንፆም ብዝስማዕማዕን ብዝምርቕዎን ኣግባብ ተሓንጺፀ እዩ። ናይ ታሪፍ፣ ኢንቦስትመንት ፖሊሲታትናዉን ኢድና ጠወዶም ነፕወስኑልና ይንቀሳቐሱ እዩም።... ዘለዎና ባንክታት ክንበታትኻን ከነዳክምን/ዉን ፀቕጠ ይገብሩ ኣለዉ። ነዚ ኩሉ ንክፍፅሙ ዝሓዘዎ በትሪ ልቓሕን ሓገዝን እዩ። ብሞኖፖል ዝቆፀርዎ ከም ሕቡራት መንግስታት፣ ሰብኣዊ መሰል ትካላት፣ ወዘተ ዝበሉዉን ነፃነትና ዝዳፋእ ዉሳኔታት እንትወስኑ ንርእ ኢና” ኢሉ ጺሒፉ ነይሩ ኣየተ ገብሩ ኣስራት ብ 1993 ዓ.ም “ሓደጋታት ምምብርካኻዶ ሓደጋታት ቦናፖርቲስት ምብስባስ ወያነና” (ገፅ 20) ኣብ እትብል ፅሕፍቱ። ብዘፅባ ሉዑላወነት በሰፊሒ እናጸሐፈ ኣብቲ ናይ ኻዚ መፅሓፍ ብንእሽተይ ኣካ ኣይተነከርን፣፣ ንምንታይ? ሓሶት ስለዝኮነ ድዩ ወይስ ምስ ሊብራል ዲሞክራሲ ስለዘይክይድ? ወይስ መሳርሒ ሊብራል ዲሞክራሲ ስለዝኾነ እዩ?

ቅድሚኒ ናይ 1990 ወራር ኤርትራ ናይ ህዝብታት ኢትዮጵያ ሃገራዊ ረብሓ ብቀነዱኡ ብስላምን ምርግጋዕን ዝረገጸ እዩ ነይሩ። ከምቲ ኩለና እንፈለጠ ኢትዮጵያ ከም ሶማሊያን ይጎዝላሽያን ከትፈራረስ እያ ዝብል ፍርሒ ነይሩ፤ መሰረት ዘይነበሮ ፍርሒ ኣይነበረን። ኣብ ድሮ 1983 ኣብ ኩሉ ኩርናዓት ሃገርና ዝተፈላለዩ ናይ ብሄር ብሄረሰባት ዕጡቓት ኣብ ምውዳቕ ስርዓት ደርጊ እጃም ከም ዝነበሮም ዝዝከር እዩ። ኢትዮጵያ ናይ ዕጡቓት ግንባራት ሃገር እዉን ክትበህል ትኻእል ነይራ።

ኢህወዴግ ካብ ሰሜን ዝመረሽ ኻይኑ ኣብ ሙሉእ ትግራይን ከፊል ኣምሓራን ፅቡቕ መሰረት እኳ እንተነበሮ፤ ምስቶም ካልኣት ገና ኣይተላለዩን ነይሩ። ንደርጊ ብምድምሳሱ ተቐባልነት እኳ እንተነበሮ እዚ መንግስቲ እዚ ናይና መንግስቲ እዩ ክብልዎ ግና ብዙሕ ክስርሕ ዝሓትት ነይሩ። እቶም ካልኣት ናይ ብሄር ብሄረሰባት ዝተዓጠቁ ዉድባት ዝተፈላለዩ ዕላማ ዘለዎን ኮይነን ትሑት ናይ ሰራዊት ኮማንድን ቁፅፅር ስለዝነበረን ብጣዕሚ ኣሸጋሪ ነይሩ። መሓወራዊ ብዝኾነ ጠመተ ክረእ እንከሎ እዉን ዝተፈላለዩ ዕጡቓት ሓይልታት ኣብ ሓንቲ ምህላዉ ባዕሉ መሰረታዊ ናይ ፀጥታ ሽግር እዩ።

ዝተፈላለዩ ናይ ኦርሞን ሶማልን ወድባት ደርጊ ምስተደምሰሰ እዉን እቲ ናይ ነፃነት ዕላምኦም የቐፅሉ ነይሮም። እቶም ስልጣኖም ዝተሐደጉ ናይ የማን ሐይልታት ድማ ንሶም ዘይገዝእዎ ሃገር ክትፈርስ እያ ዝብል እምነት ዘሕደሩን ገሊኦም ድማ “ብድሕረይ ዳንዴር ኣይብቆላ” ዓይነት ኣተሓሳስባ ዝነበሮም እዉን ነይሮም። ብጠቕላልኡ እቲ እዎን ብምንም ነገር እርግፀኛ ዘይትኸነሉ እዎን እዩ ነይሩ። Period of uncertainty ከም ዝበሃል፡፡ እቲ ብደርጊ ምድምሳስ ዝሕጎስ ህዝብና ናይ ቕድሚት ጉዕዝኡ ብሩህ ኣይነበረን፤ ጥርጣረታት ዝሓዘ እዩ ነይሩ።

ብኢህወዴግ ዝምራሕ መንግስቲ እዉን እንተኾነ እቲ ዝምስረት ፌዴራላዊ ስርዓት ንሃገርና ክድሕና እዩ ጥራሕ ዘይኮነስ ጠንካራ ሃገር እዉን ክትኸዉን እያ ዝብል ፅኑዕ እምነት እንተነበረኳ ናይ መንግስቲ ምምራሕ ልምዱን ናይቶም ህዝብታት ታሪኽን ባህልን ሓበሬታኡ ትሑት ብምንባሩን ብዙሕ ጉዳያት ክፅንዑን ክዝርዘሩን ዝጠልብሉ ግዝያት እዩ ነይሩ። ስርዓት ኣፍሪስካ ስርዓት ምትካል ከቢድ ስለዝኾነን እቲ ናይ ሃገር መሐወር እንደገና ናይ ምምዕርራይ (Reengineering) ስራሕ ብምጻኑን እቲ ዕማም ዝተሓላለኸ እዩ ነይሩ።

ኣብ ናይ ህዝብታት ድሕንነት ዝዓበየ ወራይ ስለዘይነበረ እቲ ቐንዲ ተለልዩ ክረጋገፀሉ ዝተዓለመ ቐንዲ ረብሓ ሰላምን ምርግጋዕን እዩ ነይሩ። እዚ ዕላማ ብኸለ መዳይ ማሕበረ-ኢኮኖሚ፣ ፖለቲካን ድሕንነትን ዝረጋገፀ ኮይኑ፤ ምእንቲ እዛ ኣብ ዙርያ ሉዑላዊነት ተተኩር ፅሕፍቲ ክበሃል እቲ ካብ ደገ ክመፅእ ዝኸእል ናይ ድሕንነት ኢና ክንሪእ።

ኣብቲ እዎን እቲ መብዛሕቲኤን ኣብ ከባቢና ዝነበራ ሃገራት (ብዘይካ ኬንያ) ንባዕለን ኣብ ዕግርግር እየን ነይረን። ኣብ ኤርትራ ዝተፈለየ ነገር ነይሩ። ህዝቢ ኤርትራ ብሻዕብያ እናተመርሐ ብናይ ሰላሳ ዓመት ቐልሲ ብደሙ ነፃነቱ ኣረጋገጹ። ብሪፈረንደም እዉን ኣብ ነፃነት ዝነበሮ ዳርጋ ፍፁማዊ ዝኾነ ኣተሓሳስባ እዉን ተርእዩ። ኣብ ናይ ነፃነት ዝለዓለ ደረጃ ታሕጎስ (Euphoria) እዩ ነይሩ። ሻዕብያ ድማ ብተነፃፃሪ ኣብ ንኡሽተይ ሃገርን ህዝብን ዓብይ ሰራዊት ሃነፀ። በቲ ልዑል ሓጎስ እናተነድሐ ድማ ብተነፃፃሪ ዝሓሸ ምርግጋዕ ነይሮም።

ሰላምን ምርግጋዕን ከም ቀንዲ ዕማሙ ዝወሰደ መንግስቲ ኢትዮጵያ ካብ ወሽጥን ካብ ደገን ነዚ ዕማም እዚ ዝድግፉን ዝፃረሩን ምልላይን ናይቶም ዝፃረሩዎ ፅዕንቶ ክትሕት ብኸሉ መዳይ ክንቀሳቐስ ይሓትት ነይሩ። ካብ ናቶም ጭቡጥ ወይ ዝምስለሎም (Perceived) ረብሓ ብትኸክል እናመዘነ ዝምድንኡ ቀፀለ። ንኸሎም እኚ ተዘይኮነ ወሽጣዊ ሓይልታት ነቲ ሰላም ከይዘርጉ ኣብቲ ሰላማዊ ቐልሲ ዝኣትዉሉ መንገዲ ምድላይ ተተሓሒዞም። ብፍላይ እቶም ንነፃነት ንቃለስ

ኢና ዝብሉ ሓይልታት ኣብ መስርሕ ብናይ ህዝቢ ወሳኒን ድልየትን ከረጋግፁ ከምዝኸኸሉ፣ ካብ መሰረታዊ እምነት መሰል ዓርሰ ወሳኒ ተበጊሱን ወሕሉል ኣትሓሕዛ ወሲኹን እቲ ምርግጋዕ ቀስ ብቀስ መሰረት እናሓዘ ከይዱ።

ኢህወዴግ ምእንቲ ሰላም ክብል እሞ ምስ ደርጊ ንሮምን ሎንዶንን እኳ ዝተጉዓዘ ምእንቲ ምርግጋዕ ናብ ኣስታት 200 ኪሎ ሜትራት ካብ ዶብ ኢትዮጵያ ኣብ ኤርትራ ከይዱ ን ኦነግ ናብ ስግግር መንግስቲ ከኣትዉ ገዕሪ እንተገይሩ ዘመስግኖ እምበር ዘውቅሶ ኣይኮነን፤ ምክንያቱ እቲ ትሕዝቶ ስምምዕ ንሰላምን ምርግጋዕን ዘገልግል ዘላቂ ጥቅምታት ህዝቢ ኢትዮጵያ ዘረጋገፁ ስለዝኾነ። ኦነግ ደሓር እንተወፀኻ ክሳብ ዝነበሮ እሞን ዝተፈጥረ ምርግጋዕ ቀሊል ኣይኮነን። ብወሕሐል ኣመራርሓ ኢህወዴግ ሻዕቢያን ኦነግን ሓቢሮም ንኢትዮጵያ ከምዘይሕምሱ ተገይሩ።

ሻዕቢያ ብሱፕረይሪቲ ዝግለፅ ኢንፈረይሪቲ ኮምፕሌክስ ዝፈጠሮ ንባዕሉ ዝሰኣሎ ወታህደራዊ ዘይተስዓራይነት (Military invincibility) ስእሊ ንግዚኡ ገዲፍና፤ ናይ ኤርትራ ኣሉታዊ ተራ ኣብ ሰላምን ምርግጋዕን ክንእስ ተገይሩ እዩ። ኣብ ኤርትራ ኣብቲ እሞን እቲ ዓብይ ዝበህል ሽግር ኣብ ዘይነበሮን፣ ኣብ ገሊኦም ኣብ ኢትዮጵያ ዝነበሩ ዕጡቃት ሓይልታት ዓብይ ተፅእኖ ዝነበሮ መንግስቲ እዩ መንግስቲ ሻዕቢያ።ነቲ ሽዑ ዝነበረ ናይ ኢትዮጵያ መንግስቲ ኤርትራ ነፃነታ ክትእዉጅ እንከላ ጉዳይ ዶብን ካልኦት ነገራትን ክንፀር ነይርዎ ኢሎም ዝኸሰዎ ኣለዉ። በቲ ኣብ ላዕሊ ዝገለፀኩዎ ኣመዛዝና ክረኣ ኣለዎ። ካብ ቀንዲ ናይ ህዝብታት ረብሓ ብኡኡ ኣቢሉ ናይ ሃገር ረብሓ ንርኣዩ። ኢህወዴግ ኣብቲ እሞን እቲ ናይ ባሕሪ በሪ ጉዳይ ካብ ሙሉእ ሉኣላዊነት ተበጊሱ ኣብ ፕሮግራሙ ዘስፈረ ኣይነበረን። (ናይ ባሕሪ በሪ ጉዳይ ከምኡ ዶ ክኸዉን ይግባእ? ዝብል ዳሓር ክምለሶ እዩ)።

ካብ ጠቕላላ ናይ ሃገር ጉዳይ ተበጊስካ ዶብ ክንፀር ኣግባብ እኻ እንተኾነ፤ ኣብቲ እሞን እቲ ዶብ ንምንፃር ምንቅስቃስ ንሰላምን ምርግጋዕን ኣወንታዊ ዶ ኣሉታዊ ፅዕንቶ ይገብር? ኢልካ ምምርማሩ ጠቓሚ እዩ። ካብ ኣብቲ ከባቢ ዶብ ዝነበር ህዝብና ኣንፃር ክረኣ እንከሎ ጠቓሚ እዩ። ብናይ ሃገሩ መንግስቲ ይመሓደር ካብኡ ዝመፅእ ፀጋ እዉን ይጀደስ። ብናይ ሰላምን ምርግጋዕን ዘለዎ ረብሓ (ንሙሉእ ኢትዮጵያ ይኹን ነቶም ኣብ ዶብ ዘለዉ ህዝብታት) ግን ደው ኢልካ ምርኣይ ይግባእ። መፅናዕቲ ክጅመርን ብኡ ኣቢልካ እዉን ምስ መንግስቲ ኤርትራ ድርድር ክጅመርን፤ ስምምዕ እንተዘይተኻኢሉ ናብ ሕጊ ገፅ ምኻድ ኣድላይ እዩ ክበህል ይከኣል ይኸዉን። ንኡሽተይ ድንጉይ ኢሉ ክበህል ተዘይኮይኑ በቲ ኩናት ተግንቂፉ እምበር ተጀሚሩ ነይሩ እዩ።

ሻዕብያ ብዙሕ ቦታታት ናይ ኢትዮጵያ ይግባኣኒ እዩ ዝብለሉ ካርታ ሒዙ ኣብ ዝወጣወጠሉ እዋን፤ ኣብ ኢትዮጵያ ምርግጋዕ ገና ኣብዘይተረጋገጠሉ ኩነታት ናይ ሻዕብያ ኣሉታዊ ተፅእኖ ንምቕናስ እቲ ናይ ዶብ ጉዳይ እንተተናዊሑ ኣድላይ ስጉምቲ ይኸውን። ሻዕብያ ካልኣት ኢኮኖምያዊ ማሕንቆታት በዒሑኒ እዩ ኢሉ ምስ ሓሰበ መሳበቢ ዝገበሮ ናይ ዶብ ጉዳይ እዩ። ኣብ ሓዲር እዋን ክሕንፀፀ ኣለዎ ኢሉ ግዜ እንተይሀበ እውን ወሪሩና። ዝተረጋገጠትን ጠንካራ ኢትዮጵያ ዶባታ ንምርግጋዕ ዝሓሸ ዓቕሚ ይህልዎ። ብናይ ኣልጀርስ ስምምዕነትን ንዑኡ መሰረት ገይሩ ብ ዝተወሰነ ፍርዲ ተመንጢልና እምበር እተወሰነ እንተተረጋገጸና እንታይ ክንሰርሕ ክምእንክእል ኣርእዩ እዩ።

እዚ ኣሰራርሓ (Compromise) ኣብ ዶብ ምንፃር ጥራሕ ኣይኮነን ዝንፀባረቕ። ኣብ ቡንን ሰሊጥን ወዘተ ክረኣ ይኸእል እዩ። ገሊኡ ኣደብ ክግበረሉ ይከኣል ነይሩ። ብፍላይ ኣብ ኤርትራ ዝነበሩ ኢትዮጵያውያን ተገይሩ ዝተብሃለ (ሽዑ ኣዓርዮ ኣይፈልጦን ነይረ) ብጣዕሚ ዘሕዝንን ስጉምቲ ክውሰዱ ዝግባእ እዩ ነይሩ። ኣብ ኣነ ዝፈልጦ ናይ ኢህወዴግ ኣመራርሓ ባህሊ ስትራቴጂያዊ ጉዳያት እናረእኻ ካብኡ ንታሕቲ ግን ትርጉም ዘለዎም ምንጥብጣባት ይረኣ እዩ። ሓደ ሓደ ግዜ ኮምፕሮማይዝ ክትገብር ክለኻ ኣዝዩ ይበዝሕ። ብጠቅላላ ግና እታ መዓዝ ተብተነት እትበህል ሀገር፤ ናይ ኤርትራ መንግስቲ ኣብ ሰላምን ምርግጋዕን ክህልዎ ዝኸእል ኣሉታዊ ተፅእኖ ንምቕናስ ዝተገበረ ኣተሓሕዛ ምስ ኩሉ ጉድለታቱ ዉሕሉልን ናይ ኢትዮጵያ ልዑላዊነት ዘክብር እዩ ከበሃል ዘለዎ።

ናይ ኢትዮ-ኤርትራ ኩናት (1990-1992)

ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ኣብ ኣፍሪካ እቲ ዝለዓለ ደማዊ መደበኛ ኩናት ይብልዎ ገሊኡም። ነቲ ኩናት ንምግምጋም ሰፊሕ ፅንዓትን ግዜን ዝሓትት እዩ። ናይዚ ክፋል ዕላማ ነቲ ጉዳይ ብኣንፃር "ሉዑላዊነት" ንምርኣይ እዩ። ብናይ ክላወስዊትዝ ሓሳባት መሰረት ናይቲ ኩናት ተፈጥሮ፣ ዕላማን ኣካይዳን ገይረ፤ ገሊኡም ንባዕሎም ልዕሊ ኣምላኽ ንሃገርና ኢትዮጵያ ዝሕልወዎ ክሳብ ዝመስል ንባዕሎም ዝጅንጁኑን ንካልኣት ከደዓት ገይሮም ዝፍርጅሉ ክስተት ክንርኢ ኢና። ናይዚ ኩናት ዓወት ሰብ ዋና ብቕንዱ ህዝብታት ኢትዮጵያ እዩም፤ መራሕቲ መንግስትን ሰራዊትን ድማ ዓብይ ተራ ኣለዎም፤ ነቲ ጀግና ህዝቢን ሰራዊትን መሪሖም ናብ ዓወት ስለ ዘብፀሑዎም። ከምዝኾነ ዓይነት ኩናት ናይቲ ሰራዊት ጠቕላላ ኣዛዚን ናይ መራሒ መንግስቲ ግደን ብፉሉይ ዝቕመጥ እዩ። ካብቲ ማእከላይ ኮማንድ ብህይወት ዘየለ እውን መለስ እዩ። ብዛዕባ መለስ እቶም ኣብ ስልጣን ዘለዉ "ካብ ኣምላኽ ንላዕሊ ኣምላኽ" ገይሮም ከቕርብዎ ይፍትኑ። ገሊኡም ተቓዋምቲ ድማ "ናይ ሰይጣን ሰይጣን" ገይሮም የቕርብዎ። ኣየ ጉድ!!

ወዲ ዜናዊ!!

አነ ካብ ዝፈልጦም ወልቀ ሰባት ንላዕሊ ነዛ ሃገር ሰሪሕካ ኢኻ። ካብ ኩናት ናብ ሰላምን ምርግጋዕን ካብ ድርቅን ጥምየትን ናብ ዝሓሸ ተስፋ ዘለዎ ማሕበራዊን ኢኮኖሚያዊን ዕብየት፤ ካብ ምስ ጎረባብታ እትናቆር ሃገር ናብ ኩሎም ከም ኢያ እትጥመትን ሐበን ምዃን ዝጀመረት ሃገር፤ ኣብ ዓለም ይኹን ኣብ ኣፍሪካ ኣብ ቦታኣ ምቕማጥን ከፍ ከፍ ምባልን ከም ወልቆ ሰብ ዝከአለካ ገይርካ ኢኻ። ኣብዚ ንምብጻሕ ውድብ እክኢላትካ ንስካውን መሪሕኻይ፤፤ የቐንየልና ወዲ ዜናዊ፤ ብሰላም ዕረፍ።

ወዲ ዜናዊ መራሒ ስለዝነበርካ ብሰላም ዕረፍ ኢልና ኣይንገድፈካን፤ ብቐጻልነት ካብቶም መሰረታዊ ጥንካሬታትኻ ምእንቲ ክንመሃር ክነልዕለካ ኢና። ምእንቲ ሃገር ድማ ካብ ዝነበሩ ድኽመታትኻ ክንመሃር ክነልዕለካ ኢና። ቅር ከምዘይብለካ ብምትእምማን። ኣብ ዴሞክራሲን ኣብ ትካላዊ ስራሕትን (Institutionalization) ኣብ ናይ ባሕሪ በሪ ጉዳይን ኣነ ዘልዕሎም እዮም። ካልኣት ዘልዕልዎ እዉን ምፍታሽ ኣገዳሲ እዮ።

ናይ ኩናት ንድፈ-ሓሳባዊ (Theoretician) ዝኾነ ክላውስዊትዝ “war was the continuation of politics with the mixture of other means” “ኩናት ካልኣት መንገዲታት ሓዋዊስካ ዝግበር መቐፀልታ ፖለቲካ እዩ” ይብሎ። (2004: 1). ክላውስዊትዝ “ኩናት ናብ ጫፋት ዘዘዘው ክስተት ከም ዝኾነን ብነብሱ ክኸይድ እንተደኣ ተፈቂድሉ ድማ ደረት ኣልቦ ናይ ምዃን ባህሪ ከም ዘለዎ” ይገልፅ (New, Larry (1996: 01) “Clausewitz Theory on War and its Application Today” ኣብ ዝብል ፀሓፊ። ኣብ መንጎ መራሕቲ ሰራዊትን መራሕቲ መንግስትን ዝህሉ ርክባት ጥንካረኦም ዝምርኾዝ ኣብ ናይቶም ኮማንደራት ናይ ርክብ ዓቕምን (Communicating ability) ኣብ ናይቲ ሃገር መራሒ ኣብ መንጎ ተፈጥሮ እቲ ኩናት፣ ዕላማ እቲ ኩናትን ኣፋፃፅማ እቲ ኩናትን ዘሎ ምትእስሳር ክርዳእ እንተሎ እዩ ይብል። ክላውስዊትዝ ነዚ ነገር ነንርእዮም ዝፃብኡ ስላሴ (Paradoxical Trinity) ይብሎም። እዚኦም ድማ እቲ መንግስቲ፣ ህዝቢ፣ እቶም ኮማንደራትን ሰራዊቶምን እዩም ይብል። ናይቲ ህዝቢ ርክብ ምስቲ ተፈጥሮ እቲ ኩናት እንትኸዉን፣ ርክብ እቲ ወታሃደራዊ ክፍሊ ድማ ድማ ምስ ኣፋፃፅማ እቲ ጦርነት እንትኸዉን፣ እቲ መንግስቲ ድማ ርክቡ ምስ ዕላማ እቲ ጦርነት ይኸዉን ይብሎ።

ከምቲ ክላውስዊትዝ ዝብሎ ኩናት ብካልእ መንገዲ ዝካየድ ዝለዓለ ፖለቲካዊ ፍፃመ ኢላ ሓንቲ ሃገር ህዝባን ሰራዊታን መንግስታን ዝተፈላለዩ ክፋላትን ተንቀሳቕሶሉን ከይዲ እዩ። ዝተኣሳሰረ ግን ነናይ ባዕሎም ግደ ዝፃወቱ ናይ ሰለስቲኦም ዉህደት እዩ። ዕላምኡ ንፁር እንተዘይኮይኑ ኩናት ፍልይ ዝበለን ዝለዓለን ፖለቲካ ስለዝኾነ ናብ ናይ መወዳእታ ዘይብሉ ዕንወት ከምርሕ ይክእል እዩ። ከምቲ ናይ ቪትናም ዝተርኣየ ኣብ ዉግኣት እናሳዓርካ እቲ ኩናት ግን ክትስዓር ትክእል ኢኻ። ፖለቲካ ነቲ ኹናት ክቆፃፀር ኣለዎ። እቲ ቀንዲ መንገዲ ድማ እቲ ዕላማ ናይቲ ኩናት

ንፁር ክኸውን ምግባርን፤ ንኹሉ ስትራቴጂን ኦፕሬሽንን ቅድሚኡ ዝህልዉ ወዳበታትን፣ ዕጥቅን ንኡ መሰረት ዝገብር ስልጠናታት እቲ ፖለቲካ ክገዝኡ ብምግባርን እዩ። እቲ ተፈጥሮ ናይቲ ኩናት ፀረ-ወራር ሃገር ብምኻኑ እቲ ህዝቢ ብሙሉእ ዝሰለፈሉን ዝግቕሙ ዘወፍየሉን እዩ ዝኸውን። ኣብ ካሊእ ጉዳይ እንተኾይኑ ወሽጣዊ ድጋፍ ዝተፈለየ እዩ ዝኸውን። ወራር ምምካት ዝተፈጥሮ ኩናት እቲ ዝለዓለ ቅቡልነት ህዝቢ ዘለዎን ዝለዓለ ድጋፍ ዝርከበሉ ክስተት እዩ። እቲ መንግስቲ ኩሉም ነገራት ኣመዛዚኑ ናይ ቅድሚት ዕማሙ ኣብ ግምት ብምእታው ወይ ኣቐዲሙ ወይ ደሐር ኣፅኒዑን ወሲኑን ንሰራዊት ከም 'ኣስርቲ ቃላት' ኣነጻፍ ደረት ወሰኑ ይህበዎ ይቆፃፀሩ። ናይ ሰራዊት ትካል ድማ ነዚ ናብ ስትራቴጂክ ኦፕሬሽናል ታክቲካት ለዊጡ ክንድታ ኪድ ዝተብሃላ ብንእሽተይ ኪሳራን ብሓጻር ግዜን ክፍፅማ ይንቀሳቐስ።

ኣብ ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት እቲ መንግስቲ ከም ትካል ገና ዘይጠንከረ ብሙኻኑ ሰራዊት ድማ ብሕገ መንግስቲ ካብ ዝኾነ ፖለቲካዊ ወግንና ነፃ ክኸውን ኣለዎ ዝብል እኳ እንተነበረ እቲ ዋና ሓይሊ ናይቲ ሰራዊት ግና "ፖለቲካዊ ወታሃደር" ስለዝነበሩ እቲ ክላወስዎትዝ ዝብሎ ርክብ ብጣዕሚ ዝተሓላለኸ ይገብሮ። ዝተሓላለኸ ጥራሕ ከይኮነስ እቲ ግዲኦም እውን ሕወስወስ ክብል ይገብሮ እዩ። እቶም "ሲቪላት" መራሕቲ መንግስቲ/ወድብ ወታሃደራዊ ስትራቴጂስታት ስለዝነበሩ ድማ እቲ ናይ ንቡር መንግስትን ስሩዕ ሰራዊትን ዝምድናታት ዝበለፀ ዝተሓላለኸ ይገብሮ። ነቲ ኩናት ንምፍፃም ናይ ባዕሉ መሰረታዊ ጥንካረ እኳ እንተሃለዎ ሳዕቤኑ ግን ብደምቢ ክረኣ ዘለዎ እዩ።

"ዴሞክራሲን ልዑላዊነትን ኣብ ኢትዮጵያ" ዝብል መፅሓፍ ንምግምጋም ክሓስብ እንከለኹ ነቲ ዝተሓላለኸ ጉዳይ ኣብ ግምት ዘእተወን ኣብቲ ዕላማ እቲ ኩናት ማእኸል ገይሩ ዝነበረ ምዕባለታት ንምርኣይ እዩ። ፖለቲካዊ ዕላማ ናይ ኩናት ከም ኩሉ ዓይነት ዕላማታት ዝተፈላለዩ መማረጺታት ይህልዎ። ብምኽንያት ርእዮተ ዓለም፣ ግንዛብ ናይ ቅድሚት ሃገራዊ ዕማም (ኣብ ወሽጥን ኣብ ወፃኢን) ኣረዳድኦ ታሪካዊ ኩነታትን ተሞክሮታትን ክቐርቡ ዝኸእሉ ፖለቲካዊ መማረጺታት ክፈላለዩ ይኸእሉ እዩም፤ እዚ ድማ ንቡር እዩ። ንቅድሚትን ንድሕህሪትን፣ ናይ ወሽጥን ናይ ደገን፣ ፖለቲካዊ፣ ወታሃደራዊን ኢኮኖሚያዊን ጉዳያት እናተጠማመቱ እዩም ዝኸዱ።

እስራኤልን ፊሊስጤምን ኣብ ቐፃሊ ናይ ኩናት ሀዋህዉ ይነብሩ። ዝተወሰኑ ፊሊስጤማውያንን እስራኤላውያንን ክልተ ሃገር ብምኻን ይኣምኑ። ገሊኦም ድማ እቲ ሓደ ሃገር ክህሉ የብሉን ይብሉ። ገሊኦም ስላም ማለት ደሕንነት ማለት እዩ እንትብሉ ገሊኦም ድማ ስላም ምስ ድሕንነት ይኹን ይብሉ። እዚ ነቲ ናይ ኩናት ዕላማን ኣካይዳን መሰረታዊ ትርጉም ይህልዎ፤ ብፍላይ እቲ መንግስቲ ናይ ጥምረት መንግስቲ ክኸውን ከሎ ብጣዕሚ የነቓንቆ።

ካብ ዝተፈላለዩ ኣተሓሳስባት ተበጊሶም ን ኢራቕ ንወረር ኣይንወረር፣ ምስ ኢራን ናይ ኒኩለር ስምምዕ ንግበር ኣይንግበር እዉን ክልተ ድምበ ኾኖም ይፍለዩ። ኣብ ናይ ኢራን ጉዳይ ናይ ኣሜሪካ ፕሬዝዳንት ካብ ናይ እስራኢል ጠቅላይ ሚኒስቴር ዝተፈለየ መርገዒ ኣለዎ። ተኻሪሮም እናሃለው ናይ ኣሜሪካ ቤት ምኽሪ ብናይ ባዕሉ ስልጣን ንናይ ሃገርም ፕሬዚደንት ዝቐወም ሓሳብ ዘለዎ ጠቅላይ ሚኒስትር እስራኢል ዓዲሞም ዘረባ ክገብር ገይሮምዎ። ኣይገርምን ዶ?

ኣብ ተፈጥሮ ናይቲ ኩናት እኚ ብዙሕ ኣፈላላይ ክህልዉ ትፅቢት ኣይግበርን። ኣብቲ ናይ ኩናት ዕላማን ካብኡ ዝወለዱ ስትራቴጂታትን ናይ ወዳቦ፣ ዕጥቅን፣ ኣፈፃፅማ እቲ ኩናትን ግን ኣፈላላይ ክህሉ ተፈጥራዊ እዩ። እቲ ዋና ጉዳይ እቲ ኩናት ብሰዓራይነት ዝተሰጋገረ መንግስቲ/ወድብ/ሰራዊት ህዝብን ተጠናኺሩ ዝበለፀ ተስማዕሚዑ ሓደ ናይ ሓባር ምርድዳእን እዚ ዝፈጥሮ ተፃፃፋይነትን ሒዞ ዶ ንቕድሚት መሪሹ? ዝብል ነገር እዩ። ናይ የማን ሓይልታት ንኤርትራ ክንወራ ይግበኣና ነይሩ ይብሉ። ገሊኡ ድማ ንሻዕብያ ደምሲስና ዓሰብ ኣብ ኢድና ክንገብር ይግባኣና ይብሉ ይኸውን። ገሊኦም ድማ ፅቡቕ ኢና ተፃዊትና ስለዚ ይኣክለና ይብሉ።

እቲ ህዝቢ/ሰራዊት/መንግስቲን ዝህልዎም ዕግበትን ዘይዕግበትን (34-35- ሸሕ ዝኮን ሰራዊት ዝተሰዋኣሉ (ብቤት ፅሕፈት ኢታማኖር ሹም ብ 1993 ዓ.ም ከም እተፀብፀበ) ብዙሕ ህይወትን ንብረትን ሲቪልያን ዘጥፈኦ ስለ ዝኾነ ብቐፃልነት No war no peace ሀዋህው ብምጃኑ) ብዝግባእ ክፅናዕ ይግባእ። ንግዚኡ ግን ኣብቲ መንግስቲ/ወድብ/ሰራዊት ብዋናነት ኣብ ዕላማን ተፈጥሮ እቲ ኩናትን ኣፈፃፅምኡን ብኣንፃር ኣይተ ገብሩ ዘልዕሎም ኢና ኣሕፅር ኣቢልና ክንሪእዎ።

ሀ. ተፈጥሮ ናይቲ ኩናት

ብምክንያት ወራር ናይ ኤርትራ ንኢትዮጵያወያን እቲ ኩናት ፍትሓዊ እዩ፤ካብ ደገ ብሓይሊ ዝተፅዓኖ እዩ፤ እንተይፈተወ ግን ብትብዓት ክምክቶ ዝገብር ኩናት እዩ። ፍትሓዊ ብምጃኑ ምክንያት ብናይ ግዚኡ ስሚዒት ኣረሳሲንካ ብሆይሆይ ጥራሕ ዝሕፀር ዘይኮነስ ብዝተናወሐ መንገዲ ነቲ ኩናት ተፃዊሩ ነቲ ኩናት እዉን መሰረታዊ ወነ ዝፈጠረሉ እዩ። ኣብ ገለ ክፋል ናይቲ ሕብረተሰብ ኢትዮጵያ ወደብ ኣልባ ብምጃናን ሻዕብያ ኣብ ወሽጢ ኢትዮጵያ ዝገብሮ ዝነበረ ገርፈጥፈጥን ቐደም እዉን ቂም (Resentment) ዝነበሮ ስለዝኾነ ነቲ ኩናት ፍሉይ ሓይሊ ብምሃብ ብዝግባእ እንተተሰሪሑ ሰፊሕ ምትእክካብ (Mobilization) ክግበሮ ዝኸእል ኹነታት እዩ ነይሩ።

እቲ ኩናት ኣብ መበል 21 ክፍለ ዘበን ዝካየድ እንተኾነን፣ ዝተወሰነ ብጣዕሚ ዘበናዊ ዝበሃሉ ኣፅዋራትን ኣተሓሳስባትን ስልጠናታትን ዘካተተ እንተኾነ ብመሰረቱ ናይ ዌስትፋልያ ሞዴል ሃገር ናይ ቐዳማይ ዓለምን ካልኣይ ዓለምን ሕወስታት ኩናት ገይርካ ክወሰድ ይከኣል እዩ። ብምክንያት ብጣዕሚ ወሱን ዓቕሚ ናይ ኤርትራ (ኣብ ወሽጢ ኢትዮጵያ ብሓይሊ ኣየር ይኹን ብኻልእ ንምጥቃዕ ዘይምክኣል) ናይ ኢትዮጵያ መንግስቲ ንህዝቢ ኤርትራን ሻዕብያን ፈላጊኻ ናይ ምርኣይ ዓቕምን እቲ ኩናት ኣብ ከባቢ ግንባራት ክወሰን ኪኣሉ እዩ፤ በዚ ምክንያት እዚ እቲ ኣብ ማእኸል ዘሎ ህዝቢ ብቐጥታ ተጠቓሚ ዘይኮነሉ ኩነታት እዩ ነይሩ።

ህዝብታት ኢትዮጵያ ኩናት ካብ ዝተኣወጀሉ ግዜ ጀሚሩ ከምቲ ዝተለመደ ብወፁይ ወነ ደቁ እናወፈየ፣ ብንብረቱን ብኹሉ ዝከኣሎ ኮላይ ኣብ ግንባራት ብምኻድ ነቲ ሰራዊት ዘድልዮ ናይ ሞራልን ቅስን ድልየታት ብምምላእ መዘና ዘይብሉ ተራ ተግባቱ እዩ። ካብ ቕድሚኡ ዝነበረ ኩነታት ፍሉይ ዝገብሮ እቶም ብዙሕ ግዜ ዘይለዓሉ ኣብ ዝንገርን ዝፀሓፍን ታሪኽ ኢትዮጵያ ብካልኣይ ደረጃ ዝፀወፀ ብሄርን ብሄረሰባትን ብዝለዓለ ደረጃ ዝተሳተፍሉ ምዃኑ እዩ። ነዚ ናይ ኢትዮጵያ ህዝብታት ተሳትፎ ገብሩ ዕሙቕ ስሚዒት (passionate) ብዘርኡ መንገዲ ናይቶም ቕድሚ ሕዚ ዘይፀርሑ ህዝብታት ሽም እናገለፀ ብዝግባእ ገሊፅዎ እዩ። የቐንዩልና ግበሩ፤፤ በቲ ተፈጥሮ ናይቲ ኩናት ምክንያት ኣብቲ ከባቢ ግንባራት ዝነበረ ህዝቢ (ትግራይን ዓፋርን) ብፉሉይ እጃም ነይርዎ ጥራሕ ዘይኮነ ደድሕሪ እቲ ሰራዊት እናኸደ ብሎጂስቲክ፣ ሓበሬታን ካልኦት ነገራት ብምቕራብን ቐጥተኛ ተሳታፊ ብምንባሩ ቐጥተኛ ተጠቓሚ ዝነበረ ምዃኑ ከም ታሪኽ ክዝንተውሉን ክዝመረሉን ይግባእ ነይሩ፤ ኣየተ ገብሩ ናይ ህዝቢ ትግራይ ጉዳይ ክትኸዉን እንተላ እስክብሪቶኦም ደኣ ትስበር እያ እምበር።

እቶም ህዝብታት ንነፃነቶም ኩሉ መስዋእቲ ከፊሎም ክምክቱ እንተለዉ እቲ ፀረ-ወራር መኸተ ክሳብ ክንደየናይ ይኸድ? ድልየታት ህዝብታት ኢትዮጵያ እንታይ ኢዩ? እቶም ኣብ ወሽጢ ተታሒዞም ዘለዉ ናይ ሰላምን ምርግጋዕን ስራሕና ብኡ ኣቢልካ እዉን ናብ ሙሉእ ናይ ዴሞክራሲን ልምዓትን ግስጋስ ንምግባር እቲ ኩናት ከመይ ይወዳእ? ዕላምኡ ኸ እንታይ ይኹን? ዝብል ብመራሕቶም ኣቢሉ ዝግለፅ እዩ ዝኸዉን። ናይቶም ህዝብታት ረብሓ መሰረት ገይሩ ዕላማ ምስተነፀረ ድማ እቲ ወታሰደራዊ እዝ ከመይ ተግባራዊ ይግበሮ? ዝብል ብቐረባ ዝከታተልዎ እዩ ዝኸዉን።

ለ. ዕላማ ናይቲ ኩናት

ሻዕብያ ምስ ወረረና ክልተ ፖለቲካዊ መማረቂታት ምምዕባል ጀሚሮም።

1. ናይ እኒ መለስ ቕዱዎም፡ እቲ ዝተፈጠረ ኩነታት ክይምዕብል፣ ክይጎሃሃር ንዲፕሎማሲያዊ ስራሕቲ ዕድል ንሃቦ ኮይኑ፤ ኩናት ምስተወለፀ ድማ ብሓፂር ግዜን ብወሑድ ኪሳራን ንሻዕብያ ሒቁኡ ሰይርና ካብ ደባታትና አባሪርና ናብ ናይ ባዕልና ጣጣ ንእተው እንትኸዉን።
2. ናይ እኒ ተወልደ ቕዱዎም፡ ድማ ካብ ናይ ሻዕብያ ተፈጥሮ ተበጊስካ ዝገበሮ ምድላዎትን ሪእኻ ንዲፕሎማሲያዊ ስራሕቲ ዕድል ንሃቦ ማለት ሻዕብያ ዝበለፀ ክጥቅዕና ስለዝኾነ ፓርላማ ወሳነ ይሃበሉ፤ ብኡ አቢሉ ድማ ንህዝቢ ይተአወጅ ዝብልን ኩናት ምስተወለዓ ድማ ሙሉእ ምድላዎት ገይርና ክንዲ ዓቕምና ዝፈቐዶ ናይ ኤርትራ ሰራዊት ደምሲስና ዳግማይ ወረራ ክይሓስብ ዝገብር ምላሽ ሂብና ናብ ናይ ባዕልና ጣጣ ንእተው ዝብል እዩ ነይሩ።

ብናተይ እምነት ክልቲኡ ብዝተፈላለዩ አንፈት ናይ ህዝቢታት ኢትዮጵያ ጥቅሚታት ንምሕላዉ ዝዓለሙ መማረቂታት እዩም። ላዕለዎት መራሕቲ መንግስትን ዕጡቓት ሓይልታትን ገዛኢ ፓርቲን ዘዘራርብ ጉዳይ ኮይኑ ፀኒሑ። አየናይ እዩ ዝበለፀ ወይ ድማ አየናይ እዩ ናይ ህዝብታት ኢትዮጵያ ረብሓታት ብኸሉ መዳይ ዘረጋግፅ ንምወሳን ብጥንኩር ግምገማ ክረከ ይኸእል ይኸዉን ግን ገምጋም ምዃኑ አይተርፍን። አነ ናይቲ ማእኸላይ ኮማንድ አባል ስለዝነበርኩ፤ ነቲ ካልአወይቲ መማረቂ ማለት ንናይ ኤርትራ ሰራዊት አብ ዝአተዎ ኣቲና ንደምስሶ ዝብል ይድግፍ ነይረ። ሕዚ እዉን እዚ ቕዱዎም ትኸክል እዩ እዩ ዝብል። ነገር ግን እቲ ሓደ ዝተፈለየ ሓሳብ ሉዕላዉነትና አሕሊፉ ዝህብ ናይ ከዳዓት ሓሳብ ገይረ አይወስዶን። አነ ዝነበርኩሉ ሓሳብ ትኸክል ነይሩ እንዳበልኩ ኸዚ እዉን ዘይምልሶም ብዙሓት ሕቶታት አለዉኒ፤ ናይቲ ካልእ ሪኢቶ መሟገቲ ሓሳባት ዝውጥንዎ።

እቲ ናይ ኩናት ዕላማ አፈላላይ አብ ከመይ ንወደብ፣ ከመይ ንተዓጠቕ፣ ከመይ ንዋጋእ አብ ዝበሉ ናይ ኩናት ስትራቴጅታት አፈላላይ ምምዕኡ አይተረፈን። ዓብይ ወፍሪ (operation) በበይ ንጀምሮ? ንዝብል እዉን ትርጉም ነይርዎ። እኒ መለስ ካብቲ ዘቐመጥዎ ዕላማ ተበጊሶም ሙሉእ ብሙሉእ ተዓዊትና ይብሉ ይኾኑ። እኒ ተወልደ ከምቲ ክንኸደ ዝግባእ አይክድናን ስለዚ ድማ ተኸሊፉ ይብሉ ይኾኑ። ብዝኾነ ናይ ኩናት ዕላማ ምቕማጥ ናይቲ መንግስቲ ስራሕ ስለዝኾነ እቲ ኮማንደር ኢን ቺፍ ድማ ፈትዩ ይኹን ተገዲዱ እቲ ፓርቲ ይኹን ሓዱሽ ማእኸላይ ኮማንድ አብዚ ጉዳይ እዚ ሪኢቶ ክህቡ ስለዝፈቐድ እዩ አነ እዉን ነዚ ይድግፍ ነይረ ኢለ ዝሃረብ ዘለኹ።

እዚ አፋላላይት እዚ ብፍላይ ኣብ ዕጥቂ ምግባእ ዘዋጥዥ እዩ ነይሩ። ሓደ ግዘ ምስ መለስ ብሰፊሕ ተመያይጥና ነይርና። መለስ ኣብ ልምዓት ዘለዎ ጫፍ ዝኸይድ ጠመተ (Extremism) ስለዝፈልጥን ኣብ ዝኸነ ሕቶ እዉን መዳባይ (Categorical) እዩ ኢሉ ስለ ዝሓምን መለስ ንደርጊ ዋርድያ ድሕረት ስለዝኸነ ንሻዕብያ ድማ ካብታ ናይ ልምዓት ጉዕዞ ብኩናት ስለዘወንቅፍ ንክልቲኦም ተዋጊእዎም እዩ። “ስማዕ ጀቤ ክልተ ፀላእቲ ኣለዉና፤ ንሶም ድማ ሻዕብያን ድኸነትን እዩም። ክልቲኦም ኣሸጊሮምና ኣለው። ንሻዕብያ ኣጥቂዕና ቀልጢፍና ናብ ልምዓት ክንኣትዉ ኣለና” ይብል። “ደርጊ ኣብ ዝነዉሐ ኩናት ስለዝነበረ ትሑት ምዕባለ ኢኮኖሚ ነይርዎ። ሕዚ ንኡሽተይ ፊሒት ኢልና ኣለና፤ ናብ ኣስመራ ንኺድ፣ ናብ ናቕፋ ንምርሻ እንተኮይንና ክንረግረግ (bogged-down) ክንኸዉን ኢና። እቲ ጉዳይ ነቲ መጀመርያ ዝግባእ ዕጥቂ ኣይኮነን፤ ኣብኡ እንተኣቲና ዳርጋ ዝበዝሕ ሓይልና ኣብኡ ክፀንሕ ይኸእል እዩ” ይብሉ። ኣነ ድማ “ኣብኡ ዘፀንሐና ጉዳይ የብልናን ድላይና ሰሪሕና ንመለስ፤ ኤርትራ ተደልያ ከም ሶማልያ ትኹን” ይብሎ። በብዝነበረና መርገቢ ድማ ተፈላሊና።

መለስን ናቱ ደገፍትን ንሻዕብያ ብቁልጡፍ ክንበርክኹ እዩም ዝደልዩ ነይሮም። ናይ ተኸሲ ዓቕምን፣ ናይ ሓይሊ ኣየር ቦምብን ተጠቂምኻ ብግንባር ዖሮና ንሻዕብያ ሓስዩ ኩናት ከሐፀር መለስ የሰላስል ነይሩ። ኣነ ድማ ናይ ሓይሊ ኣየር ዓቕሚ ኣብኡ ከም ዘይበፀሕ ይነግሮ። ንሻዕብያ ዓባይን ብሕታዊት ፍልፍል ሓይሊ ኤሌክትሪክ ዝኸነት ትካል ሕርጊኅ ብናይ መለስ ሓበሬታ እዩ ተወቂዖ። እዚ ድማ ኣብ ምድኻም ዓቕሚ ሻዕብያ ናይ ባዕሉ ተራ ነይርርዎ።

መለስ ኣብ እዋን ኩናት “ንዶክትሬት የፅንዕ ነይሩ” ይብሉ ካልኣት “ብዛዕባ ቦናፓርቲዝም ይፅሕፍ ነይሩ” ይብል ገብሩ ኣብ ‘ዴሞክራሲን ሉዑላዊነትን ኣብ ኢትዮጵያ’ ኣብ እትብል መፅሓፍ። ናይዚ መልእኽቲ መለስ ኣብቲ ኩናት ኣበርክቶ ኣይነበሮን ዝብል ስለ ዝመስለኒ ንኡሽተይ ሪኢቶ ክህበሉ። እብ መጀመሪያ ግን ሃደ ክስተካከል ዝብሎ ክገለፅ፤ ኣብቲ ናይ መንግስቲ ማስ ሚድያ ዳርጋ እቲ ኩሉ ነገራት መለስ በይኑ ዝመርሖ ከምዝነበረ፤ ብተደጋጋሚን ክሳብ ዝስልቸዉን ንህዝቢ ኢትዮጵያ ከደንቁርዎ ይመክሩ። ኣብቲ ማእከላይ ኮማንድ (ነቲ ኩናት ብዋናነት ዝመርሖ ስብስብ) ዝነበረ ምንቅስቓስ ብዘይፍለጡ ሰባት እዩ እቲ ናይ ፕሮፖጋንዳ መደራጉሕ ዝዘርጋሕ ዝነበረ። ጉዳያት ብድምጺ ብልጫ ይዉሰን ስለዝነበረ ሓባራዊ ኣሰራርሓ ዝተረጋገፀሉ እዩ ነይሩ ክባሃል ይካኣል። ከም ውልቀሰብ ግን ናይ መለስ ሓሳባት ይሰዓሩ ስለ ዝነበሩን ብተወሳኺ ድማ ብሕጊ (Dejure) መለስ ኮማንደር ኢን ቺፍ እንተነበረ እኳ ብተግባር (Defacto) ግን ተወልዶ ድዩ ዝኸዉን ዘሎ? ዝብሉ ሕቶታት ክተልዕል ዝገብር ኩንታት እዩ ነይሩ።

ዋላ እኝ ዘይምዕራይን ነቲ ሕገ መንግስቲ ዝፃረር እንተኾነ ነቲ ተዘርጊፍና እንተለና ዝመፀ ወራር ንምምካት እቲ ናይ ፓርቲ መሐወር ሙሉእ ብሙሉእ ምስታፋን እቲ ማእኸላይ ኮማንድ ምጥያሹን መማኸሪ ኣካል ጥራሕ ዘይኮነስ ወሳኒ እዉን ምኃኑ፤ ነቲ ናይ ወራር ምክልኻል ኩናት ጠቓሚ ጥራሕ ዘይኮነስ ወሳኒ እዉን እዩ ነይሩ። ገብሩ ናይ ሊብራል ዴሞክራሲ ተኸታሊ እዩ እናበለ ንናይ ፓርቲን ማእኸላይ ኮማንድን ዉሳኔ እናጠሓሰ በይኑ ወሳኔ ኢሉ ንመለስ ይኸሶ። ኩናት ዝምልከት እቲ ማእኸላይ ኮማንድ ይኹን እቲ ፓርቲ ሕጋዊ ሰዉነት የብሎምን ጥራሕ ዘይኮነ፤ እንተኾነ እዉን ናይ ምምኻር እጃም ጥራሕ እዩ ዝህልዎም። ርእሰ-ሊብራል ዴሞክራሲ ዝኾነት ኣሜሪካ እንተራእና እቲ ቛፍ ኦፍ ስታፍ ይኹን እቲ ብሄራዊ ናይ ድሕንነት ቤት ምኸሪ ናይ መማኸሪነት እጃም እዩ ዝህልዎ። እቲ ናይ መጨረሻ ዉሳኔ ግን ናይቲ ፕሬዝዳንት ይኸዉን። ብኸልተ እግሩ ጠጠዉ ዝበለ መንግስቲ ስለዝኾነ እቶም ትካላት ዘምፅእዎ ሓሳብ ንክቕበል ዘኸእሎ ኩነታት እዩ ዝህልዎ።

ካብ ግንባራት ዝመፀእ መረዳእታ መሰረት ገይሩ ኣብቲ ማእኸላይ ኮማንድ ዝግበር ምይይጥን እቶም ወፍራዊ ክልስ ሓሳባት (Operational concepts) ክምዕብል ይገብሩ ነይሮም። ኣነ ክምዘፈልጠ መለስን ፃድቃንን መፃሕፍቲ እዉን እናተለዎዉ ፅንዓት የካይዱ ነይሮም። ምስ ኣብ መከላከያ ዝነበሩ ኣለምሸት ደግፌ፣ ሓለፎም ኣለሙ ዝእመሰሉ ካልኦት እዉን ኣብ ናይ ተኸሲ ቴክኒካትን ብዘዳለዉዎ ክልስ ሓሳባትን ኣብ ማእኸላይ ኮማንድ እናፀደቐ እዩ ናብ ግንባራት ይላእኽ ዝነበረ። ብኡ መሰረት ኣጠቓላሊ ናይ ዉዳብ፣ ስልጠናን ምዕጣቕን ወዘተ በቶም ኣብ ግንባር ዝነበሩን ብብደረጃኡ ብዝነበረ ኮማንድን ዉሕልል ኣመራርሓ እዩ እቲ ዓወት ዝተረኸበ። ስለዚ ኩሉ ነገር ኣብ ላዕሊ መለስ የዳልዎ ንሕና ኣብ ታሕቲ ንፍፅም ነይርና ዝብል ትኸክል ኣይኮነን። መለስ ምንም ግደ ኣይነበሮን ዝብል እዉን ካብ ሓቂ ዝረሓቐ እዩ። ህወሓት/ኢህወዴግ ንህዝቢ ኣንቀሳቂሱ ናይ ሓባር ኣመራርሓ ክጥቀም ከሎ ይዕወት፤ ብዉልቀ ምምራሕ ክጅምር እንከሎ ዉድቀት የጋጥሞ፤ ልክዕ ከምቲ ሻዕብያ እንተይተዳለና ዝወረረና።

ኩናት ክሳብ ዝከኣል ክቕፅል ሓይሊ ኣየር ንምድላው ንመቐለ ኸይደ እንዳተዘራረብኩ እንተለኹ እዩ ኣብ ግንባር ዘለዉ ንምቅፃል ኣይካኣልናን እሞ ን ኣዲስ ኣበባ ናዓ ተባሂለ። ዘይገመትኹዎ ስለዝነበረ ድማ ተደናጊፀ ነይረ። ኣነ ነቲ ሓይሊ ኣየር ድልዉነቱ ምስ ኣረጋገፀኹ ምስ ሳሞራ ተራኺብና ካብ ከባቢ ሰነዓፊ ንቕድሚት ክንምርሽ እዩ ዝሓሰብ ነይረ። እቲ ኮማንድር ኢን ቛፍ (መለስ) ሕገ መንግስታዊ ስልጣኑ ተጠቂሙ ኣብ 48 ሰዓታት ኩናት ደው ክብል እዩ ኢሉ ኣዚዙ። በዚ መጠን ተስተኻኺሉ። ሻዕብያ ብርግፅ ተሳዒሩ እዩ፤ እቲ ናይ ኢትዮጵያ ዓወት ግን ካብኡ ንላዕሊ ክሰፍሕ ይክእል ዶ ነይሩ? ንዝብል ሕቶ ክልተ መልሲ እዩ ዘለዎ። ዓወት ዝበሃል በቲ ዝተቐመጠ ዕላማ ስለዝምዘን በቲ “ንሻዕብያ ዓንዲ ሕቕኡ ሰቢርና ንመለስ” ዝብል ኣማራጺ ክምዘን

እንከሎ ሙሉእ ዓወት ተረጋጊፁ ክበሃል ይከኣል እዩ። ቦቲ “ክንዲ ዝከኣል ናይ ሻዕቢያ ሰራዊት ድምሲስና ከም ሐዱሽ ነብሲ ከይዘርእ ንግበሮ” ዝብል ግን ዝተኾለፈ ዓወት እዩ ክበሃል ዝክእል። ኣብ መጀመርያ ዝነበረ ዓንቀፍቀፍ ዘምፀአልና ኪሳራታት ተዘይኮይኑ እቶም ናይ ደሓር ወፍሪታት ብወሒልል ኣመራርሓ ናይ ብብደረጃኡ ዘሎ ኮማንድ ብተነፃፃሪ ብወሒድ ኪሳራ እዩ ተፈጻሙ። ድሕሪ ኩናት ኣብ መቐለ ብ ዋና ኢታማገር ጻድቃን ዝተመርሐ ኣኬባ ናይ ሰራዊት ኮማንድ ምስ ሙሉእ ናይ ሰብ ሓይሊ ከም ዝነበረ እዩ ተገምጊም።

እቲ ምስ ኤርትራ ዝነበረ ኩናት ንምግምጋም ንቐትሪ ሾመንተ (8) ሰዓት ኣናተፀበና ንጻድቃንን ንዓይን “ካብ ኣዛዝነትኹም ወሪድኹም” ዝብል ደብዳቤ መጻኡና፤ ካብኡ ንደሓር ንዘሎ ኩነታት ብወረ-ወረ ኢና ንፈልጦ። ንምጥቕላል ሻዕቢያ ብድንገት ምስ ወረረና ኣብ ዕላማ ናይቲ ኩናት ክልተ ኣፈላላይት ተርእዮም። ናይ ዕላማ ኣፈላላይ ድማ ኣብ ኣወዳድባን፤ ዕጥቅን ኣካይዳ ናይቲ ኩናት ኣፈላላይ ምምፅኡ ኣይተርፍን። ብናተይ ኣረኣእያ መበገሲ ናይ ክልቲኡ ዕላማታት ናይ ህዝቢታት ኢትዮጵያ ረብሓታት ኮይኑ ነቲ ኣመራርሓ ግን ከፋፊልዎ ፀኒሑ እዩ። ናይ ሓደ ኩናት ዓወት ካብቲ ዕላማ እቲ ኩናት እዩ ዝብገስ።

ብናተይ ኣረኣእያ ንኢትዮጵያ ክፍርሳ ዝደልን ዝንቀሳቐስን መንግስቲ ኣብ ኤርትራ ክህልው ክንፈቅድ የብልናን። ናይ ኤርትራ ሉዑላዊነት ክኸበር ኣለዎ ይብል፤ ንኻሊእ ሃገር ንምፍራስ ምንቅስቓስ ግን ኣይፍቀድን። ኤርትራ መዳርግቲ ኢትዮጵያ ኣይኮነትን፤ ኢትዮጵያ ኣብ ወሽጣ ንክትዳኸም ግን (ከም ናይ 1997 ዓይነት ቕልውላው) ኤርትራ ናይ ካልኦት ፀረ-ኢትዮጵያ ሓይልታት መሳርሕን መደያየቢን ክትኸዉን ትኸእል እያ። ብኹሉ መንገዲ ተፅእኖ እቲ ከፍርሰና ዝደሊ ሓይሊ ክወገድ ኣለዎ።

ሐ. ኣካይዳ (ኣመራርሓ) ኩናት: Conduct of the War

ብ ኢህወዴግ ዝምራሕ መንግስቲ ተዘርጊፉ እኻ እንተፀንሐ ናይ ህላወ ደመ ነፍሲ (Survival Instinct) ግና ስለዘይጠፍእን ንዓዲ ከድሕን ስለዘለዎን ምስተወረረ ኣብ ሓፂር እዋን ተወዲቡ ነቲ ኩናትን ንነፃነቶም ቐናእቲ ዝኾኑ ህዝቢታት ሒዙ ኣብ ወሽጢ ክልተ ዓመታት ንፀላኢ ዓደኸደኸ ኣቢልዎ። ኣብቲ ናይቲ ዓወት መጠን ዘሎ ኣፈላላይ ብዘየገድስ ልዕልነቱ ኣረጋጊፁ ወጺኡ። ንህላወ ዘድሊ ኣወዳድባን ናይ ኩናትን መንግስታዊን ስራዊታዊን ትካላዊ ህንፀት ብዘለዎ ትርጉም ምርኣይ የድሊ እዩ። ኣጠቓላሊ ኣመራርሓ ደኣምበር ብዛዕባ ኣካይዳ ወፍሪታት ንምርኣይ ኣይኮነን ዕላም እህ ክፋል ፅሕፍቲ።

እቲ ኩናት ዝመርሖ ኣርባዕተ ኣካላት ነይሮም ክበሃል ይኸእል እዩ። ማእኸላይ ኮማንድ፣ ናይ ፀጥታን ናይ ህዝቢ ምንቅስቃስ (ሞቢላይዜሽን)፣ ፈፃሚት ኮሚቴ ኢህወዴግን እቲ ናይ ሰራዊት እዘን እዩም። ብዘይካ እቲ ናይ ሰራዊት እዚ እቶም ካልኦት ኣካላት ኩናት ንምምራሕ ሕጋዊ ፍልጦ(ሰውነት) ኣይነበሮምን። ጠቅላላ ኣዛዚ ሓይልታት ምክልኻል (ጠቅላይ ሚኒስቴር) ነቲ ኩናት ክመርሖ ምእንታን ክሕግዝዎ ዝተቋቋሙ ኣወዳድባታት እዩም። ኣብቲ ፓርቲ ዘለዎ ፖለቲካ ብዘየገድስ ክበሃል ዝኸእል እዉን እዚ እዩ። ሻዕብያ ክወረና እንከሎ ብሃገር ደረጃ ነቲ ናይ ሃገር ድሕንነት ዝመርሖ ኣካል ኣይነበረን። ብተለምዶ ቤት ምክሪ ብሄራዊ ደሕንነት (National Security Council) ምስተጠናኸረ ቤት ዕሕፊት (secretariat) ዘለዎ ናይ ፖሊሲን ስትራቴጂን ሕቶታት ብናይ ጠቕላላ ሃገር ዓቕሚን ዘፅንፅን ሓስብ ዝቕረብን ዘወሰነን ኣይነበረን። መከላከያ፣ ድሕንነት፣ ወፃኢ ጉዳይ ካልኦት ምስ ደሕንነት ዝተኣሳሰሩ መራሕቲ ምስቲ ምቅላይ ሚኒስትር ብወልቀ ዝራኸብሉ ኣሰራርሓ እዩ። እቶም ዋና ዋና ሚኒስቴራት (Mainstream)ንናይ ባዕሎም ትካላዊ ቍቍም እኳ እንተኸበሩ ምትእስሳሮም ግን ቅዋማዊ ኣይነበረን። ስለዚ ሓዱሽ ኣወዳድባ ክፍጠር ነይርዎ።

እቶም ኣብ ላዕሊ ዝጠቐስክዎም ኣካላት ሕጋዊነቶም ብዘየገድስ ነቲ ሽዑ ዝነበርናዮ ኩነታት ምላሽ ዝሃቡን ወሳኒ ኣበርክቶ ዝነበሮምን ገይረ እዩ ዝወስዶም፤ ነቲ ኩናት እዉን ኣዓዊቶም እዩም። ኮይኑ ግን ንሓደጋ ግዜ ዝተጣየኹ ስለዝኾኑ ናይ ኣብቲ ጠቕላላ ናይ ኩናት ፖለቲካን ኣብ ኣካይዳ ኩናትን ናይ ባዕሉ ኣሉታዊ ትፅእኖ ነይርዎ እዩ። እዚ ዝተሓዋወሰን ንፁርነት ዘይነበሮ ናይ ኣመራርሓ ኣካይዳ ነቲ ብሕገ መንግስቲ ዝተገደበ ስሩዕ ፕሮፌሽናል መበቆል ዘይብሉ ባዕሉ ፖለቲካዊ ኮይኑ ዝዋጋእ ዝነበረ ናይ ሰራዊት ዋና ሓይሊ (Core) ብፖለቲካ መዳይ ዝበለፀ ንጡፍ ክኸውን ገይርዎ እዩ።

ብዘይርዳኣኒ ምክንያት እቲ ናይ ወፃኢ ጉዳይ ሚኒስትርን ናይ ብሄራዊ ድሕንነት ኣብቲ ማእኸላይ ኮማንድ ዘይምክታቶም እዩ። ኣብ መንጎ እቲ ኮማንድን ናይ ፀጥታን ናይ ህዝቢ ምንቅስቃስ (ሞቢላይዜሽን) ኮሚቴ እዉን ቀጥተኛ ርክብ ኣይነበረን ። ተወልዶ ወልደማርያም (ናይ ኢህወዴግ ናይ ፕሮፖጋንዳ ሓላፊን ናይ ጠቅላይ ሚኒስትር መማኸሪ ሚኒስቴር ዝነበረ) ናይቲ ፀጥታን ሞቢላይዜሽን ኮሚቴ ኣቦ-ወንበርን ናይ ማእኸላይ ኮማንድ ኣባል ስለዝነበረ ንክልቲኡ ቦታ የተኣሳስር ነይሩ ኢልኻ ክግመት ይከኣል እዩ። ፈፃሚት ኮሚቴ ኢህወዴግ ብብእዋኑ እናተኣከበ ነቲ ኩናት ወሰንቲ ኣብ ዝኾኑ ጉዳያት መምርሒ እናሃበ ኣወንታዊ ተራ ነይርዎ እዩ። ኣብቲ ፈፃሚት ኮሚቴ ዘለዎም ኣፈላላያት ኣብኡ ንዘይነበርና ናይ ማእኸላይ ኮማንድ ኣባላት ብዙሕ ስክፍታታት ይፈጥረልና ነይሩ።

ግድቃን ከም ቺፍ ኦፍ ስታፍነቱ ብዝቐርቦ እቲ ኩናት ከመይ ንመክቶ ዝብል ስትራቴጂካዊ ሓፊሻዊ ሓሳብን ትልምን ድሕሪ ምይይጥ ምስ ኣፅደቐ ብብእዎኑ እናተመሓየሽ ብናይ ሰብ ሓይልን፣ ወዳበ፣ፀጥቂን ወፍሪታትን እናተሰነየ ዓወት ኣረጋጊፁ።ናብ ግንባር ኮማንድን ኣብ ማእኸል ብዝዳለዉ መማረጊ ኦፐሬሽናል ሓሳባት እናተወሰኑ ይኸዱ ነይሮም። ኣብቲ መጀመርያ እቲ ማእኸላይ ኮማንድን እቲ ቺፍ ኦፍ ስታፍን ክሳብ ዝርዝር ተግባራት ንምቁፅፅር ይፍትኑ ነይሮም። ሕወስወስ ዝበለ ናይ ኣመራርሓ ኩናት ዝነበሮ ናይቶም ኣብ ላዕሊ ዝገለፁኹዎም ኣርባዕተ ትካላት ተራ ዘይንፁር እዩ ነይሩ። ንምንታይ?

ከም ሃገር መጠን ዝምርሖሉ ወታደራዊ ዶክትሪን ኣምዕቢሊ ብተነፃፃሪ ኣብ ሓፂር ግዘ ዝተወሰነ ስልጠናታት እኳ እንተተውሃቦ ነቲ ሓውሲ ስሩዕን ሓውሲ መደበኛ ዝነበሩ ሰራዊታት ናብቲ ዝደለ ደረጃ እንተይበፀሑ እቲ ኩናት ብምወልዑ ናይ ሰራዊታት ላዕለዎትን ታሕተዎትን ኣመራርሕ ነቲ ሓዱሽ ዶክትሪን ናይ ባዕሎም እንተይገበርዎ እዩም ሓውሲ በቲ ናይ ቐደም ዝተለመደ ኣክያይዳ ክኸዱ ተሞኪሩ።እቲ ሚሊተሪ ዶክትሪን መከላከያ ማእኸል ዝገበረ ስለዝነበረን ኣጠቓላሊ ናይ ብሄራዊ ድሕንነት ፖሊሲ ዘይምንፃሩ ከም ሓደ ዓብይ ሽግር ክረኣ ይኸእል እዩ። በቲ ዝነበረ እዉን ምስ ጉደሉኡ ምስራሕ ነይሩ። እቲ ቐንዲ ሽግር ግን ሚሊቴሪ ዶክትሪን መሰረት ገይርኻ ንምምራሕ ዘኸእል ብሄራዊ ናይ ድሕንነት ቤት ምክሪን ምስኡ ዘኸዱ ናይ ሴክራተራትን ካልእ ዓቕሚ ሒዙ እናተንቀሳቐሰ ተዝፀንሕ ናይ ሻዕብያ ሰትራቴጂያዊ ሃንደበት (Strategic Surprise) ኣይመጋጠመናን፤ ምናልባት እዉን ብንኡሽተይ ደረጃ እቲ ኩናት ምተግገተ (deter) ነይሩ።

ንምንታይ ብድንገት ተወሪርና?

ሻዕብያ ከወረና ኣይግባእን ነይሩ። መሊእና እንተተይዳለና ወሪሩና። ሽዑ ዝነበርና ናይ መንግስትን ሰራዊትን ላዕለዎት ሰብስልጣን ሓላፍነት ክንወስድ ይግባእና፤ ኣቐዲምና ተዳሊና እንተንነብር ወይ እቲ ኩናት ኣይምተወለዐን ወይ ናይ ሻዕብያ ዕብሪትን ኣተሓሳስባ ወታዕደራዊ ዘይተስዓራይነትን ነቲ ኩናት ግድን ክመፅእ እንተገይርዎ ብተነፃፃሪ ዝነኣሰ ኪሳራን ብዝወሐደ ግዜን ምተጠናቐቐ ነይሩ። ብዘይምድላዉና ንሕና እንሕተተሉ እንተኾነኳ፤ ኤርትራ ንኢትዮጵያ ምወራራ ንኤርትራ ዓርሰ ቕትለት ምኳኑ ኣይተርፍን።

ንምንታይ ግን ስትራቴጂክ ሃንደበትነት ረኪቦም? ኣን ከም ዝመስለኒ ኣርባዕተ መሰረታዊ ጉዳያት ነይሮም። ሰለስቲኦም ዝተኣሳሰሩ ፍሉይ ጠመተታት (Fixation and obsession) እንትኾኑ እቲ

ራብዓይ ድማ እቲ ንህወሓት ናብ ዓወት ዘምፀእ ናይ ሓባር አመራርሓን ኣብቲ ወታህደራዊ ደክትሪን ዝነበሩ ሽግራት እዩም።

Economic fixation, strategic fixation, rational obsession ተባሂሎም ክዝርዝሩ ይግባእ። ብዘይ ጠንካራ ኢኮኖሚ ጠንካራ ሰራዊትን ዘተአማምን ደሕንነትን የለን ዝብል ብመሰረታዊ ትሕዝትኡ ትኽክለኛ ዝኾነ ኣተሓሳስባ ናብ ሓደ ጫፍ ምውሳድ ኣብ መከላከያ ይኹን ኣብ መንግስቲ ዝነበርና ሰባት ኣረኣእያ እዩ ነይሩ። ክንዲ ዝኣክል ካብ ንመከላከያ ዝወፀእ ባጀት ብምቕናስ ነፍሲ ወከፍ ሳንቲም ኣብ ልምዓት ክትወዕል ኣለዎ ዝብል ኣተሓሳስባ ናይ ዓድና ዝነበረ ናይ ድኽነት ኩነታት ንደሕንነት እዉን ዘለዎ ትርጉም ብምርዳእ ግና ናብ ሓደ ጫፍ ዝኸይድ ነይሩ። እዚ እዩ እቲ Economic fixation ዝበልዎዎ።

እቲ strategic fixation ምስቲ ቐዳማይ ዝተሓሳስረ ኮይኑ እቲ ናይ ነዊሕ እዋን ሓደጋና ዝክዉን ናይ ማይ ሃፍትና ተጠቂምና ብኹሉ መልክዕ ንምምዕባል ክነምፅኦ እንኸእል ለዉጢ ከዕንቅፈና ዝኸእል ሩባ ኣባይ ንኦኦም ጥራሕ ከምዝተፈጠረ ገይሮም ካብ ዝሪኡ ዝመፀእ ሓደጋ እዩ። እቶም ልዑል ወታህደራዊ ዓቕሚ ዘለዎም ግብዒ ኣብ ነዊሕ እዋን ብምድላዉን፣ ንሶም ከዋግኡና ኢልና ብዝተገመተ ግን ማእኸልኻ ናይ ሰብ ሓይሊ ልምዓት ገይርኻ ምኻድ እዩ ዝብል ነገር እዩ ነይሩ። ኢትዮጵያ ሽዑ ዘመናዊ ታንክታትን ናይ ዉግእ ኣውሮፕላንን ወዘተ ንምግዛእ ዓቕሚ ኣይነበራን። እንተትገዝእ እውን ንዑ ብዝለዓለ ብቕዓት ከንቀሳቕስ ዝኸእል ናይ ሰብ ሓይሊ፣ ኣወዳድባን፣ ኣተሓሳስባን ኣይነበረን። ምስቲ ኣዓዳፊነት ኣተሓሒዝኻ ክረኣ እንክሎ ማለት እዩ። ኣብ ናይ ሰብ ሓይሊ ልምዓት ምትኳሩ ከም ሓፊሻዊ ኣንፈት ትኽክል እንተነበረ ነቲ ብናይ ቐረባ ሃገራት ኣብ ዝሓፀረ ክገብሮኦ ዝኸእል ዘይምትጃር ነቲ ወራር ሃንደበታዊነት ምኽንያት ኮይኑ።

እቲ ሳልሳይ ድማ ኤርትራ ንኢትዮጵያ ክትወራ ኣይትኸእልን፤ ዓርሰ ቕትለት እዩ ዝኸዉን ዝብል ምኽንያታዊ (Rational) ኣተሓሳስባ እዩ። ቕድሚ ሹድሹተ ወርሒ ሻዕብያ ክወረና ይኸእል እዩ ዝብል ኣብ ገለ መራሕቲ እኳ እተነበረ ነቲ ስትራቴጂክ ሀንደበትነት ዝከላኸል ኣይኮነን። ኣብ ልዕሊ እዚ እቲ ሰራዊት ንሃገር ከንፀባርቕ ኣለዎ ዝብል ሕገ-መንግስታዊ መትከል ንምትግባር ዝተገበረ ምብታን ሰራዊት (Demobilization) እዉን ናይ ባዕሉ ተፅእኖ ነይርዎ እዩ። ብዙሕ ምልክታት እናሀለዉ ናብ ጭቡጥ ወታሃደራዊ ዝግጅት ዝመርሕ ኣይነበረን።

ነዚ ኩሉ Fixations ብመሰረቱ ትኽክል እንተነበረኳ ቀሰብቀሰ ብእዋኑ ክስተኻኸል ዝነበረ ትካላዊ ዝኾነ ነቲ ጠቕላላ ሃገር ዝመርሕ ብሄራዊ ናይ ደሕንነት ቤት ምኽሪ ዘይምህላዉን ነቲ ደሕንነት ኣብ ኩሉ መዳይ ዝርኣ ቡብእዋኑ ኣብ ፅንዓት ዝተደረሸ ገምጋም እናካየደ እናስተኻኸለ ዘይምኻዱ

ነይሩ። እቶም ምስ ደሕንነት ዝተኣሳሰሩ ትካላት መከላከያ፣ ብሄራዊ ደሕንነትን፣ ሚንስቴር ጉዳያት ወፃኢ ክህልው ዝኸኸል ናይ ቐረባ ይኹን ናይ ፍሑቕ ስግኢታት ዝምልከት ብተናፀል ምስ ኮማንደር ኢን ቺፍ ምይይጥ ዝገብሩ እምበር እቲ ፖሊሲ ተዘርዘሩ ቀዋሚ ቤት ምክርን ቤት ፅሕፍታትን ሰብ ሞያን ዘለዉዎ ተዝኸዉን ብብዙሕ መንገዲ ምተሰተኻኸለ ነይሩ። ብሄራዊ ናይ ድሕንነት ፖሊሲን ንዑኡ ዘማሓድር ቤት ምክርን ዘይምህላዉ ነቲ ወራር ኣቓሊዑና እዩ። እቲ ምክንያታት ዝተፈለዩ ኮይኑ ብ1973 ናይ እስራኤል ዓረብ ኩናት ኣብ ካልኣይ ኩናት ዓለም ደብዳብ ፐርል ሃርበር (Pearl Harbor) ኣብ ናይ ጀርመን ንሶብየት ወረራ ሀንደበታዊነት ብሰንኪ ዝተፈላለዩ ፍሉይ ጠመተታት (Fixations and obsessions) ኣጋጢሙ እዩ።

በ1994 ናይ ወፃኢን ናይ ብሄራዊ ድሕንነት ፖሊሲ ተኣንጊፁ ኣሎ፤፤ ይብል ክበሃል ዝኸኸል ፖሊሲ እዩ፤፤ ከምዝኮነ ፖሊሲ ዘተፈላለዩ ንቀፌታ ክቀርቦ ይኸኸል እዩ፤ ኣበቲ ናይ ፖሊሲ ምሕድራ (management) ዝበሎ ይልን፤፤ ከመቲ ዝሓለፈ ከይጋጥምና ጥንቅቅ ምባል የድለየና እዩ፤፤ ናይ ብሄራዊ ድሕንነት ካውንሰል ምስ ምሉእ ዓቀሚ ዝለዎ ሰክሬትሪት ናይ ኩሉ ኢትዮጵያዊ ዓቀሚ ብዘተማለኦ መንገዲ ክምዘመዝ ዝኸኸል ሕጋዊ ስውነት ዝለዎ ኣንተዘየልዩ ምጥያሹ ግዜ ዘይህብ እዩ (እዚ ፖሊሲ ዝምልከት ናተይ ግምጋም ኣበ ቀረባ ከዝረጋህ እዩ።

ህወሓት/ኢህወዴግን ናይ ኤርትራ ሕቶን

ኣብዚ ርእሲ እዚ እቲ ኣፈጣጥራ (Genesis) ኣብ እንታይነት ናይ ኤርትራ ሕቶ ኣብ ናይ ተምሃሮ ምንቅስቓስን ድሕሪኡ ኣብ ዝተፈጠረት ህወሓትን ክንሪኦ ኢና። ተፈጥሮ ሕቶ ኤርትራ ካብተን ካልኣት ብሄርን ብሄረሰባትን ንማዕርነት (Self-Determination) ዝገብረኦ ቐልጢብ ብምንታይ ይፍለ? ኣብ መሰል ዓርሰ ዉሳነ ክሳብ ምግንፃል ዝብል ዝመትከሉ ኣተኣሳስባ ኣብ ዘለዎ ሀዋህው ናይ ኤርትራ ሕቶ ባዕዳዊ ድዩ ኣይኮነን ዝብል ፖለቲካዊ ፋይዳ ኣለዎ ዶ? ከም ናይ ኢትዮጵያ ኣንቀፅ 39 ዝበለ ዘይትቕበል ወይ ከም ኢህወዴግ ዝበለ ኣብ ፖለቲካዊ ፕሮግራሙ መሰል ዓርሰ ዉሳነ ክሳብ ምግንፃል ዘይቕበል እንተኾይኑ ዓብይ ፋይዳ ኣለዎ።

ኣብ 1997 ምርጫ ኸባቢ ኣንፃር ህዝቢ ትግራይ ዘቕንዑ ምንቅስቓስ ንምምራሕ ዘኸኸሎም መፃሕፍቲ ፕሮፌሰር መስፍን ወልደማርያምን ኣንዳርጋቸው ፅጌን ኣንቢቦ ነይረ። ስሚዒቲ (Trauma) ክሳብ ሕዚ ኣይለቐቐንን። ናይ ገብሩ መፅሓፍ ትሕዝቶ ምስ ሰማእኹ ብልጭ ኢሉኒስ “ነፃነትን የማያውቅ ነፃ ኣዉጪ” ረኪቦያ እታ ሐንቲ ግና ሲኢኒያ። ብዝርዝር ንክሪኦ እዉን ብናይ ገብሩን ኣንዳርጋቸው ፅጌን ጥቕስታት እዩ ክጅምር፤ ሐድነቶምን ኣፈላላዮምን እናራእኩም ሓደ በሉለይ። ፍሉይ ትኸረት ንክትህቡልይ ኢለ እዩ ኣብ ገለገለ እተን ጥቕስታት ኣስሚረለን ዘለኹ።

“የወያኔ ድርጅት ከአድርባይነት ተነስቶ የ ኤርትራ ጥያቄ ያለምንም ጥናት የቀኝ ግዛት ጥያቄ ነው የሚል አቋም ከወሰደ በኋላ” ... ይብል አንዳርጋቸው ፅጌ “ነፃነትን የማያውቅ ነፃ አዉጪ” ገፅ 231

“ከ 1966ቱ አብዮት በፊት የኤርትራን ጥያቄን በመፈረጅ በኩል ልዩነቶች የነበሩ ቢሆኑም መሰረታዊ በሆነው የትግሉ ፍትህዊነት እና የራስን እድል በራስ የመወሰን መርህ አማካይነት ችግሩ መፈታት እንዳለበት የተቀበለ ነበር።” አንዳርጋቸው ፅጌ “ነፃነትን የማያውቅ ነፃ አዉጪ” ገፅ 230

“እዚህ ላይ ለማሳየት የምንፈልገው ወያኔ በ ኤርትራ ጥያቄ ላይ የወሰደው አቋሙ ከሰማይ ዱብ ያለ አለመሆኑን ነው። ወያኔ በተማሪዎች እንቅስቃሴ ዉስጥ ባለፉት መሪዎች አማካይነት ይህንን አመለካከት መያዝ እንደሚችል ግልፅ ነው” አንዳርጋቸው ፅጌ “ነፃነትን የማያውቅ ነፃ አዉጪ” ገፅ 230

“ተሓህት በ1968 ዓ.ም ባሳተመውና ባሰራጨው ማኒፌስቶ የኤርትራ ቅኝ ግዛትነት በመቀበሉ ትንታኔው በእዉነተኛ ታሪክ ያልተመሰረተና በጥልቀት ያተጠና ከመሆኑ ባሻገር እንዳለ ሻዕቢያዎች የሚሉትን ሁሉ የሚቀበል ነበር። በወቅቱ ተሓህት የወሰደው አቋም በዋነኛነት ይከተለው ከነበረው ርእዮተ አለም የመነጨ ቢሆንም ሻዕቢያዎች ያሳደሩት ተፅእኖም ቀላል አይደለም።” ገብሩ አስራት፣ “ሉዓላዊነት እና ዴሞክራሲ በኢትዮጵያ” ገፅ 48

“...የባዕዳዊ አገዛዝ ጥያቄ መሆኑ ከፖለቲካ ትርጉም አኳያ ሲታይ ዞሮ ዞሮ የ ኤርትራ ጭቁን ህዝብ የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን ጥያቄ ከመሆን ዉጪ አያደርገዉም” ገብሩ አስራት፣ “ሉዓላዊነት እና ዴሞክራሲ በኢትዮጵያ” ገፅ 48 ናይ እግሪ ማስታወሻ ገብሩ ናይ ኢህወዴግ መርገዒ እንትጥቅም፡፡

“በእርግጥ ህወሓት የትጥቅ ትግሉን ሲጀምር አብዛኛዉ የኤርትራ ህዝብ በተለይ ሙሁሩ እና ከተሜው ለነፃነት ለመዋጋት ቁርጠኝነት ያሳዩበት ወቅት ነበር”ገብሩ አስራት፣ “ሉዓላዊነት እና ዴሞክራሲ በኢትዮጵያ” ገፅ 98

“በግራ ዘመም መፅሐፍት ቀን ከሌሊት እየተነበቡ አንዳንዶቹም በአንዳንድ የአገሩቱ መሰረታዊ ፖለቲካዊ ጉዳዮች ዙርያ በማተኮር ስለ ብሄር ጥያቄ፣ ስለ ኤርትራ ጥያቄ ስለ መሬት ይዞታ ... ወዘተ ይወያዩ ነበር” ገብሩ አስራት፣ “ሉዓላዊነት እና ዲሞክራሲ በኢትዮጵያ” ገፅ 27

ካብቶም ናይ ገብሩ መፅሐፍ አንቢቦም ዝረኽብኒ ሰብ “ንምንታይ ኢኹም ናይ ኤርትራ ሕቶ ባዕዳዊ እዩ ትብልዎ፤ ልክዕ ከምቶም ናይ ካልኦት ብሄር ብሄረሰባት ከም አንቀፅ 39 ዘይትርእይዎ?” ይብለኒ። ሓቅኻ ባዕዳዊ ተብሃለ ኣይተብሃለ መሰል ዓርሰ ወሳኝ ብዝተማለአ ንዝተቀበለ ፖለቲካዊ ፋይዳ የብሉን፤ ኩሉ ብናይ ህዝቢ ድልየት ንምሕባር ወይ ንምንፃል ዝወሰን ስለዝኾነ እዩ ይብሎ። “ንምንታይ ደአ ገብሩ ከም ዓብይ ታሪኻዊ ስሕተት ይቆፅር?” ኢሉ ደጊሙ ይሓተኒ። እተን ኣብ ላዕሊ ተፃሒፊን ዘለዎ ናይ ገብሩን ናይ አንዳርጋቸው ፅጌን ጥቅስታት መሰረት ገይረ ከብራህርህሉ ሞኪረ።

ብሓፂሩ ታሪኻዊ ዕብዩት ናይ ብሄር ብሄረሰባትን ናይ ኢትዮጵያን ናይ ኤርትራን ድሕሪ ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ግዝኣት ጣልያን ንበይኑ ስለዝኾነ ። ካልኣይ አንዳርጋቸውን ገብሩን ንህወሓት ናይ ሻዕብያ ኩርኩር ንምባል ታሪኽ ከጣምሙ እንተሞከሩ እቲ ሕቶ ዝተፈለየ ብምጃኑ ኣብ ናይ ቅድሚ 66 ናይ ተምሃሮ ምንቅስቃስ ጀሚሩ ናይ ኤርትራ ሕቶ ናይ ብሄር ሕቶን ተፈላልዩ ይረኣ ከምዝነበረ፤ ህዚ እውን ናብቶም ኣብ ላዕሊ ዝወደብኩዎም ናይቶም ክልተ ፀሓፍቲ መሰረት ገይረ ዝግቅመይ ከረድኦ ሞኪረ። ድሕሪ ኩናት ዓድዎ ኣብ ትሕቲ ጣልያን ዝኾነት ኤርትራ እትበሃል ሃገር ድሕሪ ወዑላት ምኒሊክን ጣልያንን ተፈጠራ፤ ከም ሓንቲ ጎረቤት ኢትዮጵያ ድማ ኹይና። ኢትዮጵያ ነፃነታ ሓልያ ኤርትራ ድማ ኣብ ትሕቲ ጣልያን ንኣስታት ሓምሳ ዓመታት ከምዝፀንሐትን ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ንጣልያን ዝሰዓሩ ሓያላን መንግስታት ወረሰቲ ናይ ጣልያን መሰላት ኢና ካብ ዝብል ናይ ጣልያን ግዝኣታት ዝምልከት ወሳኔ ወሲኖም። ሊብያን ሶማሊያን ነፃ ሃገራት ይኹና ኢሎም፤ ኣብ ጉዳይ ኤርትራ ግን ካብ ናይ ባዕሎም ጥቅሚ ተበጊሶም ከሰማምዑ ኣይከኣሉን።

ገሊኦም ን ሱዳንን ኢትዮጵያን ትመቓቐል እንትብሉ ገሊኦም ንግዚኡ እውን እንተኾነ ኣብ ትሕቲ ጣልያን ኮይና ትፅናሕ እንትብሉ ገሊኦም ድማ ኣብ ሰለስተ ትመቓቐል ይብሉ። ኢትዮጵያ ኤርትራ “ወደ እናት ሃገርዎ ትመለስ” ጥርዓን እንተቐረበት እቲ ናይ ምወሳኝ መሰል ናይ ባዕሎም ገይሮም እዩም ዝወስድዎ ነይሮም። እቶም ሓያላት ሃገራት ምስምዕማዕ ምስ ኣበዮም እቲ ሕቶ ናብ ሕቡራት መንግስታት ጠቐላላ ጉባኤ የሕልፍዎ። እዚ ጠቐላላ ጉባኤ ኣብ ከምዚ ዝበለ ጉዳይ ናይ ምወሳኝ ስልጣን እኳ እንተዘይነበሮ እቶም ንጣልያን ዝሰዓሩ ሓያላን ሃገራት ናይ ምወሳኝ መሰሎም ንሕቡራት መንግስታት ኣሕሊፎም ብምሃቦም እዩ። ናይ ኤርትራ ጉዳይ ንሶም ናይ

ጣልያን መሰል ወረሰቲ ኮይኖም እቲ ወርሲ ተባኢሶም ክጥቀሙ ስለ ዘይኻኣሉ ንወራሲ ዘወርሱ ንጠቕላላ ጉባኤ ሂሰምዎ። ጠቕላላ ጉባኤ ከዓ ድሕሪ ብዙሕ ፅንዓትን ኣኼባታትን ኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ብፌዴሬሽን ትታሐወስ ኢሎም። ኣብ ኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ስርዓት ዘየለ ካብተን ኣብ ወሽጢ ኢትዮጵያ ዝነበራ ብሄርን ብሄረሰባትን ዝተፈለየ መሰል ተዋሂብዎ ኣካል ኢትዮጵያ ኮይና። ድሕሪ ዓሰርተ ዓመት እቲ ፌዴሬሽን ፈሪሱ ኤርትራውያን ዕጥቃዊ ቻልሲ ጀሚሮም። ብጠቕላላ ትግራይ፣ ኦሮሞ፣ ኣምሓራ፣ ሶማሊ፣ ወላይታ ወዘተ ዘይተረጋገጹም መሰል ኤርትራ ነይርዎ።

ብ 1967 ዓ.ም ህወሓት ክትፍጠር እንተላ መብዛሕቲኡ ህዝቢ ኤርትራ ንነፃነት እየ ኢሉ ምቕላስ እንተጀሚሩ ኣብ ዘበነ ደርጊ ብዝነበረ ዝገደደ ዓፈና ተሳቢሮም እንተዘይኮኖም ንነፃነቶም ከምተቻልሱ እናተፈለጠ ምንም ፖለቲካዊ ፋይዳ ዘይብሉ ናይ ሓርገፅ ንብዓት እንታይ ይበሃል? እቲ ብጣዕሚ ዘሕፍር ናይ ገብሩ ተጎናፃይ ሓሳብ እዩ። “በዋነኛነት ይከተለው ከነበረው ርእዮተ ኣለም የመነጨ ቢሆንም ...” እዛ ኣገላልፃ ኣጥብቕ ኣቢሉ ንዘይየንበን ንመሃይምን ህወሓት ናይ ሻዕብያ ኩርኩር ግዲ እያ ከብሎ እንተኸኣለኻ ነቲ ተጠንቂቐ ዘንብብ ግን ባዕዳዊ ሕቶ ምባል ትኸክል ይኹን ኣይኹን ካብ ባዕሉ ካብ ሕወሓት ዝተበገሰ መትከላዊ ኣረኣኢያ ከም ዝኾነ ምርዳኡ ቐሊል እዩ፤ ምእንቲ ታሪኽ እቲ ሕቶ ተወሳኪ መፅናዕቲ እኻ ዘድልዮ እንተኾነ። ኣንዳርጋቸው ፅጌ የኩን ገብሩ ቀድሚ ምፈጣር ህወሓት ናይ ኤርትራ ሕቶ በፉሉይ ይረዐ ከምዝነበረ እናገለፀ ከብ ስማይ ዱብ ከምዝይበለ እናጸሓፍ ግን ንገድልና ብኣድርባይነት የከስዎ።

ኣብ ገፅ 145 ህዝቢ ኢትዮጵያ እንተይመኸረሉ ኤርትራ ግዝያዊ መንግስቲ ዝመስረቱላ ኣግባብ ትኸክል ኣይኮነን ይብል ገብሩ። ስሎቫኪያ ክትፍንጨል እንተላ እኻ ዝበዝሕ ካልእ ህዝቢ ቼኮዝሎቫኪያ ኣይመኸረሉን። ዳርጋ ክልተ ሲሶ ዝኸዉን ናይቲ ሃገር ቼክ ብምኻኑ ናይ ጠቕላላ እቲ ሃገር ህዝቢ ሓሳቡ ብሪፈረንደም ይግለፅ ተዝበሃል ስሎቫንያ ነፃ ሃገር ኣይምኾነትን። ዋላ እቲ ዝምልከቶ ህዝቢ ስሎቫንያ እዉን እቲ ኣብ ኤርትራ ብሪፈረንደም ዝተረጋገፀ ነፃነት ዓይነት መሰል ኣይረኸበን። ኣብ ሞንጎ ፓርቲታት ብዝተገበረ ስምምዕነት እዩ እቲ ናይ ስሎቫንያ ፓርላማ ወሲንዎ።ገሊኡ ደባት እዉን ድሕሪ ምፍንጫል ድሕሪ ኣርባዕተ ዓመት እዩ ተነፃፀሩ። ብኸመይ ኣገባብ እዩ “ቼክ እና ስሎቫኪያ እንዲህ በወጉ ተፋትተዋል” ዝባሃል?

ናይ ሻዕብያ ሓይልታት ሙሉእ ብሙሉእ ኤርትራ ኣብ ዝተቆፃፀርሉ ዝተወደኣ ኩነታት (Fait Accompli) ኣብ ዝተፈጠረሉ ኩነታት እንታይ እኹን እዩ ዝበሃል ዘሎ? ብኸምዚ መልክዕ ክፅንሕ ነይርዎ ዝብል መፍትሒ ተዝሕብር ክንደይ ፅቡቕ ምኾነ። ናይ ህዝብታት መሰል ዓርሰ ወሳኝ

ንዝላምን እሞ እቲ ህዝቢ ነፃነት ይደሊ እዩ ዝብል ገምጋም ንዝለዎ ፀሓፊ ብሪፊረንደም ናይ ህዝብታት ኤርትራ ዕድል ኰውስን ግዝያዊ መንግስቲ ምጥያሽ እንታይ እዩ ሽግሮም?

እቶም ስልጣኖም ዝተሓደጉ ሓይልታትን ተሓለቓቶምን ኩሉ ህዝቢ ኢትዮጵያ ኰውስን ነይርዎ ይብሉ። ብተዘዋዋሪ መንገዲ ንመሰል ዓርሰ ወሳነ ምዕራር እዩ። ኣብ ካናዳ ናይ ኩቤክ ፓርቲታት ናይ ምፍንጫል ሕቶ ምስ ኣልዑሉ ሕጋዊነቱ ንምርግጋዕ ንቤት ፍርዲ ምስ ሓተቱ እቲ ሪፈረንደም ዝካየደሉ ምቹው ኩነታት እዩ ዝፈጠረ መንግስቲ ካናዳ። ደቂ ኩቤክ እምበር ካልኣት ኣብቲ ሪፈረንደም ኣይተሳተፉን። ኩቤካዊያን ኣብቲ ፌዴራላዊ ስርዓት ምፅናሕ ይሕሸና ኢሎም ድማ ወሲኖም።

ኣብ ዓባይ ብሪታንያ እዉን ናይ ስኮትላንድ ፓርቲ ንምፍንጫል ሪፈረንደም ይካየድ ኢሉ ምስሓተተ እቲ መንግስቲ ሕዚ እዉን ምቹው ኩነታት ፈጠሩ እቲ ሪፈረንደም ተኻይዱ። ስኮትላንዳዊያን ጥራይ እዮም ኣብቲ ሪፈረንደም ተኻፊሎም። ወዕኢቱ ኣብቲ ሕብረት ምፅናሕ ኮይኑ። ኣብዚ እቶም ካልኣት ህዝብታት ኮላይ እቲ መንግስቲ ሕብረት ከመርፅ ተንቀሳቂሶም እዮም፤ ይግባእ እዉን።

ኣብ ኤርትራ ዝነበረ ኩነታት ግን ካብዚ ዝተፈለየ እዩ። እታ ብሕቡራት መንግስታት ዝረኽቡዎ ፌዴራላዊ መስርሕ እኚ ተሓዲጎም። መሰልና ይከበር ምስ በሉ ድማ ብዘስከሕክሕ መንገዲ ተቐጥቂጦም ዓዲ በሪሱ። ዝእትና ምእንቲ ናይ ባዕሎም ረብሓ ክብሉ ኢትዮጵያዊያንን ኤርትራውያንን ከም ኣሕዋት ብሓባር ከይንነብር ገይሮምና። ን ኤርትራ ብመሰረቱ ዝነፀልዎ እቶም ጨቆንቲ ዝእቲ ደርቢታት እዮም። ተመሊሶም ግን ንፃና ይከሱና ህወሓት/ኢህወዴግ ልክዕ ከምቶም ናይ ካናዳን ዓባይ ብሪታንያን ቛኽን ወዘተ መልክዕ ንምትሓዝ እዩ ተንቀሳቂሱ።

ኣብ ሓደ ሃገር ዝነበር ህዝቢ ክፈናጨል እንከሎ ዝረኣ ዝኸእል ልዑል ታሕጋስን (Euphoria) ስክፍታታትን ምህላው ኣይተርፍን። ዲሪ ዝበሃል ፀሓፊ ብዛዕባ ናይ ቛኽዝላቫክያ ምፍንጫል ዝነበረ ኩነታት ክምዚ ይገልጽ "The split of Czechoslovakia worked better for Slovakia, it seems than for the Czechs. Many Czechs accepted the dissolution of Czechoslovakia as something of a defeat, partial loss of their national identity " ኣብ " The Split of Czechoslovakia: A defeat or a victory? " እትብል ፀሓፍ፡፡

ኤርትራ ክትፍንጨል እንከላ ኤርትራውያን ኣዐርዮም ዝተሓጎሱ ኣብ ኢትዮጵያ ህዝብታት ከፃ ዝተፈላለዩ ግብረ መልሲታት ነይርዎ። እቶም ዝእቲን ጠበቓታቶምን ኣብ ኤርትራ ጥራሕ

ዘይኮነስ ኣብ ኢትዮጵያ እዉን ስለዝተሰዓሩ ኣብ ሙሉእ ሓዘን ዝኣተዉሉ፤ ኣብቲ ካሊእ ድማ ቦቲ ሓደ ገፅ ዓወት ቦቲ ካልእ ምፍንጫል ሕዉስዉስ ዝበለ ስሚዒት ዝነበረ ይመስለኒ። ባሕሪ በሪ ዘይምህላዉ ነቲ ኩነታት ኣጋዲድዎ። ብምጥቕላል ኤርትራ ክትፍንጨል ዝገበርዎ ገዛእትና መሰል ኤርትራውያንን ካልኦትን ብምዕፋን ንመሰል ዝበለ ጥይት ዘኾልሱ ስርዓታት እዮም። ኣብ 1983 ስልጣን ዝሓዘ ኢህወዴግ ናይ ኤርትራ ጉዳይ ብሰላም ክወዳእ ምግባሩ ታሪኻዊ ሓላፊነቱ ዝተዋፀኦ እዩ ዝመስለኒ።

ጉዳይ በሪ ባሕሪ ብዝምልከት (Access to and From the Sea)

ከም ናይ ህልዉና ጉዳይ ገይራ ኣብ እትቆፅሮ ልምዓት ዝነጠፈትን ምስ ጉረባብታ ዉስን ዝኾነ ቛጠባዊ ምትእስሳር ዘለዎ ሃገር ንናይ ጉዳይ በሪ ባሕሪ ዓብይ ጠመተ ክትህብ ኣለዎ። ዘመናዊ ቁጠባዊ ዕብዮት ፈጣን፣ብቛዑን ብዝተመጣጠነ ዋጋ ዝንቀሳቐስ ዓለም ለኻዊ ንግዲ የድልዮ እዩ። ኣብ ብተግብኦታት ዝተሸመመ ዞባ ቐርኒ ኣፍሪካ ናይ ኣፍደገ ባሕሪ የብልካን ማለት ኣብ ዓብይ ናይ ድሕንነት ፀገም ክትኣቱ ትክእል ኢኻ ማለት እዩ፤ ምክንያቱ ድማ ልምዓት ንምምጻእ ኣሸጋሪ ስለ ዝኸዉን እዩ። እቲ ዞባ ስሩዕን ተገማታይ ዝኾነ ስርዓት ምሕደራ ስለዘይብሉ ዝህልወካ ዕድል ተጠቓሚነት ኣፍደገ ባሕሪ ኣብ ብጣዕሚ ተለዋዋጢ ዝኾነ ኩነታታትን ርክባት ሃገራትን እዩ ዝድረኽ። ምስቲ ዘሎ ጂኦ ፖለቲካዊ ኹነታት ተደሚሩ ክረኣ እንከሎ ኢትዮጵያ ኣብ ዓብይ ስግኣት ዘላን ኣዘያ ተጋላጊት ሃገርን ገይረ እየ ዝወስዳ። ምስ ዓረባዊት ሪፐብሊክ ግብጺ ዘለዉን ዝነበሩን ዉጥረታት ኣብ ግምት ብምእታዉን፤ ሶማሊይ፣ ጂቡቲን ሱዳንን ኣባል ሊግ ዓረብ ምኃንን፤ ኤርትራ ድማ ንዝጥዕማ ዕድላት ካብ ምጥቃም ዓዲ ዘይትዉዕል ምኃና ተረዲእናን ነቲ ሀዚ ኣብ ኸባቢና ዝረኣ ዘሎ ኣክራሪነትን ጫፍ-ረገፅነትን ኣብ ግምት ኣእቲዉና ጉዳይ ኣፍደገ ባሕሪ ኣናኢስናን ብስሚዒት ተወጣጢርናን ክንሪኦ የብልናን፤ ብጣዕሚ ኣገዳሲ ነገር ስለ ዝኾነ። ብ ሱዕዲ ዓረብያ ዝምራህ ግብፅን ሱዳንን ዘለውዎ ኣብ ናይ የመን ጉዳይ ብሓይሊ ዘተገበረ ኢድኣእታዊነት ምክትታሉ ኣድለይ ይኸውን፤

ሕቡራት መንግስታት ኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ክትፀንበር (ናይ ኢትዮጵያን ኤርትራን ፌዴሬሽን ኣይኮነን) ነዉስን እንከሎ ናይ ኢትዮጵያ ናይ ባሕሪ በሪ ምርካብ ከም ሓደ ረጅሒ ሪኡ ነይሩ። ናይ ነበርቲ ኤርትራ ድልየትን ናይ ምስራቕዊ ኣፍሪካ ድሕንነትን ምሕላዉ ዝብላ ረጅሒታት እዉን ነይረን። ሕቡራት መንግስታት ነቲ ታሪኻዉን ጂኦ ፖለቲካዉን ጉዳይ ሪኡ መርሚሩ ወሲኑ ጥራሕ ዘይኮነስ ብናይ ኢትዮጵያ ፅኑዕ ድልየት እቶም ናይ ጣልያን ግዛእት ወረስቲ ሓያላን መንግስታት ኣብ ኹሉ መፍቲሒታት ናይ ኢትዮጵያ ናይ ባሕሪ በሪ መሰል ክረጋገፅ ኣለዎ እናበሉ እዩም ዝከራኸሩ ነይሮም። ንኤርትራ ከም ቅርጫት ስጋ ክመቓቐሉ ዝተፈላለዩ ሓሳባት

እንተኞርቡ ካብተን ዝቐርባ ዝነበራ መፍቲሒ ሓሳባት ዘይትወፅእ ግና ናይ ኢትዮጵያ ናይ ባሕሪ ቦሪ መሰል እያ ነይራ።

እቲ ታሪኻዊን ፖለቲካዊን ጉዳያት ኞድሚ ናይቲ እዚ ወሳኝ ክወሳእ ዝግበኦ እንተኾነ እታ ማእኸል ትገብር "ዓንኬል" ግና እቲ ሕቡራት መንግስታት ብመሰረት ካብቶም ሓያላን ሃገራት ዝተውሃቦ ዴሊጌትድ ስልጣኑ ተጠቂሙ ዝወሰዶ ወሳኝ እዩ። ኤርትራ ብመሰል ዓርሶ ወሳኝ ናይ ባዕላ ሃገር እንትምስርት እቲ ናይ ኢትዮጵያ ናይ ባሕሪ ቦሪ ናይ ምርካብ መሰል ከም ዘለው እዩ። ክልተ ሕጋዊ መሰላት ይፋጠጡ። ናይ ኤርትራ ናይ ባዕላ ሃገር ናይ ምምስራት መሰልን ናይ ኢትዮጵያ ናይ ባሕሪ ቦሪ ናይ ምርካብ መሰልን። ንኣብነት ዓሰብ ናብ ኢትዮጵያ እንድሕር ተሰጋጊራ ዝተወሰነ መሬትን ህዝብን ይቐረስን ይኸድን፤ ተዘይኮይኑ እቲ ናይቲ ሃገር ናይ ግዝአት ሐድነት (Territorial Integrity) ኣብ ሕቶ ኣይወድኞን ። ኢትዮጵያ ድማ ነዚኣን ዓወት ኣእትዩ ዝተወሰነ ኮነይ ኢሉ ገዲፉ (Compromise) ብዝተወሰነ ካሕሳ ናይ ባዕላ ባሕሪ ቦሪ ከተረጋግፅ እያ።

ብሕጋዊ መንገዲ እቲ ቐንዲ ዕንቅፋት ክኸውን ዝክእል እቲ ናይ ኣልጀርስ ስምምዕነት እዩ። ዕድመ ንፕሬዝዳንት ኢሳያስ ነቲ ስምምዕነትን ነቲ Buffer Zoneን ብምፍራስን ነቶም ሕቡራት መንግስታት ኣኸባሪ ሰላም ብምብራርን ንስምምዕ ኣልጀርስ ወጊድ ኢልዎ እዩ። ኢትዮጵያ ስምምዕ ኣልጀርስ ብኤርትራ ምክንያት ዝፈረሰ ምዃኑ ብምእዋጅ ናይ ሕጊ ክፍተተ ፍጠራ ክትፀንሕ ትኸእል እያ። ዲፕሎማሲያዊን ካልኦትን ዓቕሚታት ፈጠርካ ነዚ ናይ ሕጊ ክፍተት ተጠቂምካ ከማዓራሪ ዝኸእል እዩ።

ንምንታይ እዩ እባ ህወሓት ኢህወዴግ እዚ መሰል እዚ ዘየረጋገፀዎ? ዋእ! መደናገቢ ሕቶ እዩ። ብባዕለይ ክጅምር። ኣብቲ ናይ ኢትይ_ኤርትራ ኩናት ንናይ ሻዕብያ ሰራዊት ኣብ ዝኣተወ ኣቲና ክንድምስሶ ኣለና ዝብል ቕድም ነይሩኒ። እኒ ተፋራ ዋላዎ፣ ዓድቃን ዓሰብ ንጠቅልል ዝዓይነቲ ሓሳብ ክልዕሉ እንከለዉ ዋላኻ ንምይይጥ ኣይዘርጋሕ ብወሽጣይ ናይ ካልእ ሃገር ግዝአት ብኣይሊ ኣይንወስድን ዝብል ኞቐም ነይሩኒ። ድሕሪ ጡረታ ምውፀእይ እቲ ኞቐመይ ከም መፅሓፍ ኞቐሥ ኣንቀፅ ሒዘዮ እዩ ፀንሐ።እቲ ሻዕብያ ዝወረሱና ንብረት ናብ ጅቡቲ ንምዝዋር ዝነበረ ገልታዕታዕ ብጣዕሚ ዘቆጥዐኒ እኻ እንተነበረ ካብታ ኞቐመይ ወይ ፍንክኸ! በዚ ምክንያት እዩ ኣብ ኣሜሪካ ካልኣይ ዲግሪ ከመሃር ከለኹ ንመመረቂ ፀሓፍ ዝመረፅኸዎ "መሰል ባሕሪ ቦሪ ናይ ኣፍደገ ባሕሪ ዘይብለን ዓድታት ኣብ ዓለም ለኻዊ ሕጊ" ዝብል እዩ ነይሩ። ኣብ ከይዲ መፅናዕቲ ግን እቲ ፖለቲካዊ ኞቐመይ ትክክል ከምዘይነበረ እናርጋገፀኩ ከይደ ፣ እታ ርእሲ "ናይ

ሉዑላዊ መሰል ባሕሪ በሪ ኢትዮጵያ ብመንፅር ዓለም ለኻዊ ሕጊ" ብዝብል ቀይረ። ብዝርዝር ከንብብ ዝደሊ ሙሉእ ፅንዓታዊ ፀሓፊይ ኣብ ኢንተርኔት ይርከብ።

ንሚሒር ፖለቲካዊ ልዑል ጠመተ (Obsession) ሳይንሳዊ ሕጊ መሰል ናይ ሀገር ሲዒርዎ። እቲ ርእሲ ምስቀያረርኩ ተወሳኪ ፅንዓት ኣድልዩ። ክፅሕፍ እንከለኹ ናይ በዳሊ ስሚዒት እናሓዘኒ ዝናደዶ ዝነበርኹ ንምግማቱ ዘፀግም እዩ ነይሩ። ዋላ ናይ መንነተይ መግለጺ ቐዋሚ ድልየተይ ናይ ሃገር ጥቕምታት ብ ኣንጻር ናይ ህዝብታት ረብሓታት ምርግጋፅ እንተኾነ ብጭቡጥ (concretely) ግና ኣብዛ ጉዳይ እዚ ኣይጠቀምኩን። ንምንታይ እዩ ባ?

ኣብቲ መመሪቂ ፀሓፊይ ዝፀሓፍኩዎ ከቅረበልኩም "Ignorance and arrogance!" እቲ ናይ ሀገርና መሰል ሕቶ ዘይምፍላጥን ብናይ ሰዓራይነት መንፈስ ንምምህር ድልወ ዘይምኻን እዩ። ናይ ትምክሕተኛታት ቐዋም እዩ እናበልካ ነቲ ጉዳይ ምድርባይ እዩ ነይሩ። እስቲ እንታይ እዩም ዝብሉ ዘለዉ ኢልካ ንምስማዕ እኻ እዝኒ ኣይነበረን። ሰዓራይ ኩሉ ነገር ዝፈልጥ ኹሉ ነገር ዝኸእል ገይርካ ናይ ምሕሳብ ዝንባለ ኣሎ።

እዚ ናይ ባሕሪ በሪ ናይ ምርካብ ንባዕሉ ዓብይ ጉዳይ እዩ። ግን ካብቲ ጠቕላላ ሕገ መንግስታዊ ስርዓት ወፃኢ ገይርካ ምርኣይ ኣይግባእን። ሓደ ናይ ሕጊ ሙሁር ኣብ በሪ ባሕሪ ጉዳይ ጊሒፍካ ኣለኻ እሞ እቲ ናይ ባሕሪ በሪ ጉዳይ Promote ንግበር" ይብለኒ። "እዚ ብጣዕሚ ፅቡቕ ሓሳብ እዩ" ይብሎ። ኣከታቲለ ድማ "ግን ከመይ ኢና ክንገብር። ኣብቲ መሰረታዊ ፖለቲካዊ ኣረኣእያና ተፈላሊና" ይብሎ። "ሽግር የብሉን" ይብለኒ፤ ኣነ ናይ ዓሰብ ጉዳይ መጠናኸሪ ሕገ መንግስታዊ ስርዓትና እምበር ንመፍረሲኡ ኣይጥቀመሉን ይብሎ። ኣነ እዚ ሕገ መንግስቲ እዚ ሙሉእ ብሙሉእ ዝኣምነሉ (ን ኣብነት ኣንቀፅ 39) ምስ ኢህወዴግ ዘፈላልየኒ እንተሃልዩ ኣብ ምትግባር ዘሎ መሰረታዊ ሽግር እዩ" ይብሎ እሞ ኣጠርሚሙ ይኸድ። ሓደ መሰል ምስቲ ጠቕላላ ስርዓት ኣተኣሳሲርካ እንተዘይሪእኻዮ ብጣዕሚ ሓደጋ እዩ።

መናእሰይ ሃገርና ግን ተስፋ ኣይትቐረፁ፤ እቲ ልዑል ፖለቲካዊ ጠመተ (Political obsession) ብዘይካ ኣብ ወሑዳት ኣብ ዝበዝሑ እናተሸርሸረ ዝኸይድ ዘሎ እዩ ዝመስል። "ናይ ዓሰብ ጉዳይ እንተሓዝካ ትልብልብ፤ እንተገደፍካ ተሓርር" ዝብል ቢሂል ይደጋገም ኣሎ፤ ግን ቐልሲ የድልዮ እዩ።

ንምንታይ እዩ ናይ ኤርትራ ሕቶ ተኻሳሳይ ኮይኑ?

አብ መንጎ ከበሰታት ትግርኛ ተዛራባይ ዓፋርን ምስ ኢትዮጵያ ጥብቅ ዝበለ ዝምድናታት ብታሪኽ ዝተሰነደ ስለዝነበረ ልክዕ ከም ኣብ ክልተ ኣሕዋት ባእሲ ክፍጠር እንተሎ እንድሕር ብእዋኑ ዘይኣለኻዩ ንመላእ ቤተሰብ እዩ ዝብፅብፅ። ንቐርኒ ኣፍሪካ እዉን ተሪፍዎ።ካልኣይ እቲ ብገዛእቲ ደርብታት ኢትዮጵያ ኣብ ኤርትራውያን ካብ ፌዴሬሽን ምፍራስ ጀሚሩ ኣብ ህይወትን ንብረትን ዝፍፀምዎ ግፍዒ ገና ዘይባረየ ብምኳኑን እቶም ስልጣን ዝተሓደጉ ኣካላትን ሰዓብቶምን ኣብ ህዝቢ ኤርትራ ዝፈፀምዎ ግፍዒ ከይኣክል ሕዚ እዉን መጣልዒ ገይሮም ንናይ ኢ.ፌ.ዴ.ሪ መንግስቲ መወቕዒ በትሪ ክገብርዎ ስለዝንቀሳቑሱ እቲ ጉዳይ ተጃሳሓይ ይገብሮ።

ሳልሳይ እቶም ሊሂቃን (Elites) ኤርትራ ካብ ጥልያን ዝሰረፀሎም ብናይ ልዕልነት Complex ዝግለፅ ትሕትነት ብተደጋጋሚ ኣብ ኢትዮጵያውያን ብምግላፅን ብድሕሪ ነፃነት ዝገበርዎ እኩይ ተግባርም ናይ ኢትዮጵያ መንግስቲ ነቶም ኣዐርዮም ተባራዕቲ ዝኮኑ ጉዳያት ኣደብ ክገብሩ ዘይምንቃቓሱ እቲ ጉዳይ ተጃሳሓይ ይገብሮ።ራብዓይ ኤርትራ ነፃ ሃገር ምስ ኮነት ኢትዮጵያ ናይ ባሕሪ በሪ access ዘይብላን ወደብ ኣልባ ሃገር ስለዝገበራ ብዘለዎ ቐጠባዊን ድሕንነታዊን ፖሊቲካዉን ወዘተ ትርጉም እቲ ጉዳይ ተጃሳሓይ ይገብሮ። ካብ ዕጥቂ ቻልሲ ጀሚሩ ኣብ ናይ ኤርትራ ሕቶ ይኹን ርክባት ምስ ወደባት ኤርትራን ናይ ሻዕብያን ናይ ኢትዮጵያ ናይ የመና የማን (Extreme Right wings) ሓይልታት ኣፍራሲ ፕሮፖጋንዳ ዝምክት ምንቅስቓስ ስለዘይነበረ ነቲ ጉዳይ ተጃሳሓይ ይገብሮ። እቲ ናይ መጨረሻ ድማ እቲ ኣብ ሕብረተሰብና ዝሎ ናይ ዴሞክራሲን ናይ መልካም ኣስተዳደር ሽገራት ንቲ ገድለታት ክጎልህ ግብሮ።

እቲ ኩናት ብዓወት ኢትዮጵያ ካብ ዝዛዘም እነሆ 15 ዓመት ገይሩ ኣሎ። ሕዚኽ ኣበይ ኣለና።። ሕዚዉን ክልተ መማረጊታት ኣለዉ። ኤርትራ ተዳኻሚ ዝተፈረደላ መሬት ምምላስ ኣብይዋ፤ካብ ዓለም ሕብረተሰብ ተለፂላ ንዜጋታታ ሲኦል ዝኾነት ሃገር ኮይና። በቲ ካሊእ ገፅ ፀረ ኢትዮጵያ ኣፍራሲ ምንቅስቓስ ሕዚዉን ብዓኸማ ትንቀስቅቕስ ኣላ። ኣብ ዉሽጡ ፀረ ኢትዮጵያ ዕጡቓት ሓይልታት እናደገፈን ሓሊሓሊፉ እዉን ኣብ ኢትዮጵያ እናእተወት ስጉምትታት ትወስድ ኣላ። ብተዘዋዋሪ ኩናት (Proxy War) ድማይ ኣብ ሶማሊያ ይኹን ኣብ ካልኦት ንኢትዮጵያ ንምሕማስ ትንቀሳቐስ ኣላ። በብግዚኡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ንፓርላማ ዘቐርቦ ተገፍዑኒ ዝዓይነቱ ኩሉ ግዜ እንሰምዖ ዘረባ እዩ።

እቲ ሕዚ ዘሎ ፖሊሲ “ናይ ሻዕብያ ኣፃብዕቲ ኣብ ዝተወጠመሉ ምቕንግብ” ሓደ ኣማራጺ እዩ። ኣብ ኩናት ስለዘየላ ኢትዮጵያ ዳርጋ ሙሉእ ብሙሉእ ናብ ልምዓት ገፃ ክትገብር ኣኸኢልዎ እዩ። በቲ ካልእ ኣይ ሰላም ኣይ ኩናት (No War NO Peace)ኩነታት ስለ ዘሎ ብመጠኑ እዉን

ኢትዮጵያ ትደሚ እያ ዘላ። ብፍላይ አብ ክልላት ትግራይን ዓፋርን ዘሎ ተፅእኖ ቐለል ኣይኮነን። ናይ ልምዓት ጉዕዞና ብዓብይ እንተይተንከፈካ ካብ ኤርትራ ዝመፅእ ብመሰረቱ ዶ ክንነቅል ኣይንኸእልን ኢና? ኤርትራ ኣብ ልዕሊ ኢትዮጵያ ክግበሩ ንዝኸእሉ እከይ ተግባራት መንደርደሪት (Stepping Stone) ክትኸውን ከም እትኸእል ኣብ ግምት ብምእታው፤ እንትውቓፅ ንሰራዊቱን ህዝቡን ምግላፅን ንማሕበረሰብ ዓለም ምጥራፅን ሕፍረት ዝመስሎ ሻዕብያ ኣብዘለወሉ እዋን እቲ ፀረ ኢትዮጵያ መሓወር ከይህልዉ ምግባርን ንባሕሪ በሪ ይግበኣኒ ንምባል ዘኸእል ፖሊሲ ምሓዝን ንኢትዮጵያ ዝሓሸ ረብሓ ከረጋግፀላ ዶ ኣይኸእልን እዩ?

ዴሞክራሲ ብ ኣንደበት "ሉዑላዊነትን ዴሞክራሲን ኣብ ኢትዮጵያ"

Without precise and defined sources, methods and concepts it is possible to see everything and its opposite. (Thomas Piketty, 2014: 2-3) Capital in the 21st Century: Oxford Press: Massachusetts

ፒኬቲ ካብቶም ኣብ ዘበንና ምስ ካፒታሊዝም ተኣሳሲሮም ዝረኣዩ ሙሁራት ሓደ እዩ። እታ ጥቕሲ ብጣዕሚ ወሳኒት እያ። ሓደ መፅሓፍ ብግልፂ፣ ሓፂርን ኣምርን ፈልፍል መረዳእታን ብዘለዎ ኣግባብ እንተዘይተቐሚጡ ዋላ ኣብ ሓደ ደረጃ ሙህሮን ተመሳሳሊ ተሞክሮ ዘለዎም ሰባት ንሓደ መፅሓፍ እቲ ሓደ "ሰይጣን" ክብላ ይኸእል ይኸውን፤ እቲ ሓደ ድማ "መልኣክ" ክብላ ይኸእል። ናይ ብዙሓት ሪኢቶታት እዉን ተፈላሊ ትኸውን። "ሉዑላዊነትን ዴሞክራሲን ኣብ ኢትዮጵያ" እትብል መፅሓፍ ዝበዝሕ ሽግራ ካብዚ ይብገስ።

ከምቲ መምህር ሙሉ ወርቅ ኣብ ወራይና ቐፅሪ 14 ዝብሎ እቲ መፅሓፍ ንመምቡብቲ መበገሲ ዝኸውን ኣብ ዴሞክራሲ ይኹን ኣብ ሉዑላዊነት ኣምራት እንይተይገለፀ እዩ ናብ ዋኒኑ ኣትዩ። ንምንታይ እዩ ነቲ ክልስ ሓሳባት ዝኣክል ቦታ ሂቡ እንተደብረህ ዘለልዎን ዝብል ሕቶ ምልዓሉ ኣይተርፍን። ብዝኾነ ኣየድልን ኢሉ ይኹን፤ ምስቲ ናይቲ መፅሓፍ ኣንፈት ንምስምዕማዕ ኣብዩ ወዘተ ሕቶታት ደርቢና ምኻድ እዩ፤ ካሊእ ኣማራጺ የብልናን። ከምቲ ናሁሰናይ ዝሞከሮ ናይ ዓረና ትግራይ ንሉዑላዊነትን ዴሞክራሲን ፕሮግራም ብምርኣይ ዝኸተልዎ ሊበራል ዴሞክራሲ እዩ ኢልካ ምውሳድ ይከኣል ነይሩ። ኣብ ቐረባ ዝተገበረ ናይ መረፃ ቐለ ምልልስ ናይ መድረኽ ኣብ ወንበር ፕሮፌሰር "ሶሻል ዴሞክራሲ" ኢና ንኸተል ይብሉ። ዓረና ናይ መድረኽ ኣባል ስለ ዝኾነ ኣየናይ ኢና ክንወስድ? ስለዚ ዘሎ ኣረፍተ ነገርን እናስመርና (Underline) እናንበብና ገብሩ እዚ እዩ ማለቱ (እዩ) እናበልና ክንኸድ ኢና። እቲ ወሳኒ ሓሳብ (Concept) ኣብ ባዕሉ ሂዘ እዚ ማለት እዩ ክንብል ምግዳድና ዘይንቡር ይኸውን። ሊበራል እዩ ዝብል ዓረና ኣባል ሶሻል

ዴሞክራሲ ናይ ዝኸተል ወድብ መድረኽ አባል ምዃኑ ስክፍታ እንተፈጠረለይ እኝ፤ ናይዛ ፀሐፍቲ ካለእ ብምዃኑ ምእንቲ ካልኣት ከስተውዕልዎ ጥርይ እየ ተንኪፊያ ዘለኹ።

ኣብዚ መፅሐፍ ዝረእ ግብዝነት (Hypocrisy) ገና ኣብዚ እየ ዝጀመር። ንተሓህት ንቅድሚኡ ዓርባዓ ዓመት “የ ኤርትራ ቅኝ ግዛትነት የመቀበሉ ትንታኔ በእዉነተኛ ታሪክ ያልተመሰረተ እና በጥልቀት ያልተጠና...” ገፅ (40) ይብል ናይ ዴሞክራሲን ሉዑላዉነትን ሓሳባዊ እንታይነት ንባዕሉ እንተየቐመጠ። ድሕሪ ክፍፍል ግዘ “አፈንጋጮች” ናይ ሰለስተ ዓመት ዝአክል ገምጋም ገይርና ይብል። መበገሲኡ ንኣብዮታዊ ዴሞክራሲ ንምውጋዝ እንተኾነ እኝ ሕዚ እዉን ድሕሪ አርባዓ ዓመት ናይ ኢትዮጵያ ፖለቲካዊ ኩነታት ብመፅናዕቲ ዘይኮነስ ብገምጋም ምዃኑ ዘለዎ ሽግር እዉን ገብሩ ክርደኦ ኣይከኣለን።

ካብቲ መፅሐፍ ወሽጢ ንዴሞክራሲ ዝገልፅ ዝመስለኒ ክጅምር እሞ ንዴሞክራሲ መሰረት ዝኾነ ናይ ሰብ ስብእና ምኽባር፣ ንዝተፈላለዩ ሓሳባት ኣከኣኣይ (Accommodative) ምዃንን ዘይምዃንን፣ ካብ ፅልኣትን ምጥቃንን ክሳብ ክንደይ ነፃ እዩ? ትንተንኡ ክሳብ ክንደይ ኣብ ሓቂ ዝተመሰረት እዩ? ወዘተ ዝብል ክንሪኦ ኢና።

ኣብ ገፅ 148

“በመሰረቱ በፕሮግራማችን የተካተቱና በቻርተሩ የሰፈሩት ፅንሰ ሓሳቦች እርስ በርስ የሚቻረኑ ነበሩ። ኣብዮታዊ ዴሞክራሲ መደባዊ ይዘትና ወገንተኝነት ሲያመለክት፤ በቻርተሩ የሰፈረው ዓይነተኛ ዴሞክራሲ፣ ቢያንስ በንድፈ ሓሳብ ደረጃ፤ ዜጎች ያለ ምንም አድልዎ የሚጠቀሙበትን መብት ያመላክት ነበር። ኣብዮታዊ ዴሞክራሲ ዜጎች እንደ ጠላት እና እንደ ወዳጅ ሲከፋፍል፤ ዓይነተኛው ዴሞክራሲ ደግሞ ዜጎች ሁሉ እኩል ናቸው ብሎ ያምናል። ኣብዮታዊ ዴሞክራሲ ጨቋኝ መደቦች መብት እና ነፃነት ሊነፈጉ ይገባቸዋል ሲል፤ ዓይነተኛው ዴሞክራሲ ደግሞ ነፃነትና መብቱ ለሁሉም ዜጎች እኩል መሰጠት አለበት ይላል። ኣብዮታዊ ዴሞክራሲ ማንኛውም ፖለቲካዊ፣ ማኅበራዊና ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ በመሪ ድርጅት ቁጥጥር ሥር መሆን አለበት ሲል፤ ዓይነተኛው ዴሞክራሲ ደግሞ ብቃት ያላቸው ዜጎች ተወዳድረው ፖለቲካዉን፣ ኢኮኖሚዉንና ማኅበራዊ እንቅስቃሴዉን መምራት አለባቸው ይላል።” (ምእንቲ ትኹረት ክበሃል ዘስመርኩሉ ኣነ እየ)፡፡

እቲ ሓሳብ ናይ ኣረኣኢያ ንፀርነት የብሉን። ዓይነተኛ ዴሞክራሲ ባዕሉ እንታይ ከምዝኾነ ንምርዳእ ኣፀጋሚ እዩ። ገብሩ ናይ ሃገር ሕገ መንግስቲን ናይ ሓደ ወድብ ፕሮግራምን ሓደ ክኸዉን ኣለዎ ዝብል ኣንደምታ ኣለዎ። ወገንተኛ ዘይኮነ ፖለቲካ/ዴሞክራሲ/ሕገ-መንግስቲ

ከምዘሎ ገይሩ እዩ ንናይ ኢህወዴግ አተሓሳስባ ብምቅዋም ክገልፀልና ዝፍትን። ወግንና/ወገንተኛነት ተዘይህልዩ እኮ ፖለቲካ የለን!! ምኽንያቱ ሰባት ዝወደቡን ፖለቲካዊ ምንቅስቃስ ዝገብሩን ረብሓታቶምን ክብርታቶምን ንምሕላው እዩ። ሕገ-መንግስቲ ፖለቲካዊ ዶክመንት እዩ። ዝተፈላለዩ ማሕበራዊ ክፍላት ናይ ሕብረተሰብ ጥቕምን ክብርታቶምን ንክንፀባርቕ ተዋጊዮም ኣብ መጨረሻ ግን ተዘራሪቦም (Compromise ገይሮም) ዘዕደቕዎ ዶክመንት እዩ። ኣብዚ ሓደ ናይ ሕብረተሰብ ክፍሊ ብዝተፈለየ ደረጃ ዓብላላይነት ምህላዉ ኣይተርፍን። ኣብ ገሊኡ ዕሑፍ ገብሩ ካፒታሊዝም ከመይን ንምንታይን ከምዝህነፅ ይገልፅ። እቲ ካፒታሊስት ናይ ባዕሉን ናይቲ ሸቃላይን ረብሓታትን ክብርታትን ብማዕረ ዝርኢ ኣይኮነን፤ ናይ ረብሓ ኣፈላላይ ኣለዎም። ተጠቃሚነቶም ሓደ ኣይኮነን፤ ብምንፅፃር ኩሎም ተረባሕቲ እዩም ኢልካ እንተሓሰብካ እቲ ካፒታሊስት ዝበለጸ ተጠቃሚ ክኸውን እቲ ሸቃላይ ከዓ ምዝመዝኡ ክቅንስ ምቅላሶም ኣይተርፍን። ዝኾነ ሃገር/ስርዓት ናይ ዉሽጢ ይኹን ናይ ደገ ፀላኢ ዘይብሉ ክህልው ኣይክእልን። “ዓይነተኛ ዴሞክራሲ” ናይ ኣሜሪካ ዴሞክራሲ ማለት እንተኮይኑ ንኮሚኒስት ክም ፀላኢ ኣይሪኦምን ማለት ድዩ? ጀርመን ንፋሺዝም/ናዚዝም ኣይግድቦን ማለት ድዩ? እቲ “ዓይነተኛ” ናይ ኣሜሪካ ዴሞክራሲ እኮ ቅድሚ ተሓህት ምፍጣራ 10 ዓመት ኣቢሉ ፀለምቲ ክመርፁን ክምረፁን ኣይፍቕድን ነይሩ። ናይ ኢትዮጵያ ሉዑላዊነት ኮነ ኢሉ ኣሕሊፉ ንካሊእ ዝህበ ፀላኢ ዶ ኣይኮነን? እንተዘይተጋግዮ ኣብቲ ሸግግር እዋን እኳ እቶም ዋና ናይቲ ወተሃደራዊ ምልክነት ተጣብቑቲ ዝነበሩ ኢሰፓ ካብ ፖለቲካዊ ምንቅስቃስ ብሕጊ ተኣጊዶም እዩም። መስፍንነት በመሰረቱ ተነቐሉ ነይሩ። ኣነ ከምዝርደኣኒ ዝነበረ (ተጋግዮ እንተዘይኮይነ) ኩሉ መዳይ ምምራሕ እምበር ንቆፃፀር ዝብል ኣይመስለንን። እቲ ናይ መሪሕ ፓርቲ ኣተሓሳስባ ጥብቕ ዝበለ ምዃኑ እናተቐበልኩ፤ ዝኾነ ብዉድድር ዝሰዓረ መንግስቲ እኮ ካብቲ ቢሮክራሲ ወፃኢ ዘሎ እኮ ፖለቲካዊ ሹመኛታት እዩም።

እቲ መፅሓፍ ባዕሉ ወገን ዝፈለየ እዩ። እቲ ርእሲ ናይ ኢትዮጵያ እንተኾነ እዉን ናይ ህወሓት/ኢህወዴግ ኣብ ዴሞክራሲ ዝነበሩ ጠንካራ ጎንታት ብዝግባእ ብዝገርም ኣገባብ ይሕብኦም እቲ “ጉድለት” ዝብሎ ከቓልፅ ላሕ ዝብል። ናይ ኢህአፓ፣ መኢሶንን እቶም ሕዚ ተቃወምቲ ዉድባት ኣብ ዴሞክራሲ ዝነበሮም ጥንካርታት ይኩን ጉድለታት ፈጊሙ ኣየልዕልን፤ ካብ ሰማይ ዝወረዱ ከይኸዉን ተጠራጠረ!! ስለዘይፈልጥ እዩ ከይብል ብዉሑዱ Tower in The Sky ከምዘንበበ ባዕሉ ገሊፁልና እዩ። ኣብ ዓረና/መድረኽ ግን ባዕሉ ዘለዎ ስለዝኮንን ምእንቲ ናይ ህዝቢ ናይ ምፍላጥ መሰል ኢሉን ኩሉና እውን ክነማህረሉ ምእንታን ኣስፊሑ ክገልፅ ትጽቢት እናተገበረ ስሞም እካ ኣይጸርሖምን። ንምንታይ ኹነታቶም ክገልፅ ዘይደለየ? በቲ ካሊእ ገፅ ብፍላይ ኢህአፓ ኣብ ናይ ኤርትራ ሕቶ ብዝነበሮም መርገፂ ኣብ ሉዑላዊነት ዘይደራደሩ ገይሩ የቕርቦም። ንምንታይ ኹይኸዉን?

ናይ ኢትዮጵያ ታሪክ ኢሉ ዝፀሓፎ እዉን ወገንተኛ እዩ። ብመሰረቱ በቶም ኣፈ-ቀላጤ ናይቶም ገዛእቲ ደርቢታት ዝተፀሓፈ ኣብ ካልኣይ ደረጃን ቀዳማይ ዓመት ዩኒቨርሲቲ ብሃይለስላሴ ግዜ ዝተምሃርናዩ መጠነኛ ለዉጢ ተገይርሉ እዩ ቀሪቡ። ታሪክ ከም ፀሓፊኡ እዩ፤ ዓቕሚ ዘለዎ፤ ስልጣን ዘለዎ ይፅሕፍ። ኣብ ህወሓት ዝረኣ ዘሎ እዉን እዚ እዩ። ናይ ዓድዋ ኩናት ኢትዮጵያዉያን ህዝብታት ብሓፋሽ ብፍላይ ናይቲ ከባቢ ህዝቢ ንሉዑላዉነት ዝኸፈልዎ መስዋእቲ እዩ ክቐርብ ዝነበሮ። እንኳይዶ በቲ ግዜ ዝተገብረ ጦርነት ዘበናዊ ጄታትን፣ ታንክታትን ናይ ኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ተሓንጊጥካ ኣብዚ እዋን ዝግበር ዉግእ እኛ እጃም ህዝቢ ዓብይ እዩ። ኣብ ካልኣይ ዓለም ኩናት ኣንፃር ወራሪ ጣልያን ዝነበረ ናይ ህዝብታት ተሳትፎ እዉን ኣብ ገለ ቦታታት እታ መፅሓፍ ይጥቀሳ እምበር ገብሩ ናይ መላእ ህዝቢ ኢትዮጵያ ፀረ ጣልያን ተጋድሎ ኣይቐረበን። ገብሩ ናይ ታሪክ ባዕል ሞያ ስለዘይኮነ ንምንታይ ዘይፅሓፈ ብዝብል ኣይኮነን። እቲ ናይ ገዛእቲ ጥራይ ዝዝነቱው ታሪክ ባዕሉ ምድጋሙ ኣገሪሙልይ እምበይ። ገብሩ ልነገሩ እንኩዎይዶ ዘይነበረሉ እቲ ዝነበረሉ ኸይድን ናይቲ ዝተወለደሉ ሕብረተሰብን ፀረ-ደርጊ ቻልስን እኛ ብዝግባእ ኣይገለጸን።

ህዝቢ ትግራይ ዲሞክራሲን ሉዑላዊነትን ዘይምልከቶ ገይሩ ዶ ሪእዋ ይኸዉን? ህዝቢ ትግራይ ነቲ ኣብ ትግራይ ዝተገበረ ቻልሲ ወሳኒ ግደ ነይርዎ። ኣብቲ ኣብ መላእ ሃገር ዝተገበረ ቻልሲ እዉን ምስ ቁፅሩ ዘይመጣጠን ልዑል ተሳትፎ በብምዕራፉ ብሰፊሕ ክገለፅ ይግበኦ ነይሩ። በብምዕራፉ ዝነበሮ ጀግንነት፣ ፀዋርነትን መሃዳይነትን ብዓይነቱን ብበዝሑን እንታይ ይመስል ነይሩ፤ ኣዶ ሰለስተ ኣርባዕተ ደቃ ክዱ ተጋደሉ ኢለ ትሰደሉ ፖሊቲካዊ ሃዋህን ኣምራርሓን ብሰፊሑ ተዝገልፅ ን ኩሉ ክነድይ ምጠቀመ!! ኣብ መሬት መቆሎ፤ ኣብ ባይቶ ምምስራት ዝነበረ ናይ ህዝቢ ዲሞክራሲያዊ ዝምድና ዝነበሮ ጥንካረን ድክመታቱን ኣስፊሑ ክገለጸ ትፅቢት ነይሩ። ገብሩ ሙሉእ ናይ ገድሊ ህይወቱ ኣብ ናይ ህዝቢ ስራሕቲ ስለዝነበረን፤ ብዙሕ ስለ ዝፈልጥን ነቲ ቻልሲ ድማ ክስተማቕሮ ስለዝግባእን ካብታ መፅሓፍ ብዙሕ ተፀብዮ ነይረ። ንህዝቢ ትግራይ ናይ የቀንዮለይ ዝብል መንፈስ ዘይምህላዉ ገሪሙኒ። ሕዚ እዉን ኣብ መራሕቲ ኣድሂቡ፤ ኣብ ደሓር ደሓር እማ ነብሱ ብሰላም ትዕረፍ መለስን ገብሩን ጥራሕ ከም ዝነበሩ "እቲ ዝፈልጦ ገብሩ ድዩ ካልእ እዩ?" ክብል እዩ ገይሩ።

ነቲ ከም ሰራዊት ጀግና ዝተብሃለ ናይ ህወሓት ሰራዊትን ናይ ካልኦትን ዝገልፀሉ መንገዲ ብጣዕሚ ዘገርም እዩ፤ ንኣብነት ክጠቅስ "ኮስታራ፣ ልቦ ደንዳና፣ ጀግናና መልክ ቀና የነበረው የማነ ገብረ መስቀል..." ይብሎ ናይ ግገሓት ንዝነበረ ሰብ ኣብ ገፅ 50። ኣብ ካሊእ ገፅ ድማ "ኮሎኔል ናቃቸው ታዋቂ ተዋጊና ኣዋጊ ሲሆን ፍርህት የሚባል ነገር የማያውቅ ታጋይ ነበር። ሻዕብያ

ኢትዮጵያን በወረረ ወቅትም ብርጌዱን በቆራጥነት መርቶ የሻቦብያን ግዙፍ ሃይል ግስጋሴ ገትቷል።” (ናይ እግሪ ማስታወሻ ገፅ 221) የማነ ናይ ግንባር ገድሊ ሓርነት ትግራይ፤ ናቃቸው ናይ ኢህዴን እዩ። ናቃቸው ኣነ እዉን ስለዝፈልጦ ናቱ ጀግንነት ብትኸክል እዩ ቀሪቡ። ናይ የማነ ዘይነበርኩሉ እኳ እንተኾነ እቲ ገብሩ ዘቀመጦ ትኸክል ይኸውን ኢሊ ይቕበሎ። እንታይ ደኣ ኢኻ ትብል ዘለካ? ትብሉ ትኾኑ። ነቶም ስዉኣት ይኹን ህልዋት ጀጋኑ ህወሓት ግን በዚ መንገዲ እዚ ዝገልጾ ዳርጋ የለን። ናይ ስዉእ ጅግና ሓየሎም ዝገለፀሉ ኣፀሓሕፋን ናይዞም ክልተ ተጋደልቲን ኣፀሓሕፋን እስቲ ኣወዳድርዎ?

ኣየ ገብሩ! ንናቃቸው መሪሖም ዘዋግኡ ኣብቲ ዕጥቂ ቻልሲ መስተንክራዊ ታሪኽ ዝሰርሑ ካብቶም ብዙሓት ብቁፅሪ ሓደ ክልተ ኢልካ በዚ መልክዕ ዝፀሓፍካዩ ዝጥቀሱ ናይ ህወሓት ጀጋኑ ተሳኢኖም ድዩም? ናይ የማነን ይድንቃተውን ኣቡኡ ስለዘይንብረካ ብውራወረ ወይም ብሪፖርት ኢካ ሰሚዕካዩ፣ ንስካ ስራህካ ክትሰርህ ኣብ ቅድሚካ ዝወደቁ ትጋደልትን ምልሻን ኣይተፍልጥን ማለት ድዩ? ህዚ ዘለዎ ናይ ህወሓት ሰበስልጣን በዲሎምኻ እዩም፤ ግን ህዝቢ ትግራይን እቶም ጀጋኑ ስዉኣትን ህልዋትን እንታይ ገበሩ? በል እምበኣር ታሪኽን ፖለቲካን ወገንተኛ እዩ። ከምቲ ናሁሰናይ ዝብሎ እዚ መፅሓፍ ንመን እዩ ተፃሒፉ? ዝብል ሕቶ የልዕል እዩ። መልስይ ድማ ነቶም ኣብ ዉሽጥን ደገን ዘለዉ ናይ የመና የማን (Extreme right wing) ሓይልታት እምበር ንመን ደኣ ክትባሃል እያ ። ህዝብታት ኢትዮጵያን ካልኣት ፓርቲታት እማ ን ድረጊ ኣብ ምደመሳስ ህወሓትን ህዝቢ ትግራይ ን ዝተጻዎተዎ ግደ እናምስገኑ ካብ ጠንካራን ደካማ ጉዕዞ ናይቲ ቃለሲ ክመሃሩ ድልየት ይህልዎም ኢሊ ስለዝገምት እዩ።

ሰብኣዊ ክብሪ ምሕላውን ምክክኣልን

ዴሞክራሲ መሰረቱ ናይ ሰባት ስብእና ዘኸብርን ዝተፈላለዩ ሓሳባት ዘክእልን (Accommodative) ስርዓት እዩ። እታ መፅሓፍ በዚ ኣንፃር ክትምዘን እንከላ እዉን እቲ ሽግር ስፊሕ እዩ። እቲ ዝገርም ናይ ህዝቢ ትግራይ ተሳትፎ ኣብቲ ዕጥቂ ቃልሲ ብፍላይ ኣብ ገጠር ዝነበረ ብክልተ ሰለስተ ገፅ ጥራሕ ይገልጻል። ኣብ መጀመርያ ሰብዓታት ዝነበረ ፅልምትምት ግን ዳርጋ ብሓደ ገፅ ይገልጻል። ዝቃለሱ ዝነበሩ ግን ነቲ ኩነታት ምፃር ዝኣበዩም ሰባት ስም እናፀርሐ ከዋርዶም ይፍትን። በቲ ሓደ ገፅ ናይ ኢድህ ኣባላት ኮይኖም ንህወሓት ዝተፃሰቡ ዝነበሩ ግን ምእንቲ “ክብርም” ስሞም ኣይፀርሕን ይብል። እንታይ ዓይነት ግልባጥ (Paradox) ነገር እዩ። ናይ መለስ፣ ስብሓትን ካልኣትን ስብእና ከጉድፍ ዘይኸደ መንገዲ የለን።

ኣብ ናይ ገብሩ መፅሓፍ ናይ መለስ ሰብነት ንምቕታል ኣብ ዓድዋ ዝነበረ ኩናት ሽግር ነይርዎ፤ ቕድም ክብል እዉን ኣብዛ ዝነበረት ጋዜጣ መለስ ናብ ሳሕል ናብ ስልጠና ንታዓሊም ክኸይድ

እንከሎ ኣብ ኣስመራ ጠፊኡና ኢሎም ሂሳብ። ኣብቲ ኩነታት ስለዘይነበርኩን ብዝዓበየ ዝሰማዕኩዎ ድማ ድሕሪ 1993 ናይ ህወሓት ክፍፍል እዮ። ኣብቲ ቻልሲ ስለዝነበርኩን ቁሩብ ሕቶታት ምልዓል ምስጀመርኩ እንታይ ዓይነት ቕትለት ስብእና (Character Assassination) እዩ ኢሊ ገሪሙኒ። ምክንያቱ እቲ ዝብልዎ ዘለዉ ናይ እማን እንተኾይኑ ወይም ዓብይ ጉዳይ እንተዝነበር ኣነ ብዝፈልጦ ብወሕዱ መለስ ናብ ፖሊት ቢሮ እንትምረፅ፣ ናይ ወድብ ኣቦ ወንበር ድሕሪኡ እዉን ናይ ኢህወዴግ ኣቦ ወንበርን ናይ ሃገር ፕሬዝዳንትን ጠቅላይ ሚኒስትርን ኮይኑ ክምረፅ እንከሎ ገብሩ ተቓዋሚ ይኩን ስክፍታ ኣየቕረበን። እቲ ወረ ወይ ሓሶት እዩ ነይሩ ወይ ድማ ክንድዚ ትርጉም ዝወሃቦ ኣይነበረን ማለት እዩ። ድሕሪ ክፍፍል ድኣ ንምንታይ እያ መሂኣ? መልሲ ዘድልዮ እዩ። ምስ ሻዕብያ ኣብ ዝኮነ ርክብ ንክመዓራረን ግልፅነት ክህልዉን ካብቶም “ዓ.ኢ.ሎም” ዝሃረቡን ናይ ሻዕብያ መንነት ዘቃልዑን መለስ ሓደ እናሃለወ ብዝተፈላለዩ ጥበብ ናይ ኣቀራርባ “መለስ ካብ ቐደሙ ኩርኩር ሻዕብያ ነይሩ፤ ኣብቲ ኩነት እዉን ቐዲሉ” ብምባል ስብእና ንምቕታል ዝግበር እዩ።

ኣብታ መፅሓፍ ብቀጥታ ይኩን ብተዘዋዋሪ ንባዕሉ ንገብሩ ዝደገፉ ጀጋኑ ይገብር እሞ ካብኡ ዝተፈለዩ ሓሳብ ንዘለዎ ድማ “እርኩስ ከመ ኣርዮስ” ብዝብል ከናሽዎ ይፍትን፤ ብፍላይ ድሕሪ ክፍፍል ህወሓት።ብ ኣገማግማ ብኣዴን ንጀምር።; እቲ ሙሉእ ምክፍፋል እተይመፀ ንምይይጥ ኣብ ዘቕረቦ ፀሓፍ ገብሩ ከምዚ ይብል “ብኣዴን ጠንካራ ወድብ ኮይኑ ጠጠው ዝበለን ዝዓበየን ኣብ ዝሓለፉ ዓሰርተ ዓመታት እዩ ... ፀረ _ትምክሕቲ ብምቕላስ ኣብ ልምዓትን መሬት መቐለን ብምንጣፍ ካብ ተሞክሮታቱ ክንዲዝተኸኣለ ብምምሃር ዝጠንከረን ወድብ እምበር ናይ ቐደም ሕሩጭ ዝበልዕ ዘሎ ወድብ ኣይኮነን”። “ሓደጋታት ምምብርካኸዶ ሓደጋታት ቦናፓርቲስት ምብስባስ ወያነና” ገፅ 111,1993 ዓ.ም.።ኣብ ናይ 2007 መፅሓፍ ኣብ ገፅ 273 ከምዚ የቅርብ፤ “ኣዲሱ ከኣዳማ ከተመለሰ በኃላ፣ የሃይል ሚዛኑ እንደተለወጠ ሲገነዘብ የመረጠው፤ ከእንግዲህ ዴሞክራሲ ኣያዋጣንም፤ የትም ኣያደርስም፤ የሚለው ኣቅጣጫ ነበር።” ኣብ ገፅ 275/279 ድማ “ኣብዛኛው የብኣዴን የአመራር ኣባላት ብዙኃን የተዋጉለትንና ጠንካራ ኣቋም የወሰዱበትን ጉዳይ፤ ጊዜው ኣልፎበታል ብለው ወደ ጎን መተዋቸው፤ የመለስን ኣጀንዳ ለማራመድ ቆርጠው እንደተነሱ የሚያመላክት ነበር” ይብል።

ገብሩ ኣብ ገፅ 293 “በወቅቱ ቅዱሳን ወንድምዎን ኣንተ ሁለተኛ ወንጀል እየፈፀምክ ነው፤ ያን ሁሉ ወጣት ካስጨርሰኸ በኃላ ኣሁን ደግሞ መሬታችንን ኣሳልፍን ስጥተን እንገላገል ማለትህ እጅግ የሚያስገምትህ ነው... በዚህ ኣጋጣሚ ግን የተጋረጠባቸው ፈተና ሳያልፉ ፀጋይና ቅድሳን ከብዙ ወትወታ በኃላ ድምዳሜን ለመለስ ለመስጠት ወሰኑ፤ ጎበዛይም እንዲሁ ከክፍተኛ

ዉትወታ በኃላ የመለስን አቋም ለመደገፍ ወሰነ።” ይብል ገብሩ ምስ ናቱ ሓሳብ ክስማምዑ እንተለው አምበሳ ይገብሮም እነተተፈልዮም ድማይ ድሙ ይገብሮም። እቲ ዝገረም ነገር ግን ገብሩ ንባዕሉ ካብ ማርክሲስት አተሓሳስባ ሚኢትን ሰማንያን ዲግሪ ተገልቢጡ ናብ “ሊብራልነት” “ምቕያሩ” ትኽክል ከምዝኾነ እናገለፀ እቶም ምስ ገብሩ እንተለዉ ጀጋኑ ዝበሎም ሓሳቦም እንትቕይሩ ተዋኪቦምን ፈሪሖምን ድምፃም ንመለስ ሂቦም ከመይ ክበሃል ይኸእል። ገብሩ ሊብራል አተሓሳስባ እኮ ናይ ስብ ሰተፈለየ ሓሳብ እኮ የክብር እዩ።

ሳሞራ ካብቶም ኣብ እጥቂ ቃለሲ ይኩን ኣብ ናይ ኢትዮ-ኤርትራ ኩናት ዉሩያት ኣዘዘቲ ሓደ ኮይኑ እናሃለወ ገብሩ መርዳእታት እናቆራረፀን እና ለወስን ከናሸው የፍትን፤፤ ኣብ ገጽ 230 ሳሞራ ናይቲ ግንባር ኣዘዘ ነዩሩ ምባል ኣይደለየን ምስ ካልኦት ኣብቲሕቲኡ ዝነበሩ ዝርዝር እዩ ዘእትዎ። ኣብ ዝጥዕሞ ከሞግስ እንተፈተነ እኳ ኣብ እቲ ግንባር መሳርሕቲ ሳሞራ ኮይኑ ዓብዬ ተራ ንዝገብሮ ታደሰ ጋወና ኣይጠቅሶን፤ ከከም ንፖለቲኩ ዝጥዕም እመብር ንሓቂ ትረጉም ኣይህቦን ኣይተ ገብሩ። ኣብ ገጽ231 “...የኢትዮጵያ ጦር ኣዛዞች በተለይ ሳሞራን ያነካስስ ነበር.....” ይብል እሞ ኣብ ገፅ 252 ደማይ “ሳሞራም.....ያው እኛም ሃይል ኣለን እነሱም ሃይል ስላለቸው ተቦዳድሰን/ተጃፊዕና/ መሬታችንን ማሰመለስ እንችል ይሆናል.....” ኣብቲ ገጽ እቲ “እንዲያወም እነ ሳሞራ በኣደባባይ.....ሻዕቢያ ጉድጋድ ምሶ መዋጋትን ይችልበታል፤ እኛም ከተማሰ ጉድጋድ ኣወጥተን መቅበሩን እናውቅበታለን.....ይሉ ነበር”

ገብሩ “ይሉ ነበር” ክትብል እነተለካ እንታይ ንምባል እዩ? ሳሞራ ኣብተን ዝመረሐን ግንባራት እሞ ወሰነቲ ዝነበራ እኮ ኣብ ኣደባባይ ፈፂምዎ እዩ። በዚ መንግዲ ምቅራቡ ግን መሕፋሪ እዩ። ሳሞራ ከምታ “..... ከተማሰ ጉድጋድ ኣወጥተን መቅበሩን እናውቅበታለን.....” ዝብለካይ መሰትንከራዊ ስረሕ ስሪሕካ ኢካ የቀንየለይ ኢለካ ኣብ መጨረሻ ግን ዘይምቅፃልካ ግጋ እዩ እንተትብሎ ክንደይ መጥዐመልካ!! ኮነ ኢልካ ናይ ስብ መንነት እንተይቀተልካ ሪኢቶካ ሂብካ ምተብሃለ። ንሳሞራ ምጽላእን እቲ ዝነበረ ከም ዝገብሮ ንህዝቢ ምግላፅን ንነበይኑ እዩ፤፤

ሓቅነት ናይ ዴሞክራሲያዊ ስብእና መለክዒ እዩ!

ኣብ ዉራይና ቕፅሪ 14 ናሁሰናይ ዘስፈሮ መዐቀኒ ቅድሚ እቲ መፅሓፍ እዩ ኣንቢቦዮ። ምስ ኣንብብኸዎ ግን ብጣዕሚ እዩ ገሪሙኒ። ሓቅነት ብግላጭ (Commission) ነቲ ዓውዲ (Context) ብምሕባእን (Omission) ክጣሓስ ይኸእል እዩ ይብል፤ ሓቕ እዉን እዩ። ኣብቲ መፅሓፍ ብትክክል ኣይተቀመጡን ዝበሎም እካ ብጣዕሚ ቡዙሓት እነተኮኑ ንኣንባቢ ከየሰለቸው ንገሊኦም በዚ መንግዲ ኣቕሪቦ ኣለኩ።

ምስ ገብሩ መታዓቢትን መማህርትን እዉን ኢና። ኣብ ዩኒቨርሲቲ እዉን ብሓባር ኢና ኔርና። ኣነ

አባል ማግበት አይነበርኩን፤ አብ ኢህአፓ እየ ነይረ። ናብ ህወሓት ክኸይድ ምስ ወሰንኩ እወን ገብሩ አብ መቐለ ረኪቦዩ ብኡ አቢላ እየ ንበረኻ ኸይደ። አብ ቻልሲ ብናይ ስራሕ ክፍፍል ምክንያት ቡዙሕ እንተዘይተራኪብና/እንተዘይተራኢና እኳ ድሕሪ 1975 ዓ.ም አብ ዝነበሩ ናይ ማእኸላይ ኮሚቴ አኬባታት ንራኸብ ነይርና ኢና። አብ ናይ ኤርትራ ወረራን ድሕሪኡን ብዝሓሸ ንራኸብ ነይርና። ገብሩ ንፁህን ሓቀኛን ገይረ እየ ዝወስዶ ነይረ። ዓረና ትግራይ ከጣይሽ እንክሎ እወን አማራጺ ሓሳብ ሒዙ ከምቀደሙ ይቃለስ አሎ እየ ዝብል ነይረ። ብዙሕ ተጋዳላይ ነበርን ህዝብን ዝፈልጦ ከምኡ ዝብል እየ ዝመስለኒ። ገሊኡ እዛ ዓረና እትበሃል ኮርዩ ፅልኡቱ ክገልፅ እምበር አማራጺ የብሉን ንዝብሉ ሰባት ተዘይተረፈ እየ ዝቃወም ነይረ። እቲ ዝበፅሖ ዝነበረ ችትለት ማንነትን (Character Assassination) ናይ ናብራ ሽግርን ተቋቋሙ ሕዚ እወን ይቃለስ እየ ዘሎ ዝብል እምነት እየ ነይሩኒ። አብ እግረ መንገደይ ዋላ በቲ ፕሮግራማቶም ዘይስማዕም እንተኾንኩ፤ ብችንዕና መማረጺ ሓሳብ አለና ኢሎም አብ ትግራይ ዝገጥሞም ዘለው ሽግራት ተፃዊሮም ዝቃለሱ ንዘለዉ ንናይ ዓረና ትግራይ አባላት አድናቆተይ ክገልፅ ይፈቱ።

ናይ 1997 ኩነታት አብ ገብሩ ሕቶ ክልፅል ገይረኒ። እቲ አብታ መፅሓፍ ገፅ 349-350 “የተቃዋሚዎች ፓርቲና ህዝብን ያልለየ ቅስቀሳ” ዝብል እየ። ሽዑ እቲ ኩነታት ምስ ተለዋወጠ “ገብሩ እቶም ፀረ ህዝቢ ትግራይ ዝቅስቅሱ ዝበሃሉ ዘለዉ ምሳኸም ግንባር ፈጠሮም ዘለዉ ቅንጅት እዩም። እሶም ዘይገበርዎ እንተኾይኖም ድማ ብፅሒ አይገበርናን (Renounce ይግበሩ) ይበሉ፤ ብተወሳኺ ንስኹም ጋዜጣ ስለዘለኩም እወን ንህዝቢ ትግራይ ክትከላኸሉ ይግባእ” ይብሉ። ገብሩ ድማ “አይ መጀመርያ ናይ ወድብና ህልወና ኢና ንርኢ” ይብሉ። አይተረደኣንን “አየነይቲ ወድብ?” ይብሉ፤ “ዓረና” ይብሉ፤ ይገርመኒ። አብ ናይ ልዑላውነት ሕቶ ዳርጋ በይኑ ምስ መለስ ዝጋፈጦ ከምዝነበረ ብምምሳል ብተደጋጋሚ የቕርብ እየ። አብ ልፅሒ ህዝቢ ትግራይ ካብ ተቃዋሚቲ ዝበፅሖ ዝነበረ መጥቃዕቲ ብትኸክል እኻ እንተቐመጦ ንህዝቢ ትግራይ ንምክልኻል ግን ገብሩ ሓንቲ ነገር ገይረ አይብልን። ምርሳዕ አይመስለንን።

አብ ልዑላውነትን ዴሞክራሲን አብ ኢትዮጵያ ብርክት ዝበሉ ካብ ሓቂ ዝረሓቹ መግለጺታት አለው። ብግላጭ፣ ብምሕባእን ብ (context) ሓደ ሓደ ምሳሌ ክቕርበልኩም። እቲ ካሊኦ ክገድፎ ከየሰልኹኩም። “ሓቕና ነፃነት የማምንባቸው .... ለህሊናየ ትክክል የመሰለኝ በማስፈር ሰማእታት የተሰዉለትን ዓላማ ለማክበር ሞክሪያለሁ” ዝብል ሓሳብ ገብሩ መሰረት ገይረ።

ናይ ቻልሲ ምረት ዝፈጥሮ አሉታዊ ህወህውን ዴሞክራሲያዊ ግደፈታትን አብ ርክባት ዝፍጥሮ ሽግራትን ብዝግባእ አይገልጽን ጥራይ ዝይኮነ እቲ ቻልሲ ዳርጋ ከም ናይ ስናይ ተግባር ምንቅስቃስ በዝመስል ክገልጾ ይፍትን። ሰለስተ ዕጡቃት ሓይልታት ዝተፈላለዩ ፕሮግራማትን

ዲ.ሲ.ፕሊኒን ዝለዎም ኣብ ሓደ ከባቢ ንንውሕ ዝብለ ኩነታት ክፅንሑን ከተሓባበሩን ከምዝክእሉ ብምሕሳብ ህወሓት ን ኢ.ዴ.ሕ ብምውጋእ ክከሰስ ይፍትን። ሓደ ዕጡቅ ሓይሊ ሚሊሻ፤ኣባላት ውድብን ተሓባብረቲ ኣለውዎ፤፤ ነቲ ህዝቢ እውን ናይ ምክልካል ግቡእ ኣለዎ ኣብ ሰላም ኩነታት መድረክ፤መኢኣድ፤ኣንድነት፤ ኢህወደግ ክህሉው ዝክል ርክብ ዓይነት ኣይኮንን፤ እቲ ኩነታት ንዘይርዳእ ህወሓት ኣብ ዝኮነ እናኸደ ዝታናኮል ይመስሎ።

ብስሪዒት ኣቢልካ ንቶም ናይ ድርጊ ሰብስልጣን ንንሕድሕዶም ክዋድኡ ምግባር ኣብ ህዝቢ ዘብፅሕዎ በደላት ብዘይ ምገላጽ ተራ ተንኮል ከምዝኮነ ከምስሎ ይፍትን። ኣብ ሞንጎ ህወሓትን ናይ ኤርትራ ወደባትን ዝነበረ ናይ ሓይሊ ሚዛን ፍልልይ ዝህልዎ ትርጉምን ብዝግባእ ብዘይምገላጽ ኣብ ገለ ማተርያላት ዝተግብረ ምሕዳግ ከም ናይ መተክል ጉዳይ ገይሩ ክቀርቦ ይፍትን። ኢትዮጵያ ኣብ እዋን ሰግግር ዝነበረ ናይ ሰላምን ምርግጋእን ስእነት ብዝግባእ እንተየቅመጠ ብተናጠል ምስ ሻዕቢያ ዝነበረ ርክብ ካብ ዓወዲ ወፃኢ የቀርቦ። ህወሓት ንህዝቢ ኤርትራን ሻዕቢያን ፈላሊካ ምረኣይ ዝነበራ ንፁር መርገቢ ሓዋዊስካ ብምቅራብ ድደንግርግር ምፈጣር ወዘተ።

ብግላጭ (By Commission) ሓቂ ምህሳስ

ህወሓት ብትእዛዝ ጀብሐ እያ ገና ብኣጉኡ ትነቀሳቀስ ነይራ ንምባልን መለስ ንመጥቃኣን፤ ንባዕሉ ንምስቃልን ኣብ ሻዕቢያ ዝነበሮ እነታይ ሙካኑ ንምረዳእ ዘፀግም ምብህራርን ከረኣ ተባሂለን ዝተመረጸ ኣብነታት ኢና ክነቅርብ

1. ናብ ገፅ 45 ንኪድ “ፈንጂውን በመቅብር ዕቅድ የተሰጣቸው የጀብሃ የፈንጂ ጠበብትና የተሓህት የህዝብ ግንኙነት (ርክብ ህዝቢ) ኣባላት የነበረው...” ይብል ገብሩ። ኣብቲ ኦፕሬሽን ዝነበረ ዓድቃን ከምዚ ይብል “ኣባይ ፀሃየን ኣታክልቲ ቐፀላን ንሰበርም (መራሒ ሓይሊ) ንዓይ (ኮሚሳር ሓይሊ) ናይቲ ኦፕሬሽን መምርሒ ሂሮምና። ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ኣብ ኣላጀ ፈንጂ ክቐብሩ ክምዘደልዮን ናትና ትሕብብር ከምዘድልዮምን ጠይቆምና ወታሃደራዊ ትርጉም ዝህልዎ ፖለቲካዊ ሳዕቤን እንተገለፅና እውን ክሰምዑ ኣይከኣሉን። እቲ ርክብ የድልየና እዩ፤ እቲ ፈንጂ ምቕባር ግን ተሓባበርቲ መሲልና ንምድንቓፍ (sabotage ንምግባር)ኣለና ኢሎም እቶም መራሕትና። ብሓደ ምክትል ቦጠሎኒ እትምራሕ ናይ ተሓኤ ሓይሊ ፈንጂታት ተሰኪሞም መሲኦም። ናትና ልውን ሓይሊ ኮይና እስካብ ሳምረ ተጋዲዝና፤ ኣብዚ መስርሕ እናጋነንና ናይ ፀላኢ ኩነታት ንገልፀሎም ነይርና። ሰበርም ሓንቲ ጋንታ ሒዙ ንቕድሚት ይኸይድ እሞ ናይ ተሓኤ መራሕቲ እቲ

ኩነታት እናፀልመቶም ከምዝኸዱ ስለዝገብርናዮም ክንምለስ ኢሎም እቲ ፈንጂ ኣብቲ ዝተደለየ እንተይተቐበረ ተመሊሶም። እቲ ወሕልና ናይ ወድብን ኣብኡ ዝነበረ ተጋዳላይ ኮይኑ ንዝኾነ ወልቀሰብ ብዝለዓለ እጃም ዝነበሮ ኢልካ ክግለፅ እንተኮይኑ ስወእ ሰበሮም እዩ።” ይብል። ገብሩ ደሓር ሓበሬታ ረኺቡ እንተኾነ እምበር ዘይነበረሉ እዩ ተዛሪቡ።

ምስ እዚ ተተሓሔዙ ገብሩ መረዳእታ ዘየቐርበሉ “የተሓህት ኣመራር ይህን የጀብሃን ትእዛዝ ለመፈፀም ተቸገረ። ኣመራሩ ትእዛዙን ተቀብሎ ተግባራዊ ቢያደርግ ታጋዩና ህዝቡ ፈፅሞ ላይቀበሉት ክፍተኛ የፖለቲካ ኪሳራ ሊያደርስበት ሆነ” ይብል። ገብሩ ኣብቲ እዋን እቲ ኣባል ማእኸላይ ኮሚቴ እዉን ኣይነበረን፤ ላዕለዎት መራሕቲ እዉን ነጊሮምኒ ኣይበለን። ንነገሩ ናይ ህዝብን ተጋዳላይን ስሚዒት ዝርዳእ መሪሕነት እዩ ነይሩና። ወሕልነት ዝተመልኦ ድልየትካ ምፍፃም ገይረ እየ ዝወሰዳ። ኣብ 1969 ክፍሊ ርክብ ህዝቢ ከምዚ ዝበለ ዕማም እሞ ኣብ ደቡባዊ ግንባር ክፍፅሙ ዘኸእሎም ኩነታት ኣይነበረን።

ኣንኩዋይ ነዊሕ ዝተጋደለን መራሕ ዝነበረን ገብሩ ብዙሕ ታሪኽ ዝሰርሐ ሓንቲ መዓልቲ ኣብቲ ቻልሲ እምኒ ዝደርበዩ እዉን በዓል ታሪኽ እዩ። እቲ ታሪኽ ሰፊሕን ዓሙቕን ስለዝኾነ ንኹልና ይኣኸለና እዩ። ገብሩ ዘይገበሮ ገይረ ክብል እንከሎ ተዓዚበ ምሓለፍኩም። ህወሓት ናይ ኤርትራ ኩርኩር ነይራ ኢሉ ክጥቀመሉ እንከሎ ግን ሱቕ ምባል ኣይክኣልን።

- 2. ኣብ ናይ ኢትዮ-ኤርትራ ውግእ ኣብ ኸባቢ ባድመ ዝነበረ ወግእ ናይ ገብሩ ግደ ዝምልከት እዩ። ምስ ልዑላዉነት እኻ ቀጥተኛ ምትእስሳር ምህላዉ እርግፀኛ ኣይኮንኩን። ንኻልኦት ንምኹላስን ገብሩ ንባዕሉ ከመይ ዝበለ ወታሃደራዊ መራሕ (ገምጋሚ) ከም ዝኾነን ንምግላፅ ዝፀዓሮ ነገር ኣብ ሓቂ ዘይተመርኮዘ እዩ። ኣብቲ “ሰነይ ባድመ” ዝብል ሻዕብያ ዝገብሮ ፀረ መጥቃዕቲ ዝምልከት እዩ። ኣብቲ መጥቃዕቲ ናይ ክልቲኡ ወገን ሰራዊት ተዳኸሙ እዩ። ናይ ኤርትራ ሰራዊት ዘፍ ኢሉ፤ ኣባና ዝበፀሐ ኪሳራ እዉን ቀሊል ኣይነበረን። ንምቕፃል ኣይተኸኣለን። ናይ ሓይሊ ኣየር ስራሕቲ ምስቲ ኣብ ግንባር ዝነበሩ ስራሕቲ ንምወህሃድ ከም ኣጋጣሚ ኣብኡ ነይረ። እቲ ጠቕላላ ግንባር ዝመርሖ ፃድቃንን ሳሞራን ኮይኑ፤ ኣነ ኣብ ናይ ሰዓረ ንኡስ ግንባር እናሃለኹ እዩ እቲ ፀረ መጥቃዕቲ ተጀሚሩ። ምምንጣል ዝነበሮ እዩ። ኣብዚ ዝነበረ ጀግንነት ናይ ብብደረጅኡ ዝነበሩ ኣዘዝቲ ዝገርም እዩ ነይሩ። እቲ ታሪኽም ተትፀሓፍሞ ስብ ምፈለጦ ክንደይ መገረመ። እቲ ናይ ቦታ ኣቐማምጣ ኣብቲ መሬት እዩ ተወሲኑ። ኣብቲ ግንባር ብዝነበሩ

አዘዝቲ እዩ ተወሲኑ።

አብ ከም ዝኾነ ዓይነት ወግእ እቲ ሓይሊ ሚዛን ናበይ ይኸይድ ከምዘሎ ንምፍላጥ እተወሰነ ግዜ ይሓትት እዩ። ናይ ኩናት ግመ (Fog) ይብሎ ክሎስዊዝ ። ግርታ (Confusion) እዉን ነይሩ። ዓድቃንን ሳሞራ ምስ ማእክል ይራከቡ ከምዝንበሩ ይፍለጥ እዩ። ክልቲኤና ተዳኻምና ኢና ነይርና ። ብዝኾነ ነቲ ኩነታት አብኡ ዝነበርና ረጊዕና ዝነበርናዮ ሒዝና ክንፀንሕ ከምንኸእል ምርድዳእ ነይሩ። ዓድቃን ናብ አዲስ አበባ ብሄሊኮፕተር ከይዱ አተሓዝዛ ቦታ ዝምልከትምስ ዝምልከቶም ተዘራሪቡ ናይ መጨረሻ ዕልባት ተገይርሉ። ገብሩ ምስ ዝኾነ ሰባት ልውውጥ ሓበሬታ ገይሩ ክኸዉን ይክእል እዩ። እቲ ሓቂ ግን አብቲ ወሳኒ ገብሩ ትርጉም ዘለዎ ተራ አይነበሮን፤ ነዚ ሓቂ እዚ ድማ ዓድቃን እዉን አረጋጊፁለይ እዩ።

ንቶም ናይ ቀድሞ ጦር ሃገርና ክትወረር እንከላ ምስላፎም ክምስገን ዝግበኦ ኮይኑ፤አብዚ ዝገረመኒ ነገር ካብዘን ኩለን ክፍለጠራት ዝለዓለ ተራ ዝነበረን ንላዕሊ ሓንቲ ናይ ቀድሞ ጦር አሃዱ ፈልዩ(Single out)ከምግስ ምሙካሩ እዩ። እዛ አዘራርባ እዚአ ነቶም ናይ ኢህወዴግ ሰራዊት ትኸክለኛ ናይ ኢትዮጵያ ሰራዊት አይኮነን ኢሎም ንዝአምኑ ንምሕጋስ ዝተፅሓፈት እዩ ዝመስለኒ።

3. ገብሩ ንምንታይ አብ ዝርዝር ጉዳያት ከምዝ አተው አይርዳ አንን እዩ፤ ገሊኡ ግን ዘግርም እዩ፤ አብ ገፅ 232-233 ብዛዕባ ናይ ሆሮና ወግእ እንተልዕል፡ “በቅርበት የነበሩት አዛገሮች ቀርተው ከእነርሱ ራቅ ብለን የነበርነዉም ቢሆን ረፋድ ላይ የነበረው የቁስለኛ ብዛት ስናይና የሻዕብያ ሚድያ የሚለዉን ስንሰማ ወግያው እንደከሸፈ ተገንዝበን ወግያውን ቶሎ ከማቆም ሌላ አማራጭ እንደሌለ አዉቀን ነበር” ይብል ። ናይ ቁሱላት በዝሒ ናይቲ ወግእ ፃዕቂ (Intensity) እዩ ንግዚኡ ዘርኢ። ገብሩ ናይ ሻዕብያ ታህዲድ ሰሚዑ እቲ ወግእ ጠጠው ምባል እዩ እቲ መማረጊ ምባሉ “እንታይ ኮይኑ ገብሩ ክብል አገዲዱኒ?”። ሓዳ ሓዳ ግዜ ናይ ገብሩ ናይ ምፅሓፍ ክእለት እኻ እንተዘይተጠራጠርኩ እዚ ነጥብን አብቲ መፅሓፍ ዘሎ አቐራርባን፤ ብዙሕ ዝተጣመመ ዓዉድን (Contextን) ድምፀትን (Toning) ስለዘለዎ “ባዕሉ ድዩ ኸ ጊሕፍዎ?” ዝብል ሕቶ ነይሩና። ንሓደ ላዕለዎይ ናይ ህወሓት/ኢህወዴግ መራሒ ነበር ምስሓተትክዎ “ኣነ እዉን ከምኡ ዝበለ ሕቶ አለኒ” ኢሉኒ።

4. አብ ገፅ 233 “መቸስ ስህተት ለኛ ብቻ አልተወሰነም እንጂ፤ ሻዕብያዎች እንደምንም ብለው ይህን የከሸፈዉን ጥቃታቸው ቢቀጥሉበት ኖሮ በወገን ላይ ሊደርስ የሚችለዉን

ኪሳራ ይበልጥ ከፍ ሊያደርጉት በቻሉ ነበር። ይብል ገብሩ። ናይ ሃገር መከላከል ዋና ኢታማገርን አብቲ ግንባር አዛዘ ንዝነበርን ሃድቃን ሓቲተዩ “ሻዕብያ ኩሉ ነገር ሞኪሩ ተደጋጋሚ መጥቃዕቲ ገይሩ ዘፍ ምስ በለ ስለዘይካኣለ እዩ ተመሊሱ” ኢሉኒ። ኣነ እውን ከምኡ ከምዝነበረ ይፈልጥ እዩ። ብኡ ምኽንያት እዉን ክፈለ ጦራት ንባድመ ተዋፊረን እዩን።

ናይ ገብሩ ስነ-አእምሮ ግን ከርደአኒ ኣይካኣለን። ሻዕብያ እኮ ጠቅላላ ስህተት እዩ፤ ዓርሰቅትለት እዩ ፈጸሙ፤ ኤርትራ እኮ ኣብ ሙሃሙቅ እዩ ኣእትዩዋ!! መቐስ ስህተት ለኛ ብቻ ኣልተወሰነም ከብል ዝክእል ንገር ኣይኮነን። ብናተይ ኣረዳድኣ ሻዕብያ መንገዱን ወጺኢቱን ጥራሕ ተዘይኮነስ ባዕሉ ከም ድርጅት እዉን ስሕተት (Mistake!) እንትኸዉን ህወሓት ድማ ብተግራሪ ልክዕ ዝነበረት ወድብን ከም ማንም ድማ ሓሊፋ ሓሊፋ ጌጋ ትፍፅም ዝነበረት ወድብ እያ።

- 5. “ ወቅቱ የአየር ሃይል የነበረው ተተኻሽ ተሟጦ በአውሮፕላን አብራሪዎችና በአውሮፕላኖች ጉዳት ሊያስከትሉ የሚችሉ ኣደገኛ ቦምቦችን እስከ መጫን ድርሶ ነበር” ይብል ገብሩ። ግደፍ ገብሩ ዘይነብረ ኣየትግሓፍ!!

ናይ ሻዕብያ ወራር ዘይተኣመተ ስለዝነበረ በቲ ኣብ ድርጊ እዋን ዝተኣከበ ተተካሲ ተጀሚሩ ድለየታትና መስረት ገይሩ እናተገዝኦ እዩ እቲ ኣየር ሓይሊ ግቡኡ ፈጸሙ። በቲ ናይ እዳጋ መስርህ ምክንያት ምድንጋያት እነተንብረ በቲ ዝነበረ ንምክሕሓስ ተፍተኑ እዩ። ኣበ ገለ እዋን ንዘተፈላለዩ ልዑክ ንኣብነት ፈንጂ ምጽራግ፤ መእረፎ ነፍረቲ ካብ ስራህ ወፃኢ ንምግባር፤ ዱፋዕ ንምፍራስ ወዘተ ንምፍፃም ሕፅረት ኣጋጠሙ ናይ ቀደም ከይንጥቀም ሓድገኛ ከይከውን ገዲፍናዮ ኢሊ ብወግዒ ወግዒ ነጊሮ የከውን። ተተካሲ ዝምልከት ግን ዘጠለብናዮ ይፍቀድ ኔሩ፤፤ ገለ ሕፅረት ነይሩን ሓደገኛ ምፅፃንን ነንበይኑ እዩ

- 6. ኣብ ገፅ 299 “ሥስት ቀን ያህል ብጠብቃቸውም መልስ ሳይሰጡኝ ሲቀሩ፤ ያነጋገሩኝ ወደ ትግራይ መሄዴን ለማዘግየት ይሁን ወይም መለስ በሃሳባቸው ስይስማም ቀርቶ፤ እስከ ዛሬ ኣላውቅም።” ይብል ገብሩ። ከንፊ እንተተሰወኦ እዉን ሙልጌታን ኣነን ስለዘለና “እስከዛሬ ኣላውቅም” ክብል ኣይግቦኦን ነይሩ። ምኽንያቱ ምሳይ ድሕሪኡ ብተደጋጋሚ ንራኽብ ስለዝነበርና ክሓተኒ ይኸእል ነይሩ እዩ። ድሕሪኡ ናይ ባዕሉ ሪኢቶ ምወሰደ።ናይ መከላከያ መኮነን እንተኸንኹ እዉን እቲ ኣብ ህወሓት ዝነበረ ምክፍፋል የተሓሳስበኒ ነይሩ። ኣነን ሃድቃንን ከም ኣባላት ናይቲ ማእኸላይ ኮማንድ ኣብቶም ፖለቲካዊ መራሕቲ ብምኽንያት እቲ ኩናት ዝነበረ ዋዒ (Heat) ከንዲ ዝኣክል ክነዘሓሕሎ ንፍትን ኔርና። እቲ

ወደብ ክከፋፈል የብሉን ካብ ዝብል ምስ ዝተፈላለዩ አባላት ማእኸላይ ኮሚቴ እዉን ይዘራረብ ነይረ። ክንፈ እዩ ዝመስለኒ ንምንታይ ምስ ሙሉጌታ ኮይንና ዘይነተዓርቆም ዝብል ሓሳብ የምፅእ እሞ እሺ ይብሎ። ሰለስቲኤና ተኣኪብና ከመይ ክንቐርቦም ከምዘለና ምስተዘራረብና ንመለስን ገብሩን ንረኽቦም። አወንታዊ መልሲ ምስረኽብና ቡቲ ናይ እኒ ገብሩ ሕቶ መሰረት ገብኤ ምፅዋፅ እዩ ነይሩ። ንመለስ ከይድና ነጊርናዩ፤ መለስ ድማ ተስማሕሚዎ። አሰናዳዊት ሽማግሌ ሸውዓተ ይኹኑ ዝብል ሓሳብ አቕራብና ክልቲኦም ተስማሕሚዮም። መለስ “ንሕና ዓብላላይ ድምጺ ኣብ ማእኸላይ ኮሚቴ ስለዘለና ኣርባዕተ ካባና ሰለስተ ድማ ካብኦም ይኹን” ይብል። እዚ ሓሳብ እዚ ምክንያታዊ መሲሉና ንገብሩ አቕራብናሉ፤ ገብሩ ድማ “ምስ ብዎተይ ክዛራረበሉ” እዩ ኢሉና። መልሲ እናተፀበና ይጠፋአና፤ ድሕሪኡ ናይ መቐለ ኣኬባ ተገይሩ፤ ነገር ተባላሽዩ። ኣነ ናይ መቐለ ኣኬባ ምንባሩ ድሕሪ ምውድኡ እዩ ሰሚዐ። ገብሩ ሓቂ ስሒቲ ጥራሕ ዘይኮነስ እቲ ካብኡ ክንወስዶ ዝደሊ ግን ካብኡ ዝተፈለየ ሓሳብ ንምጥቃፅ እዩ ዝጥቀመሉ። ገብሩ ናብ ትግራይ እንተኸይዱስ መሬት ክነቓነቕ እዩ ኢልና ፈሪሕና ክነደናጉዩ ከይኸዉን ይብለና ኣሎ።

ምህሳስ ሓቂ ብምሕባእ (Omission) እና ዓዉዲ (Context) ብተክክል ዘይምግላፅ

እቲ ናይ ህዝቢ ሓበሬታን መማረጺታት ናይ ምስማዕ መሰል ዝበዝሕ ግዜ ብግላዊ ዘይኮነ ብምሕባእ እዩ እቲ ሓቂ ዝሓሰስ። ቕድሚ ዝተወሰነ ዓመታት ናይ ኢህወዴግ ናይ ዕጥቂ ቻልሲ ዝምልከት ዶክመንተሪ ፊልሚ ብኢትዮጵያ ቴሌቪዥን ይቐርብ ነይሩ። ናይ ብዙሓት ተጋደልቲ ነበር ኢንተርቪው እዉን ይቐርብ ነይሩ። ዝበዝሕ ካብ ሰማንያታት ንደሓር ዝነበረ ዉግኣት እዩ ዘርእ ነይሩ። ኣብቲ ኩናት ንጡፍ ተሳትፊ ዝነበሮምን ዘይነበሮምን ይዛረቡ ነይሮም፤ ናይ ቐደም ምስሎም እዉን ይረእ ነይሩ። ናይ ገሊኦም ንጡፍ ተሳትፎ ዝነበሮም ቪድዮ ኣይተራዩን። ምእንቲ ሰዩ ከይረእ እታ ወደብ ናይ ወተሃደራዊ ኮሚቴ ኣቦ ወንበር ከም ዘይነበራ ገይረምዋ። ሰዩ ናይ ኢህወዴግ መታሃደራዊ ኮሚቴ ኣቦ ወንበር ዝነበረ እዩ ኢሎም እንተኸኢሎም እዉን ቃለ መሕትት ተዘገብርሉ ነቲ መንግስቲ ክንደይ መጥዐመሉ ነይሩ። ብተመሳሳሊ መንገዲ ናይ ኤርትራ ኩናት ዝምልከት መፅሓፍ ናይ ኩሎም ኣብ እዋን ኩናት ዝነበሩ ናይ ክልላት መመሓደርቲ ፎቶግራፍ እንተወፅእ ናይ ገብሩ አስራት ገዲፈምዎ። “ኣዩ ጉድ! ናይ ታሪክ ኣፀሓሕፋ” እናበልና ካልኦት ምሳሌታት እዉን እናልዐልና ንዘራረበሉ ነይርና።

ምህሳስ ሓቂ ብምሕባእ ኮነይ ኢልካን ብዘይምፍላጥን ክኸዉን ይኸእል እዩ። ኩሉ ሰብ እዉን ብብደረጃኡ ኮነ እንተይበለ እዉን ኣብቲ ከይዲ ይርከብ እዩ። ስለዚ ነቲ መፅሓፍ ብኣንጻር ምህሳስ

ሐቂ ክግምግም ከለኹ ኮነ ኢሉ ዝተፈፀመ ምህሳስ ኣሎ ኢሉ ዝግምቶም ስለዘለዉ እዩ። ካብ ኩሉ ንላዕሊ ሐቂ ዝህሰስ ዝኾነ ነገር ካብቲ ዓውዲ (Context) ወፃኢ ክትቐርቦ እንከለኻ እዩ። እቲ መንበቢ ነቲ ዓውዲ ዘይፈልጥ እንተደኣኮይኑ እቲ ሐቂ ንምልላይ ኣቶጋሪ ይኸውን። ብፍላይ ዓብይ መፅሓፍ እንትኾኑ ንዝበዘሕ መንበቢ እቲ መንፈስ እዩ ክርደእ። ብግዜ ምስኣንን ናይ ምንባብ ባህሊ ብዘይምህላው ወይ ብዝርዝር ንምፍላጥ ድልየት ካብ ምስኣንን ክኸውን ይኸእል። ዓውዲ ዘይፈልጥ ተመራማሪ እዉን ኣሸጋሪ እንተኮነ ብተነፃፃሪ ብናይ ዑፍ በረር ኣረኣእያ (Bird's Eye View) ጥራሕ ዘይኮነ ነፍሲ ወከፍ ገፅ ደጋጊሙ ብምንባብ እቲ Methodology, concept, definition ወዘተ ብምግምጋምን ኣብዚ መፅሓፍ ዘሎ Consistency and contradiction ወዘተ ብምርኣይ ዝሓሸ ናብቲ ሐቂ ክቐርብ ይኸእል እዩ።

ሓደ ሓደ ዝገጠሙኒ መናእሰይ ብናይ ህወሓት ቻልሲ እኳ ዝሕበኑ እንተኾኑ ገሊኦም ነዚ ናይ ገብሩ መፅሓፍ ብዑፍ በረር ኣረኣእያ እንተንብቡ ገሊኦም እዉን ሕልፍ ሕልፍ ኢሎም እዩም ኣንቢቦም። ምስ ናይ ኤርትራ ወድባት ብፍላይ ምስ ሻዕብያ ዘሎ ርክብ የሰክፎም ገሊኦም እዉን "እምበኣር ህወሓት ናይ ሻዕብያ ኩርኩር እያ" ናብ ዝብል ይኸዱ ነይሮም። ገብሩ ከመይ ገይሩ እንተፀሓፈ እዩ ዝኹሉ ድንግርግር ዝፈጥር? ምክንያቱ ኣብቲ 17 ዓመታት ናይ ዕጥቂ ቻልሲ ምሳተን ወድባት "ወጥም ጥልቕ" ዝብል ርክብ ክምዘነበረን ብወገን ህወሓት ምስ ቕድሚኣ ዝተፈጠሩን ጠንካራ ሓይልታትን ኣብ ገለ እዋን እዉን እናተፀቀሙት ኣብ መትከላ (Principle) መሰረታዊ ጌጋ እንተይፈፀሙት ኣብ ገለ ገሊኡ ስልትታትን ማተርያልን compromise እናገበረት ብወሕሱል ኣመራርሓ ንሓደ ሓሙሽተ ዝኾኑ መናኣንሕቲ ኣራጊፋ ንደርጊ ሲዒራ እያ ዝብል እምነት ስለዝልኒ እዩ።

እቲ ሓደ ናይ መትከል ጉዳይ ናይ ኤርትራ ሕቶ ኣፈራርጃን ባዕዳዊ ሕቶ ምባልን እዩ። እቲ ኣመፃፅኣ (Genesis) ናይቲ ሕቶ ብምብራህን ዘለዎ ፖለቲካዊ ፋይዳ ብምግንዛብን ናይ ኢትዮጵያ ጥቕምታት ዘይፃረር ምዃኑ ክርኢ ፈቲነ እዩ። ኣብቲ ናይ ዕጥቓዊ ቻልሲ ምስ ጀብሃ ይኹን ምስ ሻዕብያ ኣብ ዝነበረ ዝምድና ኣብ መሰረታዊ መንነትን ረብሓታት ቻልሲ ህዝቢ ትግራይ ኢትዮጵያ Compromised ዝኾነ ነገር የለን። ገብሩ እዉን በዚ ደረጃ ዘቐርቦ ነገር የለን። ዘቐርቦ እንተሃልዩ ጠብንጃ/ታንኪ ወሰዱልና ኣቐርፎሙልና እዩ ብዝግበየ። እቲ ብዙሕ ገፃት ብዛዕባ ናይ ኤርትራ ወድባት ንህወሓት ኩርኩር ንምግባር ዝገብርዎ ፈተናታት እዩ ብስፍሓት ገሊፁ፤ "እምበኣር ይምብርከኹ ነይሮም" ይኹኑ እዩም ዝብል መንፈስ ንምፍጣር ዝተጠቐሙሉ ናይ ኣፀሓሕፋ ስልቲ እዩ። ካብ ገፅ 44-49፣80-100 ራኣይዎ። ናይ ኤርትራ ወድባት ንህወሓት ከምበርክኹ ዝገብርዎ ፃዕርታት እዩ ዝገልፅ እምበር ኣብዚ መሰረታዊ ጉዳይ ህወሓት ኩርኩር ኮይና እዚ ሸይጣ ዝብሎ ነገር የለን። ኣብዚ መሰርሕ እዚ ናይ ህወሓት ብርጌዳት ኣብ ወፍሪ

ቆይታ ሽሽብ ይሳተፍ አየሳተፍ ክትዕ ከምዝነበረ ዝፍለጥ እዩ። ደርጊ ንሻዕብያ እንተደምሰሰምዎ ኣብ ቻልሲ ትግራይ/ኢትዮጵያ ዝህልዎ ትርጉምን እተን ብርጌዳት ኣብ ወሽጢ ኮይነን እንተሰርሓ ይሓይሽ ዝብል ክትዕ እዩ ነይሩ። ከምዚ ዝበለ ክትዕ ናይ ዝኾነ ወያኔ ወያኔ ወያኔ ኣካይዳ እዩ። ንደርጊ ንምድምሳሰ ናብ ኤርትራ ሓይሊ ምስዳድ በየናይ ርትዒ (Logic) እዩ ጌጋ ዝኸወን? ንፀላኢ ኣብ ዝጥዕመካ ምወቓዕን ጎኒ ጎኒ ድማ ፍትሓዊ ቻልሲ ህዝቢ ምድጋፍ እዩ መለለይ ባህሪ ወያኔ ወያኔ ወያኔ። እዚ መሰረታዊ እምነት ህወሓት እዩ። ናይ ኤርትራ ቻልሲ ምድጋፍ ንህወሓትን ህዝቢ ትግራይን/ኢትዮጵያን ዘኹርዕ ታሪኽ እምበር ሻዕብያ ዝገብርዎ እኩይ ተግባራት መሰረት ገይርኻ ናይ ኤርትራ መሰል ዓርሰ ወሳኒ ምዕራር ይክኣል ግን ደምበኻ ቀይርካ እዩ። ካብ ናይ ደርጊ “የኢትዮጵያ ኣንድነት ፍፁምነት” ብምንታይ ይፍለ?

ገብሩ ብጣዕሚ ብዝነጎሱ ሓሳባት እዩ ንህወሓት ዝኸሰሰ። በቲ ሓደ ገፅ ህወሓት ናይ ኤርትራ ሕቶ ባዕዳዊ እዩ ብምባላ ታሪኽን ሕግን መሰረት ዘይገበረ ናይ ኢትዮጵያ ህዝቢ ዝፃረር ቅዋም ወሲዳ ኢሉ ይኸሰሰ። በቲ ካሊእ ገፅ ድማ ኣብዘየእትወና ካብ ኤርትራ ወያኔን ንሓዕሊ ን ኤርትራ ተሓላቕቲ ኹይንና ንቐርብ ነይርና ይብል። እቲ ሕቶ እኮ ከም ካሊእ ናይ ብሄር ብሄረሰባት ገይርካ እንተወሲድካዩ ድማ ሙሉእ ብሙሉእ ናይ ውሽጥና ይኸወን ማለት እዩ። ህወሓት ናይ ኤርትራ ሕቶ ፍትሓዊ እዩ ክዕወት ኣለዎ ኢላ ትቻሊሳ። በቲ ካልእ ወገን ድማ ናይ ኤርትራ ቻልሲ ምድኻም ነቲ ኣብ ኢትዮጵያ ዝገበር ፀረ-ደርጊ ቻልሲ ከድክሞ እዩ፤ ስለዚ ምስ ቻልሲ ኤርትራ ንደጋገፍ ምባላ ከመይ ኢሉ እዩ ፀረ ኢትዮጵያ ዝኸወን። ምንባር ስርዓት ደርጊ ንኢትዮጵያ ጠቓሚ ነይሩ ማለት ድዩ? ህወሓት ምስ ሻዕብያ መሰረታዊ ሕቶ ኣብ ምፍላጥን ምድጋፍ ቻልሲ ህዝቢን እንተዘይኮይኑ ኣብ ብዙሓት መሰረታዊ ጉዳያት መርገዒ እናነፀረት ከይዳ ድሕሪ ግዜ እዉን መርገዒ ኣብ መሰል ዓርሰ ወሳኒ፣ ኣብ ሶብየት ሕብረትን ኣብ ተፈጥሮ ሻዕብያን ወዘተ ዝነበሩ መትከል ሻዕብያ ዘይፍትወዎ መርገዒ እዩ ነይሩ።

ሻዕብያ ብዓመፅ ጠቐምቲ ንብረታት ኣሕዲጉና እዩ፤ ገብሩ እንታይ ከም ዝብል ዘሎ ዝገርም እዩ። ስለዚ በዚ ምኽንያት ምስቲ ወያኔ ርክብ ይቋረፅ? ናብ ኩናት ንእተው? ጠንካራ ዓማዒ ሓይሊ ኣብ ዝህልዎ ዘይገበር ዝገበየ ሓይሊ እንተልዩ እቲ ርክብ ሓደ ግዜ ይሞቕ ሓደ ግዜ ክትሕት ይኸወን ይኸእል። ኢህወዴግ መንግስቲ ምስ ኮነ እዉን ዝተፈላለዩ ጉድለታት እኻ እንተነበረ ሕዚ እዉን ናይ ኢትዮጵያ ረብሓታት ኣሕሊፉ ዝገበ ኣይመስለንን። ሻዕብያ ዝዘረፈ ዶላር፣ ሰሊጥ ወዘተ ክህልው እዩ። ነቲ ጠቐላላ ኢኮኖሚ ዘለዎ ትርጉም ኣይተገለፀን። ነቲ ኢኮኖሚ ዘናግዕ ተዝኸወን ምተፈለጠ ይመስለኒ። ምእንቲ ሰላምን ምርግጋዕን Compromised እንተኾነ ክስተኻኸል ዝክእል ነገር እኻ እተነበረ ምእንቲ መሰረታዊ ረብሓታት ዝተገበረ እዩ። ብርግፅ ነቲ ኩናት ምኽንያት ዝኾነ ሻዕብያ ኢኮኖሚያዊ ፖሊሲታት ናይ ኢትዮጵያ ክሓንቀና እዩ ካብ ዝብል

እዩ፤ ነዚ እዉን ገብሩ ይገልጻል እዩ። ኣብ ትግራይ ብዝነበረ “ናይ ክልተ ሺሕ ኣቕሓ ይእተው ይውፃእ” ኣይኮነን ናብቲ ኩናት ኣእትዩ ዘሎ፤ ብመለስ ዝምራሕ ናይ ኢትዮጵያ መንግስቲ ፖሊሲታት ንሻዕብያ ዘይምጥፎም እዩ። ኣየተ ገብሩ ሓቂታት ብምሕባእን ብካልኦት ነገራት ለቂስካ ንምፅላምን ዝተገብረ ምንቅስቓስ ሰፊሕ እዩ። ዝተወሰነ ክቕርብ።

ኣብ ገፅ 143 ዘሎ መረዳኢታ ዘይብሉ ብዙሕ ነገር ገዲፍካ። ንኢትዮጵያ ወኪሉ ኣብቲ ሰነዕ ዝነበረ ናይ ሻዕብያን ኦነግን ኢህወዴግን ኣኬባ መለስ ጥራሕ ነይሩ ይብል ገብሩ። ኣብ ቐረባ ስዩ ንዓዲ መግሥቲ ነይሩ፤ ስለ እዚ ኣም ጠይቕዮ ስዩ ድማ ኣብቲ ኣኬባ ከም ዝነበረ ኣረጋጊፀ-ለይ። እቲ ትሕዝቶ ናይቲ ስምምዕነት ብናይ ኢህወዴግ መሰረታዊ ኣተሓሳስባን ድልየትን ዝኸደ ናይ ሽግግር መንግስቲ ምጥያሽ ስለዝኾነ ገሊኡ ሻዕብያ ዘይደልዮ(ከም መሰል ዓርሰ ዉሳነ) ዘካተተ ስለዝኾነ ድሕሪኡ እቲ ሕቶ ኣይቐፀልኩን፤ እቲ ሕቶ ናብ ገብሩ ስለዝኾነ። ንምንታይ ናይ ስዩ ምህላው ዘይተገለፀ? ገብሩ ስለዘይፈልጦ ድዩ? ንምንታይ ዘይፈልጦ? ወይስ ምስቲ መለስ “ንዛ ዓዲ ንኤርትራ ኣሕሊፉ ሸይጥዎ” ዝብል ስለ ዘይየተጠፃፃም ድዩ? ወይስ ናይ ኤርትራ መራሕትን ሙሁራቶምን ዘዳለይዎ ናይ ሽግግር ሰነድ ተቐቢሉ መግሥቲ ንምባል ድዩ? ንምንታይኸ ንስዩ ዘይጠየቐ?

“ሻዕብያዎች ቢያንስ ያነሱትን የነፃነት ጥያቄ ኣስተናግዶ ኢትዮጵያ ወስጥ የተረጋጋ ሁኔታ የሚያሰፍን ኅይል ስልጣኑን እንዲቆጣጠር ይፍልጉ ነበር” ገፅ 143 ይብል። ኢህወዴግ ናይ ኤርትራ ነፃነት ዝኣምን ዉድብ እዩ። ናይ ሻዕብያን ኢህወዴግን ድልየታት ንግዚኡ እዉን ተስማሕሚዑ እዩ። ን ኦነግ ዘስምዕ እዉን ሻዕብያ እዩ። ምእንቲ ናይ ኢትዮጵያ ምርግጋዕ እቲ መንግስቲ ዝተቆፃፀረ ዉድብ ኣብ ኤርትራ ከይዱ ሰላም ዘምፅእ ስምምዕነት ምግባሩ እንታይ እዩ ሓጥያቱ?

ኣብ ገፅ 25ን86 ዘሎ ኣቐራርባ ዝነበረ ኩነታት ከምዘለዎ ንህዝቢ ንምግላፅ ዘይኮነስ ብ ኣሉታዊ ዝመስል ነገር ሸፊንካ በቲ ሓደ ገፅ ንስብሓት ከናሽው ሓሲቡ በቲ ካሊእ ገፅ ድማ ናይ መለስ ጥንካረ ክሕባእ እዩ ገይሩ። መለስን ስዩን እዩም እቶም ስጉምቲ ክወሰደሎም ዝተብሃሉ ነይሮም፤ ሓደ ዋና ምክንያት ከኣ ምስ ሻዕብያ ዝነበረ ርክብ ይስተኻኸል፤ ሓይልና ንሳሕል ኣይንስደድ ኢሎም ዓው ኢሎም ስለ እተንቀሳቐሱን፤ ደሓር እዉን ዘስተኻኸልዎ ብምኻኑን እዩ። ኣብቲ ማእኸላይ ኮሚቴ ስለዝነበርኩ ዛ ኣኬባ ኣብ ኣንቐፅ ሓደ ገፅ 86 ምስታ ናይታ ኣብ ገፅ 69 “ኣፈግፍገዋል” ዝብል ናይ መለስ ስም ኣፀጊዑ የቕርባ፤ cynical ዝኮነ ኣቐራርባ እዩ። ሕዚ እዉን ንምንታይ እዩ እባ ስዩ ዘይተገለፀ? ካብቲ ጠቕላላ ኣካይዳ ዝተዓዘብኩዎ ንመለስ ንምንሻዉ ከሸግሮ ይኸዉን ወይም ንስዩ ብቑሙ ከምግሶ ኣይደለየን። ብኣቐራርባ ንመለስ ኣናሽዩ ንስዩ ከዓ

አብ ቦትኡ አየኞመጠን።

ዘይፍትሓዊ መምዘናት (Double Standard)

አመዛዝና እቲ መፅሓፍ ዘይተዛበዐን ቐፃልነት ዘለዎን መዐቀኒ የብሉን። ንህወሓት ዝምዘነሉ ንዓረና፣ ንመድረኽ መርኣይ ኣይገብሮን። ገለ ገለ ንምጥቃስ፤ ንህወሓት “ሰፊሕ ፅንዓት ዘይገበረት” ኢሉ ይኸላ፤ ንባዕሉን (መፅሓፉን) ወድባቱን ግን በዚ መሰረት አብ ዴሞክራሲ ኣይምዘንን። “የሌላን ድርጅት መዋቅርና አሰራር እንዳለ መወሰድ በራሱ ተፅእኖ አለዉ” ይብል ገብሩ፤ በዚ መሰረት እስቲ ንዓረና ይፈትሻ። ገፅ 47::

አብ ገፅ 105 “የማሌሊት ጉባኤ ህወሓት የጠባብነት ኣዝማምያ ተጠናወቶት እንደነበር ቢያመላክትም በችግሩ ምንጭ ወይም ምክንያት ምን እንደነበር ግን ኣያስቀምጥም” ይብል። ‘የጠባብነት ኣዝማምያ’ እኹል ኣይኮነን ይብል ገብሩ ብዕሊ ኣብ ዘይፀደቐን ሕጋዊነት ዘይብሉ ናይ 1968 ናይ ህወሓት ሰነድ ተደሪኹ። ገብሩ “አሁን ተመልሼ ሳየው” ብዝብል እቲ “ሰይጣን” ማርክሲስት-ሌኒንነት ምክታሉ ወይም ወያናይ ዴሞክራሲ ዝበሃል “ኣሸባሪ” ኣጋግዶኒ፤ ብሊበራል ዴሞክራሲ ዘይምጥማቕ ይጋ ነይሩ ይብል። ንዓይ ገብሩ “ክጋደል ኣይነበረንን” ዝብል ዘሎ እዩ ዝመሲሉኒ፤ ብዝኸነ ናቱ ጌጋ መበገሲኡ አየኞምጥን፤ ንህወሓት ምክላስ እዩ ዝሰልጠሉ።

አብ ገፅ 112 “የጠባብነት ጥያቄ ከተነሳ መጠየቅ የነበረበት ክጅምሩ ብሄራዊ ስሜትን ከኣገራዊ ኣንድነትና ስሜት በላይ በማስጮኽ ይቐሰቅስ የነበረው ኣመራሩ ነበር” ኣይ ገብሩ! ኣብ ገሊኡ እኮ “መደባዊን ወገንተኛን” ኢሉ ነይሩ ፤ ረሲዕዎ እዩ ዝኸወን! እቲ ዋና ጉዳይ ግን ንምንታይ ደኣ “ዓረና ትግራይ ንዴሞክራሲን ልዑላዊነትን ኣጣይሸካ?” ንምኳኑ ንፁር ስልትን ስትራቴጅን ይህልዎ ዶ? ኣብ ጉና ኸባቢ ዝተርኣየ ዘለኞሎኞ ምክንያት ናይ ህወሓት ናይ ኢትዮጵያዊነት ስሚዒት ህንፀት ጉድለት ከምዝኸነ ገብሩ በቲ ዝተለመደ መንገዲ ንህወሓት ይኸላ። ዓሰርተ ኣሸሓት ሙሩኻት ከም ኣሕዋቱን ደቐን ቆፂሩ ዝንከባኸብ ህዝቢን ሰራዊትን ኣብ ዓዲ ኣምሓራ፣ ኦሮሞ፣ሶማሊ፣ ደቡብ ወዘተ ቋንቋ እናተሸገረዉን ማይን ፀባን ኾይኑ ኣምባሳደር ናይ ትግራይ ብምኳን ዘኸረዐና ሰራዊት ዶ ኣይነበረን? እዚ ኣብ ማንም ሰራዊት ሪኦምዎ ዘይፈልጡ ህዝባዊነት ምኳኑ ህዝብታት ኢትዮጵያ ገሊፀምዎ እዮም።ገብሩ ሎሚ ኣባል መደረኽ ምስ ኮነ መዋዕልቱ እንታይ ከም ዝበልዎ እንድዒ?

አብ ሰራዊትና ናይ ፀቢብነት ዝንባላ ኣይነበረን ክበሃል ኣይካኣልን። ኣበይ እዩ እሞ ናይ ገጠር ዕጥቂ ቃልሲ ዝካየደሉ እዙይ ዘይተርኣየ? ገብሩ ሕዚ እዉን ምምፅዳኞ ምግዳፍ ፅቡኞ እዩ።

አባየናይ ዓለም እዩ ናይ ገባር ሰራዊት ኮይኑ ኸባብያዊ ዝንባለ ዘይብሉ? እቲ ቐንዲ ምኽንያት ናይቲ ዘለቕለቕ እቲ ቻልሲ ብሓፊሻ ናይቲ ሰራዊት ተልእኾ ናብ ሓዱሽ ምዕራፍ ምሽግጋሩ እዩ። ከምቲ ኣብ ገሊኡ ዝገለፀክዎ ሓዱሽ መድረሽ ብዙሕ ዘይተመለሱ ስለዚ ድማ ድንግርግርን ምጥርጣርን ዝረኣዩሉ ኸይዲ እዮ። ንደርጊ ንድምስሰሉ ግዜ በዓሕና ብዛዕባ እቲ ተግባር ላዕለዎት መራሕቲ ዝነበርና እዉን ብዝርዝር ዘይመለስናዮም ነገራት ዝነበረሉ፤ ብፍላይ ደርጊስ ተደምሲሱ ንሕናኸ? ዝብል ብዝግባእ ዘይተመለሰ እዩ ነይሩ። “ደርጊ ክድምስስ እዩ ግን ናይ ሓባር ጥፍኣት (Mutual destruction) ድዩ? ዝብል ነቲ ዓወት ሙሉእ ብሙሉእ ብሩህ ዘይገብር ስክፍታታት ነይሮም ። “ንሕና ግደና ፈጊምና እቶም ካልኣት ዘይሕግዙና” ምባልስ ፀቢብነት ዲኻ ትብሎ ገብሩ?

ኣብዚ እንተተስዓረ ነቶም ክሳብ ሕዚ ዝሓፈስናዮም ዓወታት ትርጉሙ ብምርዳእን ብዋናነት ድማ ደርጊ ምድምሳስ ብተነፃፃሪ ትሑት ኪሳራ ከምዝኸዉን ንባዕልና ተረዲእና ብጭቡጥ ክነረድእ ምስክላልና እዩ እቲ ኩነታት ተረጋጊዑ። ብናተይ ኣረኣእያ ሃገራዊ (ብሄራዊ) ስሚዒት ምስ ኣብ ማዕርነት ዝተመስረተ ሓድነትን ዘለዎ ረብሓን ኣጣሚራ ብዝግባእ ክተመርሕ ምኽኣላ ህወሓት ክትምስገንን ክትድነቕን ኣለዎ፤ እዚ ተሞክሮ እዚ ድማ ብስፍሓት ክግለፅ ይገብኦ። ናይ ህወሓት ዴሞክራሲያዊነትን ኣብ ልዑልነትን ዘለዎ መርገዒ ይግምግሞ፤ መድረኽ፣ ኢህአፓ፣ ግንቦት ሰባት ወዘተ ዘይሪኣን ትርጉም ስለዘይብለን ድዮን? ወይስ ዴሞክራቲክ ስለዝኾና? ወይስ ምስቶም ዓሪኽዎም ዘለዉ ናይ የማንን የመና የማን ሓይልታት ከይፃላእን ከይረሓኩቕን እዩ?

ኣብ 164 ገፅ “ብተለይ በመከላከያ፣ በኢህአዴግና በትግራይ ኮሚቴዎች ጠንከር ያሉ ሂሶችና ግለ ሂሶች ተካሂደው ነበር፤ ከሁሉም የከፋው ሂስና ግለሂስ የተካሄደው በመከላከያ ሲሆን ይህ ይበልጥ ያተኮረዉ በስየና በዓድቻን ነበር” ይብል። ኣብ ኣኬባ ብሪፖርት ዝሰምየ ኣብ ዘይነበሮን ናይ መከላከያ ዝሃረብ ኣብቲ ክልል ዝነበረ ናይ እማን ጠንከር ዝበለ እንተኾይኑ ናይ ባዕሉ ዘይዘርዘረሉ ዕላምኡ ኸ እንታይ እዩ?

“ቲአትረ ቦለቲካ፡ኣሉባልታና የኣገራችን ፖለቲካ ገመና” እትብል ናይ ልደቱ ኣያሌው መፅሓፍ ዘንበበ “ልዑላዊነትና ዴሞክራሲ በኢትዮጵያ” እትብል መፅሓፍ ክሳብ ክንደይ ናይ ዓድና “ፖለቲካ ገመና” ከምዘርኢ ክግንዘብ ይከኣል እዩ። ኣሉባልታ ንምምሃር እዉን ፅብቕቲ መርኣያ ትኸዉን ትኸእል እያ ኢሉ ይሓሰብ። ገብሩ ባዕሉ ብኣሉባልታ ተጠቂዑ ባዕሉ ድማ ነቶም ከም ፀላኢ ዝቆፀሮም ብበለካን ለኸዐካን ክጥቅፅ ይፍትን። What an irony! ዳርጋ ኣብ ነፍሲ ወከፍ ገፅ ሓደ ወይ ክልተ ብመላምት ዘይተቐመጠ ኣረፍተ ነገር የለን። ገብሩ ባዕሉ “ይመስለኛል” ይብል እሞ ንዑዑ ከም መረዳእታ ገይሪ ክትንትን ይፍትን።

ሐዱሽ ትውልዲ እነታይ ይመሃር?

ናህና ትውልዲ ተመያይጦ፤ ተካቲዑ፤ ተሐራሪዱ፤ ተሰዲዱ፤ ተበቲኑ፤ ተወዲቡ፤ ተታኩሱ፤ ተሳዲሩ፤ ሰዲሩ ዳርጋ ሐደ ትውልዲ ዘከውን ጠፊኡ ግን ኣብ መጨረሻ እቲ ናይ ድሕረት ቀንዲ ዋርድያ ተደመሲሱ፤ ፅቡቅ ዝበሃል ህገ መንግስቲ ሓነዲ፡ ንቲ ቀፃላይ ትውልዲ ኣረኪቡ ኣሎ፤፤ ተደናጊ፡ ስልጣን ሙጨጭ ኢሎም ንዘላለም ክህዙ ንዝደልዩ ኣህሊፍ ከይህብ ኣናተጠንቀቀ ካብ ጠንካራን ደካማ ጎኒ ናይቲ ዝኣረግ ዝሎ ትውልዲ ዝጠቅሞ ጥራይ ክወስድ ይግባእ። ናይ ቅድመ 1966 ምንቅስቃስ ተምሃሮ ዝተወደቡን ዘይተወደቡን ቡዙሓት ወረስቲ ኣለውዎ። ገለኦም ተበታቲኖም፤ ገለኦም ብመንፈስን ኣብ ገለኡ ናይ ዓለም ኩረናዕ ኮይኖም ጫውጫው እንትብሉ ገለኦም ድማይ ኣብ ዓዲ ኮይኖም ይቃለሱ ኣለው። ህወሓት/ ኢህወደግ ካልኣተ ወርሳቲ ወዲቆም ክተርፉ እንተለዉ ብ ዓወት መሰስ ኢሉ።ንምንታይ? ንዝብል ሕቶ ኣብ ገፅ 113 ገብሩ ሰለስተ ምክንያት የቅምጥ፡

ሀ--በደርግና በኢትዮጵያ ህዝብ መካል የነበረው ቅራኔ ከመጠን በላይ ተካሮ ነበር

ለ--በገዢዎች መካከል ይነበረው ቅራኔ

ሐ--ሦስተኛ እና ወሳኙ ለህወሓት ድል ኣስተወፅኦ ያደረገው ደግሞ ህወሓት ውሰጥ የተደረገው ሠራዊቱን መለሶ የማደራጀት እና በቃቱን የማጎልበት ተግባር ነው

እቲ ኣብ ሞንጎ ሰለስተኦም ምክንያታት ዘሎ ምፅልላውን ምትእስሳርን ብዝገባእ እንተዘየቀመጠ እካ ሀ ን ለ ን ብሓፈሻ ትክክል ገይርካ ክውሰድ ይከኣል እዩ። ሀ ን ለ ን ንህወሓት ምጥንካር ምክንያት ኮይኖም እዩም፤ በቲ ካልእ ገፅ ህወሓት ን ሀ ን ለ ን ምክራር ዓብይ ኣስተዋፅኦ ገይሩ፤ ኮይኑ ግን ሀ ን ለ ን ንኡሎም ተወዲቦም ኣንጻር ደርጊ ንዝቃለሱ ንኡሎም ሓደ እዩ ዝብፃሕ።

እቲ ወሳኒ ዝብሎ ሳልሳይ ምክንያት ካብቶም እዚ መፅሓፍ እዚ እባ ገበሩ ድዩ ጊሑፉዎ ዘበለኒ ሓደ እዩ።

ፖለቲካ ዕላማ፤ ውሽጣዊ ፖለቲካ ህይወት፡ ፖለቲካዊ ስልትን ሰተራትጂን ወዘተ ንጎድኒ ገዲፉ ፤ “ሠራዊቱን መለሶ በማደራጀት ብቃቱን የማጎልበት ተግባር ነው” ድኣ ኣይብለናን!! ንምእማኑ ኣሸጋሪ እዩ፤ ኣነ ዝመስልኒ ከቀረብ፡፡

ሀ--ዝሓሸ ዕላማ ሒዙ ጭቡጥ ናይ ኢትዮጵያ ኩንታት ብምፅናዕን ብምግመጋም እናማዕበሉ ዝመፁ ፖለቲካውን ወተሃደራዊን ስልትን ሰተራትጂን

ለ--ኣብ ባዕሉ ዝኣምን ኣበ ህዝቡ ዝተኣማመን ውድብ ስለዝነበረ

ሐ-- ክመሃር ቅሩብ ስለዝነበረ

መ---ዝሓሸ ዴሞክራሲያዊ ኣተሓሳስባን ተግባርን ስለ ዝነበራን እያ ህወሓት ተፃዊታ።

አብ ወሽጦን ምስ ህዝብን ጠንካራ ዝምድናታት ስለዝነበሮ እዩ፡ ብቀጻልነት ን ባዕሉ እናማዕበለ ስለዝተገዕዘ እዩ። ፖለቲካዊ እምነቱ መሰረት ገይሩ ብሓዱሽ አተሓሳስባ ብቐጻልነት እናተተኻኸኦ ፖለቲካዊን ስትራቴጂን ስልቱን ብቐጻልነት እናማዕበሉ ነዚ መሰረት ገይሩ ድማ አብቲ ናይ ማሌሊት ምፍጣር መስርሕ ዝነበረ ናይ መፅናዕቲ ናይ መሃዳይነት ናይ ሓባራዊ አሰራርሓ መንፈስ ተኸቲሉ ዝተተግበሩ ወታሃደራዊ ዶክትሪን፣ሳይንስን ጥበብን ወዘተ እዩ ናብ ዓወት በዒሉ።

እቲ ናትና ትውልዲ ከምዝኾነ ትውልዲ ናይ ባዕሉ መሰረታዊ ጥንካራታትን ድኽመታት አለው እዩም። ናይቶም ጥንካራታት መግለጺ ጫፍ ህወሓት እዩ። እቶም ድኽመታቱ ግን ህወሓት ሓዊስካ በቶም ካልኦት ተወዲቦም ዝንቀሳቐሱ እዉን ዝግለፅ እዩ። ኩሉ ነገር ወይ ግዕዳ ወይ ፀሊም ወያኔይ መድሐርሓራይ (Mutually Exclusive) ዝመነፅሩ ትውልዲ እዩ እቲ ናትና ትውልዲ። ኣነ ዝበልኹዎ ጥርይ ትኽክል ናይ ካልኦት መፅናዕቲ እዩ ኢሉ ንባዕሉ ዝረኣ በቲ እሱ ዝደልዩ መንገዲ ንዘይከደ አሳዲዱ ክቐፅዕ ዝደሊን ሎዑል ስሚዒት ተበቀላይነት(vindictive ዘለዎ ትውልዲ እዩ። ናይ Win-Win ዘይኮነ ናይ Win-Lose ትውልዲ እዩ ክበሃል ዝኽእል።አብ ህወሓት ብ1993 ዝተርአዩ ክፍፍልን አተአላልዩኡን ዓብይ መረዳእታ እዩ። እቲ ፖለቲካዊ ፍልልይ ንቡር ገይርካ ወሲድካ ንአስታት 22 ዓመታት ብሓባር ተጋዲልና ብዙሕ ሰሪሕና ኢና ሕዚ ግን ተፈላሊና አለና ኢልካ አግባብ ብዝኾነ መንገዲ ክንዲ ዝእለ፤ ልክዕ ከም ፀላኢ ዘለዎም በትርታት ተጠቐሞም። ንስብእናን ታሪኽን ተቐለስቲ ብዘህስስ መንገዲ ተኻይዱ።አብ ስልጣን ዘለዉ ናይ መንግስቲ ማስ ሚድያ ከም ናይ ኢህወዴግ ከምዝኾነ ብዝመስል ደረጃ ናይቶም "አፈንጋጭ" አተሓሳስባ ከም መማረጺ ሓሳብ ንህዝቢ ከይቐርብ ተኸልኪሉ፤ ብዘሓፍር መንገዲ ስሞም ክጠፍእ ተሞኪሩ መዐንደሪ ኮይኑ። ልክዕ ከምቲ መጀመሪያታት ናይ ዕጥቂ ቃለሲ ዝነበረ ወድብ ከይትጠፍእ እተሓሳስባ ንውሽጠዊ ኩነታት ንዘይምረይን ግሊኦም ድማ ን (legitimacy) መረከቢ ገይርም ይጥቀምሉ አለዉ፤፤ እቶም "አፈንጋጮች" ዝተብሃሉ ናይ ግሎም ስርሖም ሂወቶም ከይመርሑ እቲ ሃዋህወ ዓጋቲ ኮይኑ።

ገሊኦም ካብቶም አፈንጋጮች ካብ ከምዚ ዝበለ ምርብራብ ክቐጠቡ ከለዉ ገሊኦም ግን ብዝረኸብዎ ማስ ሚድያ ናይ ወድብ "ሚስጢራት" ብምውፃእ ዝግኝሞም ናይ ተቀዎምቶም ስም ከጥፍኡ ተንቀሳቐሶም። ናይ ገብሩ መፅሓፍ ናይዚ ተቐፅላ ኾይና ብዘይካ ንባዕሉን ሓደ ክልተ ሰባትን ንቲ ካለእ አመራርሓ ብምወራፍን ብምጉናፅን ታሪኽ ቅልሲ ህዝቢ ትግራይ ብ ባዶ ብምብሃሕን ዝግለፅ ኮይኑ ንረኽቦ።እቶም ሕዚ ዘለዉ ተቐዎምቲ ወድባት አብ ወሽጠም ፀገም እንትፍጠር እዉን ብተመሳሳሊ አገባብ እዩም ከፍትሕዎ ዝፍትኑ። አብቲ ክፍፍል እዋን ዝነበሩ

መራሕተ ህወሓት “ፖለቲካዊ አፈላላያት እኝ እንተሃለውና አብቶም ዘራኽቡና ብሓባር እናሰራሕናን፤ አብ ዘድሊ እዋን እንዳተራኽብና፤ ቤተሰብና እውን ከም ቀደምም ብናህና ምፍልላይ እንተይተመናጨቱ ርክብም ክቕፅሉ ንግበር” ተዝብሉ ነይሮም ክንደይ መጥፀሎም ነይሩ!! ነቲ ዴሞክራሲያዊ ህዋህው ክንደይ መማዕርግዎ!!

እቲ መንእሰይ ናይ ባዕሉ ግደ define ክግበር ዘለዎ ኮይኑ ልዕሊ ኩሉ ካባና ትውልዲ ክወርሶ ዘለዎ አብ ባዕልካን አብ ህዝብኻን ምትእምማን እዩ። አብ መጀመርታታት 60ታት ክጋደል እንክለኹ አብ ጠቕላላ ወድብ ሓደ ባዓል ናይ መጀመርያ ዲግሪ እንትህልው እቶም ካልኦት ናይ 2ይን 3ይን ዓመት ተምሃሮን ካብኡ ንታሕቲ ገባራት ዝነበርዎ ወድብ እያ። መብዛሕቲኡ በረኻ ዘይፈልጥ ጠብመንጃ ሞኪሩ ዘይፈልጥ አብ ኸባቢ 20ትት ዝነበረ መንእሰይ እዩ። ምእንቲ ጭቡጥ ኩነታትን ብዝምጥን መልክዕን ነቲ ግዘ ዝኸወን ተሞክሮ ከመሓላልፍን፤ ህወሓት demystify ክኸወን ዝግበኦ። ድሕሪ 17 ዓመት ቻልሲ አብ ስልጣን ቦኽ ኢሎም በሲሎም እትረኽቦም እዚኦም እዮም። ዕቕር ዓቕሚ ዝነበሮም ግን ብዙሕ ሙህሮ ዘይነበሮም ነይሮም እዮም። ትርጉም ዘለዎ ፖለቲካዊን ወተሃደራውን ተሞክሮ ዝነበሮም ወሑዳት እዮም። ነቲ ክንዲ ግዛዕ ዝነበረ መንግስቲ ዘግ ክነብሎ ኢና ኢሎም ዓሊሞም አብ መጨረሻ አብሂሖምዎ። አብ ኩናት እዋን ስለዝነበረ እቲ ቕብብሎኽ ብቐልጡፍ ዝፍፀም ብምንባሩ እቶም ካብ ላዕሊ ዝተገልፀ ፖለቲካዊ ኩነታት ስለዝነበሩን ህወሓት ክእግል (Decay) ክጀምር እንክሎ መንጠቆም ዘውፅእዎ መራሕተ እናፈጠረ ከይዱ እዩ።

ከም ዝኾነ ዓይነት ትውልዲ ሓደ ትውልዲ አብቲ ሓዱኽ ትውልዲ ጥርጣረ፣ ንእቐትን ዘይምትእምማንን ምርእዩ ባህርያዊ እዩ። እቲ ሓዱኽ መንእሰይ ነዚ ተረዲኡ ብስክፍታ ካልኦት ከይተደናገፀ ዓዲ ተረኪቡ ጉዕዝኡ ክቕፅል ኣለዎ። ብብዙሕ መዳይ ብተነፃፃሪ ዝሓሸ ፍልጠትን፣ ተሞክሮን ዴሞክራሲያዊ ባህልን ዘለዎን ክትግብር ዝክእልን መንእሰይ ምኃኑ ንባዕሉ አሚኑ፤ መራሕነት ዓዲ ናብ ኢዱ ከእትው ብሰላም ክቃለስ ኣለዎ። አቲም መናእሰይ እታ ሃገር ናትኩም እያ!

ከም መደምደምታ

አሜሪካ ዝመፀ ሓወይ አብ ዙርያ መፅሓፍ አይተ ገብሩ እንታይ ይበሃል ኣሎ? ኢሊ ምስ ሓተትኩዎ “ብዙሕ ሰብ ይፀልኣ፤ ብዙሓት እውን ደንገርገር ዝበሉ ከም ዘለዉ ኩሉ ብዙሓት ድማ ሕቶታትን ጥርጣረታትን ዘለዎም ኣለዉ” ኢሉኒ። ቐፂሊ ግን እቶም ገሊኦም ተቓወምቲ ዝብልዎ ክነግረካ ኢሉ ዝስዕብ ኢሉኒ “የእግዚኣቢሄር ሚስጢር በመፅሃፍ ቅዱፍ፤ የወያነ ሚስጢር ደግሞ በገብሩ መፅሃፍ ይገለፃል እናበሉ ይሕምብጡ” በለኒ። ከምቲ ገብሩ እውን ዝፀሓፎ እዞም ናይ

የመና የማን ተቃዋሚ ህዝቢ ትግራይን ወደብ ህወሓትን ፈልጎም አይርእዩን። ነዘም ሓይልታት እዚአም ንደርጊ ምድምሳስ ፀረ-ኢትዮጵያን ኢትዮጵያዊነትን ገይሮም እዮም ዝወስድዎ። ናቶም አተሓሳስባን ጥቕምታትን ዘይተረጋግፅ ምንቅስቃስ ፀረ-ኢትዮጵያ ገይሮም እዮም ዝወስድዎ። መሰል ዓርሰ ወሳነ ብዝተማለኣ ምፍፃም እወን ከም ፀረ ኢትዮጵያን ኢትዮጵያዊነትን ገይሮም ይወስድዎ።

ፀረ-ኦሮሞ ፀረ-አምሓራ ... ወዘተ ኮይንካ ትኽክለኛ ኢትዮጵያዊነት ክህልወካ አይኸእልን። ፀረ-ትግራይ ምዃን እወን ብኡ መንገዲ እዩ ክረኣ ዝኸእል። ኢትዮጵያውያን ናይ ሓባር ዝኾነ ክብርታት እኳ እንተሃለወና አብኡ መሰረት ገይርና ክንኸርዕን ክንማዕብሎን እንተለና፤ ብዙህነት ዝነገሰላ ዓዲ ስለዝኾነት እቲ ናይ ደርጊን ሃይለስላሴን ኢትዮጵያዊነት ከይኮነስ እቲ አብ ዲሞክራሲን ልምዓትን ብዙህነትን ዝተመስረተ ሓዱሽ ኢትዮጵያዊነት እዩ ክኸወን ዘለዎ።

ገብሩ ሓቅታት ከም ሓቂ ከየቃፅሎ እንዳፈርሐ ብምሕባእን ብግላጭን ነቲ ዓውዲ እናዛበዐ ታሪኽ ህዝቢ ትግራይን ስብእና ተጋዳላይን መራሕቱን እናናሸወን በቲ ኩሉ ዝሕበነሉ ቃልሲ እናባጨወን ንዝኸረየት ነብሱ ዘፀናንዐሉ መሲልዎ ንህዝቢ ትግራይ ከም ከዳዕን ጠላምን ንዝቆፅርዎ ናይ የመና የማን ሓይልታት "ጠስሚ ዝሰተየት በትሪ" ከቕብል ምፍታኑ መሕፈሪን ንነብሱ ካብ ዘኸብር ስብ ዘይትፅቡዮ ተግባርን እዩ ፈፂሙ። "አጋ እርጋን ዝርጋን" ማለት እዚ ይኸወን? ይኹን ደኣምበር ህዝቢ ትግራይ ታሪኹ ዝፈልጥን ናይ ማንም ቡራኼ ዘይደልን ኩሩዕ ህዝቢ ስለዝኾነ፤ ገብሩ ብግላጭን ብምሕባእን ታሪኽ ህዝቢ ትግራይ ከህስስ እንተሞከረን ንግዚኡ ደንገርገር እኳ እንተፈጠረን ሕንጢጥ እኳ ፅልዋ ከምዘይህልዋ ርግፀኛ እዩ። ብምግዳለይ እንዳኮራዕኹን ንህዝቢ ትግራይ እንዳመስገንኩን ለካቲት 11 እንዳተኮለዐት ትንበር ክብል ይፎቱ። እቲ ቐደም ዝፈልጠ ንፁህ ገብሩ ብድፊኢት ግላዊ ፅልኣት ዝተፈጥረ ርእዮተ ዓለማዊ ምግርጫወን፤ ንሻዕብያ ዝርእየሉ ዝተዛበዐ መነፀር ዝፈጠረሉ ዘይምኸንያታዊ ፍርሒ (Paranoia) አብ ናይ ሽጣራ አተሓሳስባታት ፀሚዶም ዝሓዘዎ ይመስለኒ። ንባዕሉ ሓቂ ከምህር ዘይኸእል ሰብ ዓይኑ ከምእተደፈነ ንዘለአለም ምንባሩ አይተርፍን። አብ ጉዳያት ዲሞክራሲ ዘሎ ዓበይቲ ጉድለታት ክንነቕፎም ክነስተኻኸሎምን ዘለዎ ኾይኑ፤ ኢትዮጵያ አሸንጂይዶ ንሻዕብያ ንመንግስቲ ግብዒ እወን አብ ሩባ አባይ ዝምልከት መስመር ክተትሕዝ ኪኢላ እያ። እቲ ፅብቕ ፅቡቕ ንበል ነቲ ሕማቕ ድማ ነወግዞ። ናይ "ብድሕረይ ዳንዴር አይትብቆል" አተሓሳስባ ነዚ ሓዱሽ ትውልዲ አይነሕልፈሉ!! ገብሩ ሓወይ እታ ናሁስናይ ዝጠቆማ ብናይ ፈርንሳይ ናይ የመና የማን ፖለቲከኛ ማሪን ለፔን ንአቦኣ ዝበለቶ ራኢያ፤፤ "seems to have entered a veritable spiral between a scorched earth strategy and political suicide" BBC April 9

መዛዘሚት ፀሐፊይ ክትኸውን ዝመረፅኩዎ ሓደ ዓርከይ ዝነገረኒ ናይ ሕዚ ኢራን ናይ ቐደም ፕሮሸያ ሓቂ ምስ ሓሶት ከም እተፋታሕ እትገልጽ ፀዋታ ነጊረኩም ክሰናበት።

ኣብ ሀገረ ኢራን ሀፍታምን ክቡርን ዝኾነ ስብኣይ መልክዐ ዘይትስሕብ ኃል ይወልድ እዋ ዓብይ እዉን ብሰንኪ ሕመኛ መልክዓ ዝመርዓይ ሰብ ትስእን። ደሐር እቲ ሀብታም ኣቦ ንኃሉ ምስ ዓይነ ስዉር ከመራዓይ ይወስን፤ ምኽንያቱ ድማ ኩሎም እቶም ዓይኖም ዝርእዩ ደቂ ተባዕትዩ ንኃሉ ክምርዓይዎ ፈቃዶም ክኾን ስለ ዘይከኣለ እዩ። ደሐር መዓልቲ መርዓ በጊሑ፣ዑዱማት እዉን መፀ። ካብቶም ዝመፀ ዕዱማት ሓደ በዓል ሞያ ሕክምና ዓይነ ዝነበረ ሰብኣይ እቲ መርዓዊ ዓይነ ስዉር ምኻኑ ምስፈለጠ ነቦ እታ ኃል “ኣቦይ ኣነ ነቲ ምርኣይ ዘይኸእል ዓይነ ስዉር ስብኣይ ኃልኩም ኸዚ ሓኪመ ከምዝርኣ ክገብሮ ስለዝኸእል ክሕክሞ ዶ?” ኢሉ ይሓቶም። ኣቦ ድማ “ኣታ ሓኪም ዘይተረደኣካ ነገር ኣሎ፤ እዚ ወዲ ዓይነ ዝርኣ እንተኮይነ ንኃለይ ስለዝፈትሓ ግደፍ ከይትሕክሞ” ኢሎም ነቲ ክድሕን ዝኸእል ዓየነ ስዉር ምስ ኃሎም ከይፋታሕ ምእንቲ ዕዉር ኮይነ ክነብር ገብርዎ።

ፍልፍል

1. ገብሩ ኣስራት “ለዓላዊነትና ዲሞክራሲ በኢትዮጵያ” 2007 ዓ.ም
2. ገብሩ ኣስራት (1993 ዓ.ም) “ሓደጋታት ምምብርካኸዶ ሓደጋታት ቦናፓርቲስት ምብሰባስ ወያነና” ንምይይጥ ዝቐረበ ፀሐፍ
3. ናሁሰናይ በላይ “መፅሓፍ ገብሩ ኣስራት” ከመይ ነንብባ? መፅሕፍት ዉራይና፣ መበል 14 ሕታም የካቲት 2007

4. **ሙሉ-ወርቅ ኪዳነማርያም ገለ ሕቶታትን መከላከያታታትን አብ መፅሓፍ ዲሞክራሲን ላእላውነትን መፅሄት ወራይና መበል 13 ን ጥሪ፣ መበል 14 ን ሕታም የካቲት 2007**
5. **አንዳርጋቸው ፅጌ (1997 ዓ.ም) "ነፃነትን የማያውቅ ነፃ አዉጪ"**

Abebe T. Kahsay (2007) **Ethiopia's Sovereign Right of Access to the Sea under International Law.** University of Georgia School of Law.

Bagachi A (2000)The Past and the Future of the Developmental State in Journal of World System Research. Volume XI.No.2.

Francis Fukuyama (2003) "Identity, Immigration & Democracy

Francis Fukuyama (2014) Political Order and Political Decay: From The industrial Age to the Globalization of Democracy. Farrar, Straus and Giroux: New York. Kindle Edition

Fredric List (1841) The National System of Political Economy

Goodman, Louis W. "Democracy, Sovereignty, and Intervention." American University International Law Review 9, no. 1 (1993): 27-32.

Ha-Joon Chang (2003) Kicking Away The Ladder: Development Strategy in Historical Perspective. Anthem Press: London.

Harnecker, Marta (1992) Democracy and Revolutionary Movement, Social Justice Journal, Volume: 19 Issue: 4 www.questia.com

<http://www.bbc.com/news/world-europe-32238168> April 9

Stieglitz Joseph (2011) The Price of inequality: How Today's Divides Society Endangers our future. W.M Norton and Company: New York and London. Kindle Edition

Kaldor, M. and I. Vejvoda (1997) 'Democratization in Central and East European Countries', *International Affairs*, 73, 1.

Larry D. New, "Clausewitz's Theory: On War and Its Application Today," *Air & Space Power Journal* 10, no. 3 (1996), <https://www.questia.com/read/1P3-10932239>.

New, Larry (1996) "Clausewitz Theory on War and its Application Today"

Nye, Joseph (1999) Redefining the National Interest, July/August,

<http://www.foreignaffairs.com/articles/55209/joseph-s-nye-jr/redefining-the-national-interest>

Osaghae, Eghosa E (2004) Political Transitions and Ethnic Conflict in Africa. *Journal of Third World Studies*.

Robert Dahl (2013) Preface to Democratic Theory. The University of Chicago Press.

Smith, Dorothy J. Solinger, and Steven C. Topik, *States and Sovereignty in the Global Economy* (London: Routledge, 1999), 1, <https://www.questia.com/read/103339999>.

Solana (1998) <http://www.nato.int/docu/speech/1998/s981112a.htm>